

Niels Andersen

Fugle og natur ved Svendborg

Beskrivelser og visioner
Dansk Ornitologisk Forening for Fyn

Niels Andersen

Fugle og natur ved Svendborg

Beskrivelser og visioner

Dansk Ornitologisk Forening for Fyn 2010

Niels Andersen: Fugle og natur ved Svendborg.

Beskrivelser og visioner.

Dansk Ornitologisk Forening for Fyn, 2010.

ISBN 978-87-993841-0-5

Tryk; Filipsen Grafisk Produktion ApS

Forsiden:

Øverst: Bramgæs over Skarø. Foto: Tom Willestofte

Nederst: Skanseodden på Tåsinge, Svendborg i baggrunden. Foto: Niels Andersen

Bagsiden:

Silkehaler i Sankt Peder Stræde, Svendborg. Foto: Erhardt Ecklon

Alle fotos er taget af Niels Andersen, medmindre andet er nævnt.

Niels Andersen er bosiddende i Svendborg og arbejder til daglig som lærer.

Aktivt medlem af Dansk Ornitologisk Forening siden 1960'erne, bl.a. som fynsk koordinator for Atlasprojektet og deltager i talrige optællingsprojekter. Var i midten af 1970'erne med til at starte DOF-Fyns lokalblad "Havrevimpen".

Har skrevet bogen "Øerne omkring Fyn", der blev udgivet af Fredningsstyrelsen i 1977.

Har skrevet artikler til diverse publikationer under DOF's regi.

Niels Andersen er DOF-Fyns repræsentant i Svendborg Kommunes Grønne Råd.

Indhold

	Side	
Indledning og konklusion	6-7	
Fugle og natur	8	
Natur og fugle		
Del 1: Sådan ligger landet		9-74
Svendborgs natur i tal	10	
Naturtyperne i landskabet	11-29	
Agerland og fuglene	11	
Forslag til forbedrede forhold	16	
Hav og kyst -og fuglene	17	
Forslag til forbedrede forhold	19	
Overdrev, enge og moser -og fuglene	20	
Forslag til forbedrede forhold	20	
Skov og fuglene	21	
Forslag til forbedrede forhold	25	
Søer og vandløb -og fuglene	26	
Forslag til forbedrede forhold	27	
Byer og haver -og fuglene	28	
Forslag til forbedrede forhold	29	
Tema 1: Rågen er Svendborgs signaturfugl	30-32	
Naturgenopretning	33-37	
Fynske naturgenopretningsprojekter	33	
Gennemtænkt udformning	34	
Forslag til forbedrede forhold	34	
Forslag til nye naturgenopretninger	35	
Tema 2: Fugletårne ved Svendborg	38-43	
Nørresø på Drejø	38	
Sortemosen	39	
Vejlen	39	
Monnet	42	
Forslag til placering af nye fugletårne	43	
Beskyttelse af fuglelivet	44-51	
Først Ramsar	44	

Så ”Fuglebeskyttelsesdirektivet”	44
Dernæst ”Habitatdirektivet”	45
Nu NATURA 2000 netværket	47
Status for 42 ynglefuglearter	47
Status for 37 trækfuglearter	47
Fuglearter omfattet af NATURA 2000	48
Rødliste 1997	49
Fugle	49
De truede arter	50
Gulliste 1997	50
Fugle	51
Forsøg på oversigt over fuglenes hyppighed	52-55
Ynglefugle i Svendborg kommune	52
Trækfugle	55
Overvågning af fuglelivet	56-57
DOFbasen	57
DOF-Fynwebben	57
DMU	57
Fyns Naturdata	57
Fugleåret i Svendborg	58-72
Januar	58
Februar	59
Marts	60
April	61
Maj	63
Juni	64
Juli	65
August	66
September	67
Oktober	68
November	69
December	70
Tema 3: Bramgæs over Svendborg Sund	73-74
Del 2: 25 gode fuglelokaliteter...og lidt flere: Holmene	75-177
Kort om lokalitetsbeskrivelserne	76

25 gode fuglelokaliteter

	77-154
1. Det Sydfynske Øhav	78
2. Monnet, Tåsinge	83
3. Vejlen, Tåsinge	87
4. Noret, Tåsinge	90
5. Søen, Valdemars Slot	94
6. Nørreskoven	97
7. Hvidkilde Sø	100
8. Hvidkildeskovene	103
9. Ollerup Åmose	105
10. Thurø Rev	107
11. Syltemade Ådal	111
12. Vejstrup Ådal	115
13. Lundemosen	118
14. Sortemosen	120
15. Lunkebugten	122
16. Skanseodden	125
17. Stenstrup Lergrave	127
18. Rødme Svinehaver	129
19. Klintholm	132
20. Vornæs Skov	134
21. Fredskoven, Lehnskov Huse	137
22. Drejø	140
23. Skarø	146
24. Hjortø	149
25. Hjælmskov	153

Og lidt flere...holmene

	155-177
26. Iholm	156
27. Kidholm	158
28. Store Rallen	160
29. Lille Rallen	162
30. Flæskholm	163
31. Vibeholm	165
32. Græsholm	167
33. Grydholm	169
34. Mejlholm	170
35. Odden	172
36. Vresen	175

Lokaliteter i DOF-basen

Tak	178
Kilder	181
	182

Indledning og konklusion

Denne bog beskriver i alt 36 fuglelokaliteter i det område, der i dag dækker Svendborg Kommune. Lokaliteter vi i dag synes er smukke og fuglerige.

Men set med historiske øjne, er der sket en voldsom forringelse af naturen. Det vi ser i dag, er kun en svag afglans af, hvordan det har været tidligere. Det være sig for 100 år siden, men også i vores tid er fattiggørelsen af naturen blevet markant.

Så når beskrivelserne af naturområderne i dag er positive, når omtalen af unik natur er gældende, må det perspektiveres.

Naturen bliver taberen hver gang vi mennesker vinder frem med den såkaldte udvikling.

Tag landbrugslandet, her er naturen trængt så meget tilbage, at den næsten ikke mere er til stede. Her har produktionsformer og industrialisering fortrængt den natur vi kan huske var til stede for bare en generation siden. En naturfjendsk udvikling på bare få årtier. Forinden landbrugets industrialisering gik naturtabet måske knap så hurtigt, men også tidligere var afvanding, inddæmning og opdyrkning af naturområder massiv.

Tag skovlandet, her pågår i dag præcis den samme industrialisering, som landbruget påbegyndte for årtier siden. Skovene skal produktionsoptimeres. Det går ud over variationen og det vilde dyre- og planteliv. Og selvom skovrejsningen er et politisk projekt, forringes naturværdien i de eksisterende skove dagligt.

Denne udvikling må vendes. Vi må have mere natur og vi må have et rigere dyre- og planteliv i naturen.

Der må ske aktive handlinger for at nå dette mål, før det er for sent.

I denne bog er der mere end 100 generelle og specifikke forslag til, hvordan naturen kan forbedres og dermed forholdene for fuglene. Forslag, der er lige til at gå til, det kræver bare handling, politisk vilje og selvfølgelig også økonomi, men mange af forslagene kan udføres med omlægning af driftsformer og omlægning af EU's landbrugsstøtte. Vi vil have mere natur for pengene, populært sagt. Vi må ikke slå os til tåls med tingenes tilstand. Vi må ikke slå os til tåls med at viben, lærken, agerhønen eller den ukendte bynkefugl fortrænges.

Naturen skal genoprettes. Og landbruget og skovbruget skal være med, lægge arealer til og indrette erhvervene efter naturens grundlove.

Her er den korte version til, hvordan vi kan få mere natur:

- Mosaikken skal tilbage i agerlandet, sprøjte- og gødningsfrie bræmmer og pletter etableres Driften omlægges til økologi.
- Vandmiljøplanerne skal strammes, vore farvande forvaltes efter naturinteresser og færdsel begrænses i følsomme områder.
- Overdrev, enge og moser skal fremover fylde 25 % af landet og plejes, så de ikke gror til.
- Skovene skal drives langt mere ekstensivt, flere træer få lov til at blive gamle og dø på roden. Dræn og grøfter skal sløjfes, beplantning og skovning skal udføres varieret og skånsomt.
- Dyrkningsfrie bræmmer langs søer, vandhuller og vandløb på 10 m.

- Oprettelse af mange flere vådområder og gensnoning af vandløb.
- Naturgenopretning skal udbredes og udføres gennemtænkt.

Denne bog er skrevet ud fra en dybfølt kærlighed til naturen, hvori fuglelivet er det

mest synlige og kendte element. Der kunne sagtens skrives om meget andet i naturen, fx det øvrige plante- og dyreliv, men det må andre gøre, ellers ville opgaven blive for stor.

Bogen er først og fremmest skrevet til beslutningstagere, politikere og forvaltninger med et ønske om, at de må hjælpe naturen og de fugle, der er i den. Men andre må naturligvis også gerne kigge med...

Fugle og natur

Natur og fugle

Den lidt drillende overskrift illustrerer meget godt det dilemma, der er, når fuglelivet i naturen skal beskrives.

En sund natur indeholder et rigt fugleliv – og omvendt.

Så interesserer man sig for fugle, som vi gør i DOF (Dansk Ornitologisk Forening), er det helt selvfølgeligt, at vi også interesserer os for, at naturen er så intakt, som muligt.

En intakt natur er oftest en uberørt natur, eller et område, som har en høj grad af uberørthed over sig. Et blik ud over havet, evt. med holme til at fange blikket, kunne være et eksempel på en sådan naturoplevelse. En tur i skoven med træer af forskellig alder så langt øjet rækker, kunne være et andet eksempel. At det kunne have set sådan ud siden Arilds tid, er den fornemmelse, man fyldes af. Og netop tidsperspektivet er vigtigt, et rigt fugleliv skabes ikke i løbet af kort tid, det tilpasser sig langsomt, det er i balance med en righoldig natur.

Da DOF blev grundlagt i 1906, altså for mere end 100 år siden, var det en reaktion på, at naturen var trængt, at indholdet i naturen, altså plante- og dyreliv, var under voldsomt pres i forhold til tidligere. Og af love for Dansk Ornitologisk Forening, vedtaget på generalforsamlingen den 15. oktober 1906, er det allerede i § 2. (§ 1 er foreningens navn) vigtigt at fastslå: ”Foreningens Formaal er at fremme Kendskab til Fugle og at virke for Beskyttelse af vor hjemlige Fuglefauna.” Det hedder således i indledningen til det allerførste nummer af tidsskriftet (DOFT):

Danmark har paa Grund af sine Naturforhold en Fugleverden, til hvilken der ikke findes Sidestykke i det allermeste af Nord- og Mellemeuropa; der behøver kun at henpeges

paa Rigdommen af Sangere i Skovene, paa de ejendommelige Kolonier af Wade- og Svømmefugle ved Kysterne. Desværre ere her som i saa mange andre Lande talrige Fuglearter i Færd med at udryddes dels paa Grund af Naturforholdene, dels og væsentlig paa Grund af Efterstræbelse. For ”D.o.F.” vil det være en Opgave ikke blot at udbrede i saa vid Udstrækning som mulig Kendskab og dermed Kærlighed til Fuglene, men ogsaa søge at holde Haanden over og beskytte de danske Fuglearter, der trues med Udryddelse.

Det vil fremgå af nærværende bog, at kendskabet til fuglene og deres forekomst for længst er bragt på plads, og at arbejdet er udført af kærlighed til fuglene. Vi vil gerne holde hånden over og beskytte de danske fuglearter. Vi arbejder altså i DOF ud fra en uegennyttig interesse for at bevare fuglene. Vi skal ikke have ”noget på tasken” eller spekulere i tilskudsordninger for at have glæde af det indhold i naturen, der hedder fugle. Vi færdes diskret, der skal helst være det samme når vi går, som da vi kom.

Og måske netop derfor er det vanskeligt at skelne mellem kærlighed til natur og fugle. De er hinandens forudsætninger. Og her kommer så ønsket om at bevare en så varieret natur som muligt, for her udfolder der sig også et varieret fugleliv. Det ønske får mange til aktivt at arbejde for naturen og for at ”forbedre” naturforholdene i et samfund, hvor naturen får stadig ringere forhold på grund af den hæsblæsende samfundsudvikling. En udvikling, hvor forvaltningen af natur på naturens præmisser ikke har kunnet dæmme op for et gigantisk tab af natur.

Del 1:

Sådan ligger landet

Svendborgs natur i tal

I det følgende vil de forskellige naturtyper blive beskrevet. Her følger en talmæssig oversigt over naturtyperne, beskrevet for

Svendborg Kommune, Fyn(s Amt) og Danmark som helhed og tendenserne beskrives efterfølgende.

	Svendborg	%	Fyn(s Amt)	%	Danmark	%
Areal i alt			731.030 ha		14.866.000 ha	
Hav			382.926 ha		10.557.000 ha	
Land	41.757 ha		348.104 ha		4.309.000 ha	
Agerland	26.300 ha	63 %			2.500.000 ha	58 %
Skov	5.700 ha	13,6 %	35.000 ha	10 %	550.000 ha	12 %
Natur (§ 3-områder)	1.811 ha	4,3 %	21.424 ha	6,2 %	396.000 ha	9,2 %
Mose	493 ha	1,2 %	6.663 ha	1,9 %	101.700 ha	2,1 %
Fersk eng	305 ha	0,7 %	5.468 ha	1,6 %	103.400 ha	2,4 %
Søer og vandhuller	331 ha	0,8 %	2.816 ha	0,8 %	74.200 ha	1,3 %
Strandeng	571 ha	1,4 %	4.671 ha	1,3 %	38.800 ha	0,9 %
Overdrev	111 ha	0,3 %	1.716 ha	0,5 %	25.900 ha	0,6 %
Hede			90 ha	0,0 %	98.600 ha	1,9 %
Bebygget	8.350 ha	20 %			862.000 ha	20 %
Kystlinje i km	183 km		1.100 km		6.500 km	
Vandløb i km	250 km		2.059 km		65.000 km	

Tabel over arealklasserne i Svendborg, Fyn(s Amt) og Danmark. De manglende tal skyldes forskellige opgørelser eller at de ikke har været muligt at fremskaffe tallene.

Arealudviklingen viser følgende tendenser:

Landbrugsarealet, dvs. agerlandet var indtil 1960'erne svagt stigende, derefter falder det svagt og udgør i dag knap 60 % af det samlede landareal.

Arealet med skov har været jævnt stigende siden slutningen af 1800-tallet fra 4,5 % i 1866 via 10 % i 1951 til nu godt 12 %.

Stigningen skyldes primært de store plantagerejsninger med nåletræer, men siden 1990 er arealet med løvtræ steget.

Naturarealerne, dvs. de lysåbne naturtyper har været stærkt faldende gennem de sidste 125 år. I 1888 udgjorde de lysåbne arealer næsten 25 % af Danmarks landareal, en andel, der er faldet til under 10 % i dag. Lysåbne arealer

dækker over de i tabellen nævnte naturtyper, de såkaldte § 3-områder (efter Naturbeskyttelseslovens § 3, senest revideret 24/9 2009) som mose, ferske enge, søer og vandhuller, strandenge, overdrev og hede. Alle disse naturtyper kraftige fald skyldes, at de har mistet deres betydning for græsning, høslæt m.v. og er blevet pløjet op, drænet, plantet til med skov eller bebygget.

Der er i Svendborg kommune 3000 af de såkaldt § 3-områder.

Det bebyggede areal er til gengæld steget voldsomt, fra kun 3 % omkring 1880'erne til 20 % i dag. Under bebygget areal regnes dels selve bebyggelsen både i by og på land, men også hele infrastrukturen.

Naturtyperne i landskabet

Fuglene lever ikke jævnt eller tilfældigt fordelt over hele landet. Forskellige fugle foretrækker forskellige naturtyper. Nedenunder gennemgås de enkelte naturtyper og deres egnethed for fuglene. I EU sammenhæng hedder den slags habitattyper, og man opererer med 200 forskellige, hvoraf omkring 60 findes i Danmark. Man vil derfor forstå, at nedenstående inddeling er meget overordnet. Den enkeltstående naturtype, der fylder mest i Danmark og dermed Sydfyn er agerlandet, dvs. den del af landet, der er under plov, og selvom det fylder næsten 65 %, foretrækker kun 14 % af de danske fuglearter denne naturtype.

Agerland og fuglene

Landbrugslandet, eller agerlandet, udgør

langt den største del af Danmark. Det dyrkede land optager godt 60 % af Danmarks landareal, måske en anelse mere, hvis talen er om Svendborg og omegn. Det er dog det indtryk man får, at det sydfynske landskab i overvejende grad består af dyrkede marker, i mindre grad af brak- og græsmarker, ofte adskilt af levende hegn og med landbrugsbygningerne beliggende spredt i landskabet. Når det dyrkede land således optager næsten to tredjedele af landet, så må det udover at producere fødevarer for os mennesker, også være levested for mange vilde plante- og dyrearter. Derfor er netop agerlandet selvfølgelig også vigtig for vores forståelse af den danske natur og for den biologiske mangfoldighed, det begreb, der er oppe i tiden som biodiversiteten, og som vi har forpligtet os til ikke må forringes.

FN definerer biodiversitet som "mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske samspil, som organismerne indgår i. Biodiversitet omfatter såvel variationen indenfor og mellem arterne som mangfoldigheden af økosystemer

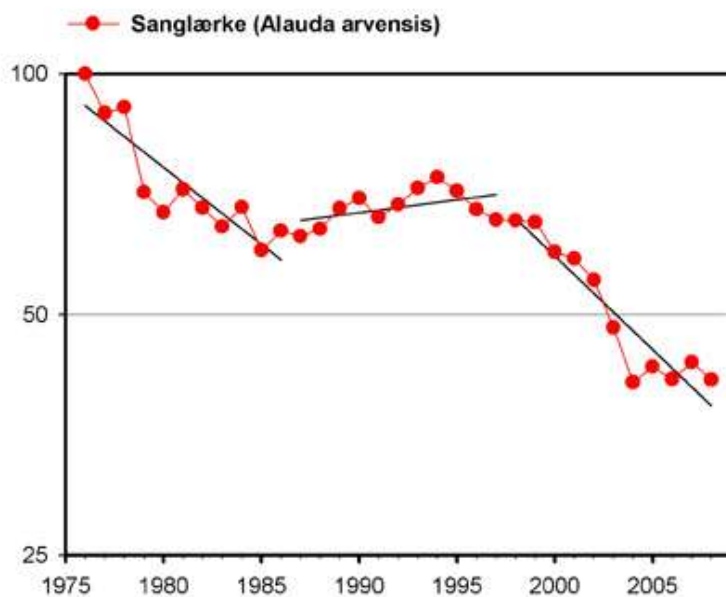
Alligevel er det ikke i landbrugslandet, vi finder flest fugle. Som det vil fremgå af de beskrevne lokaliteter senere – og af lokalitetsoversigterne – er landbrugslandet ikke-eksisterende i fuglesammenhæng. Der er sket en trist udvikling i de sidste årtier. Tidligere var flere af Danmarks højt besungne karakterfugle og kulturfølgearter dem, der var knyttet til agerlandet. Tænk bare på lærken, viben, stæren, svalen, agerhønen og storken. Nu er agerlandets fugle under pres. Hovedtruslen derude er jordbehandlingen, sprøjtegifterne, forureningen med næringsstoffer, dræningen og rydningen af levesteder (levende hegn og vandhuller). I

Sønderjylland har en undersøgelse vist, at forekomsten af levende hegn i landskabet er faldet med 6,5 % fra 1994 til 2007, måske ikke tal, der direkte kan overføres til Sydfyn (her kan tallene nemt være værre), faldet viser en uønsket udvikling. Landbrugslandet er kort sagt blevet mere ensartet og kedeligere med større marker og færre monotonibrydende landskabselementer som levende hegn og vandhuller.

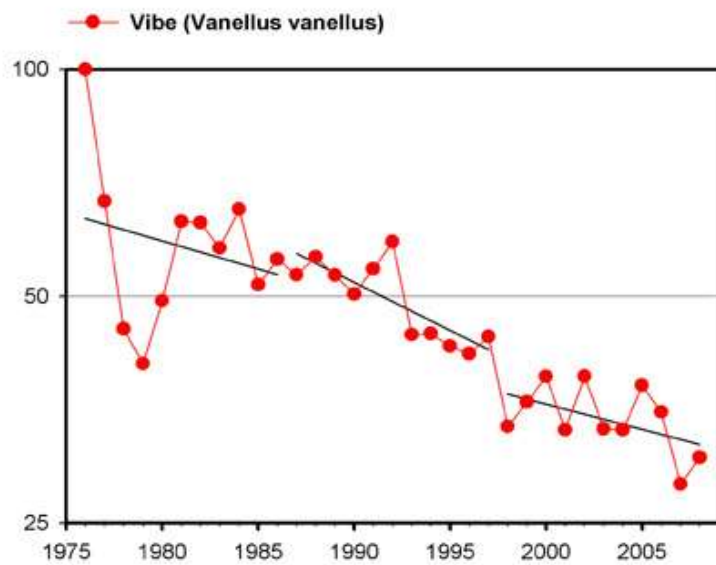
Det kan dokumenteres ved at vurdere naturtilstanden i agerlandet, og en af de bedst kendte måder er tællinger af typiske agerlandsfugle som netop sanglærke, vibe og agerhøne.

Engang Danmarks almindeligste fugl, ganske vist stadig i top 10 og det tror da pokker, når det forhold tages i betragtning, at sanglærken har sin hovedudbredelse i det dyrkede land. Det fylder trods alt mere end 60 % af vort land. For sanglærkens skyld kan vi ikke nok begræde tabet af brakmarkerne som skete fra 2008, og som vises her på billedet. Figuren herunder taler vel også sit tydelige sprog, dog kun netop til 2008. Foto: Erik Thomsen.

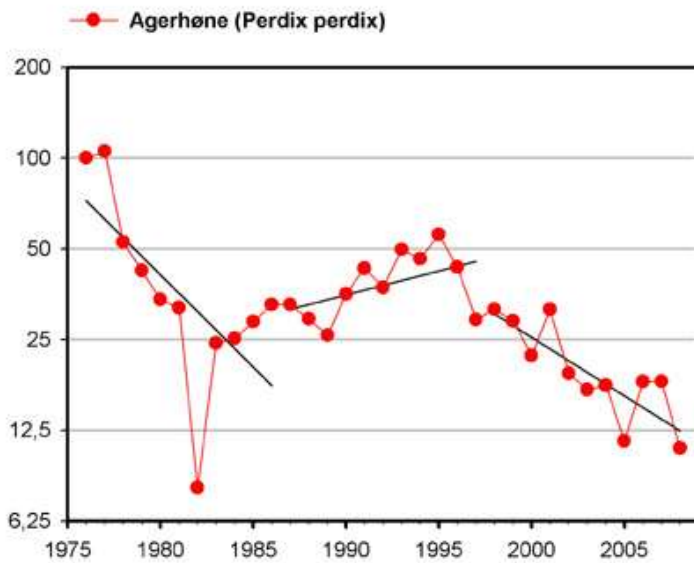
På en enkelt generation har vi mistet mere end halvdelen af sanglærkerne. Figuren til venstre viser udviklingen i bestanden for sanglærken (index 1976=100).

På en enkelt generation har vi mistet tre ud af fire viber. Figuren til venstre viser udviklingen i bestanden for viben (index 1976=100).

Viben er en anden af agerlandets fugle, der har haft det virkelig hårdt de sidste 35 år. Som det ses af figuren øverst, er $\frac{3}{4}$ af bestanden væk. For at få viben tilbage til markerne, må den hjælpes. Det kræver politisk vilje og målrettede tilskud til en ændret landbrugsdrift.. Naturvenlige driftsformer bør gøres til en betingelse for at opnå landbrugsstøtte i fremtiden, ud fra en "noget for noget"-filosofi. Foto: Erik Thomsen.

På en enkelt generation har vi mistet fire ud af fem agerhøns. Figuren til venstre viser udviklingen i bestanden for agerhønen (index 1976=100).

Den stakkels agerhøne er endnu værre stillet ude i agerlandet, som man ellers efter navnet at dømme skulle tro gav arten gode forhold. End ikke en massiv udsætning af fugle til jagt kan redde bestanden, som er styrtdykket de senere år. Også agerhønen vil profitere af de forbedringsforslag, der er opregnet for det monotone agerland side 16. Foto: Erik Thomsen.

Disse tre arter og 19 andre agerlandsfugle er samlet blevet reduceret med 36 % over de sidste knap 20 år, tal, der med flammeskrift indikerer, at noget er galt og at biodiversiteten er faldende. Kort sagt er der sket en højst uheldig udvikling i agerlandskabet: Øget intensivering af driften på de i forvejen intensivt drevne (korn)marker samtidig med en ekstensivering/opgivelse af driften på de i forvejen ekstensivt drevne arealer, enge og græsmarker.

Her kommer fx viben til kort, den er netop afhængig af arealer under begge driftsformer og bliver således dobbelt ramt. Den har stadig ringere ynglesucces i de stadig mere intensivt drevne kornmarker, og når den så

går ned til engene eller ind på græsmarkerne med de unger, der trods alle odds klækkes, er det kun for at finde dem tilgroede og ufremkommelige bl.a. på grund af utilsigtet næringstilførsel gennem luftbåren kvælstofholdig nedbør.

Det var således også dybt beklageligt, at brakarealerne i 2008 kom under plov, så bl.a. agerhønen og sanglærken tabte terræn at yngle i, mens flere rovfuglearter mistede mange af deres jagtmarker (tårnfalk, musvåge, fjeldvåge og blå kærhøg). Og det skete for øjnene af os i verdens mest gennempløjede land med den største kornproduktion pr. indbygger.

Flot ser det måske ud, men her er ikke meget at gøre for sanglærke, vibe eller agerhøne. Kun grøftekanten i forgrunden bryder monotonien. Ullemose øst for Ballen.

Forslag til forbedrede forhold

Disse forslag kan anvendes på følgende lokalitetsnumre i 2. del: 22 og 23

Kunne man få ændret denne udvikling, er det klart, at det vil batte noget, jf. at landbrugslandet næsten fylder 2/3 af vores land, og som er ved at forbløde naturmæssigt. Situationen er ikke enestående katastrofal for fuglene, den er mindst lige så slem for agerlandets blomster, sommerfugle og padder.

Der må gøres noget. I 2010 skulle udviklingen stoppes og årtiers vedvarende tab af natur og biodiversitet skulle vendes til fremgang. Det havde den danske regering forpligtet sig til internationalt, men ved et pennestrøg blev fristen i marts 2010 forlænget 10 år til 2020. Den største enkeltrussel mod biodiversiteten er det industrielle landbrugs ekstreme produktionsmetoder. Det kræver målrettede tilskud til en ændret landbrugsdrift.

Her er løsningsforslag til, hvordan vi kan få mere natur tilbage:

- Landbrugsstøtten skal omlægges, så den tilgodeser et mere naturnært og økologisk landbrug
- Mosaikken skal tilbage i agerlandet. Der må etableres lommer med græs i alle dyrkningsarealer.
- Generel ekstensivering af landbrugsproduktionen, eksempelvis braklægning, mindre sprøjtning og gødskning.
- Bare pletter i vintersæden, disse kan skabes ved at fugtige lavninger ikke tilsås, eller man kan bevidst skabe åbne pletter ved at løfte såmaskinen i pletter af 10x10 meters areal.
- Sprøjtefrie bræmmer langs læhegn og skovbryn.
- Alle offentligt ejede landbrugsarealer bør drives økologisk.
- Driften af engene er vigtig, der må reduceres i dræning, sprøjtning og gødskning.

CountDown 2010

Danmark havde sammen med de øvrige europæiske lande besluttet at stoppe tabet af biodiversitet senest i 2010, nu blev det 2020. På det første verdensstopmøde om miljø i Rio de Janeiro i 1992 vedtog deltagerne at beskytte verdens biodiversitet (dvs. mangfoldigheden af dyr og planter) og skabe bæredygtig udnyttelse af naturens ressourcer. På FN's verdensstopmøde i Johannesburg 2002 vedtog forsamlingen det fælles mål at opnå en betydelig reduktion i tabet af biodiversitet inden 2010. I 1998 besluttede EU at skærpe FN's målsætning, således at tabet af biodiversitet i EU skulle stoppes senest i 2010, nu altså først i 2020.

Hav og kyst - og fuglene

Når talen er om Sydfyn, tænker man ofte idylliske landskaber med levende hegn, småskove, bindingsværkshuse og hyggelige købstæder med småfærger, men frem for alt, så er det hav og kyst, vi ser for vores indre blik.

I kraft af det enestående kystlandskab med talrige øer (faktisk er der mere end 50 øer i området), har Sydfyn en enestående bevaringsværdig natur. Her er godt at slå sig ned for såvel ynglefugle som rastende trækfugle. Det er især i Det Sydfynske Øhav, at forholdene er gode, men også mange af kysterne, der grænser op til Øhavet, er gode fuglelokaliteter. Her tænkes især på Øhavets østlige forlængelse ud i Store Bælt. Farvandet mellem det sydøstlige Fyn og Langeland, der hvor Vresen er beliggende, er ligesom Øhavet af allerstørste vigtighed for svømmefugle, især ederfugl. Her er Storebælt ligesom havområderne i selve Det Sydfynske Øhav

lavvandede og yder derfor mange vandfugle gode betingelser for fødesøgning.

I sandhed et sted at bevare. Heldigvis har der også gennem flere årtier været bestræbelser på at sikre området. Flere af kystområderne er naturfredede, hele Øhavet blev allerede i 1977 et såkaldt Ramsar-område, altså et vådområde af international betydning som levested for vandfugle, opkaldt efter den iranske by Ramsar, hvor konventionen blev en realitet i 1971. Danmark tiltrådte som nævnt konventionen i 1977, siden da er omkring 100 lande fulgt efter. To år senere vedtog EF-ministerrådet fuglebeskyttelsesdirektivet, som forpligter medlemslandene til at forbedre situationen for de vilde fuglebestande, herunder at udpege og sikre levestederne for bestemte arter af ynglefugle og regelmæssigt tilbagevendende trækfuglearter. Også her kom Det Sydfynske Øhav naturligt med, Vresen og havet mellem Fyn og Langeland i øvrigt også.

Ederfuglen er den talrigste and til havs. Her over Det Sydfynske Øhav ses de hvide hanner, de mørkebrune hunner og endelig hanner i den såkaldte eklipsedragt (med lyse ryg- og halstegninger). Foto: Bent Staugaard.

For mange kolonirugende ynglefugle (terner og måger, men også vadefugle og svømmeænder) er holme og øer nærmest magneter, der yder arterne gode betingelser. Her er rovdyr oftest fraværende, spisekammeret lettilgængeligt, færdsel og forstyrrelse begrænset og naturen i god balance uden for mange menneskelige indgreb. Derfor finder vi flere af EF-direktivets liste I arter repræsenteret.

Også blandt de rastende trækfugle forekommer en lang række af direktivets listearter. Det gælder svaner, gæs, dykænder, skalleslugere og blishøne.

Jagten på disse rastende vandfugle har i mange år været nærmest en kulturhistorisk tradition. Jagten på søterritoriet har jo i Danmark været allemandsjagt, blot man havde et jagttegn. Her var der ingen grundejerskab nødvendigt, her kunne jagten drives gratis. Kystfuglejagten ved kyst og på

hav blev efterhånden kontroversiel, idet jagttrykket for mange fuglebestande blev for stort til at være bæredygtigt, så der måtte træde begrænsninger i kraft. Det er sket dels ved artsfredninger, dels ved begrænsninger i jagttidens længde for jagtbare arter, og endelig ved begrænsninger i udøvelsen og indskrænkninger i jagtterritoriet. Denne slags begrænsninger sker med udgangspunkt i jagtloven efter vildtforvaltningens regelsæt og med indførelse af vildtreservatsbestemmelser.

Det er også her, at begrænsninger i den frie adgang til kysterne kan finde sit regelsæt med adgangsforbud i fuglenes yngletid, typisk fra 1. marts til 15. juli. Endelig er der en speciel sydfynsk konstruktion, håndhævet af kommunerne efter amternes nedlæggelse, de såkaldte henstillingsområder, som er sårbare kystområder, hvor man med skiltning opfordrer besøgende til at undlade færdsel. Det sker også for at sikre et rigt fugleliv fred og ro i ynglesæsonen.

Henstillingsområde: Sjældne kystfugle yngler her.

Også her er Det Sydfynske Øhav repræsenteret med Vildtreservatet Sydfynske Øhav. Inden for vildtreservatet er der foruden færdselsbegrænsningerne på sårbare kystområder også regulering for brætsejls. Der er udgivet en folder, som viser bestemmelserne.

I de senere år har velstandsforbedringer for befolkningen ført til et stadig større pres for hav- og kystområderne hvad angår færdsel. Havne og marinaer må udvides for at gøre plads til det stadig stigende antal lystbåde. Det drejer sig om sejlbåde, men frem for alt motorbåde. Havkajakernes antal er nærmest eksploderet, og disse fartøjer kan besejle de lave grunde, hvor fældende fugleflokke finder fred, og i yngletiden besøges de små holme med forstyrrelse af kystfuglekolonierne til følge. Selvom lovgivningen - som nævnt ovenfor - regulerer færdslen i de mest sårbare

områder, er det ikke tilstrækkeligt. Vandscootere (eller jetski) er blevet et problem, disse larmende maskiner er ganske vist forbudt i de sydfynske farvande, men forbuddet bliver ikke overholdt.

Turismen med en stigende rekreativ brug af strandene er i det hele taget så hastigt voksende, at mange af de fuglearter, der er tilknyttet sandede kyster, fordrives af badegæster og afledt færdsel.

Olieforurening er en konstant trussel, som heldigvis ikke endnu er blevet til virkelighed i alvorlig grad i de syd- og østfynske farvande.

Til gengæld er iltsvindet årligt tilbagevendende. Iltsvind som fordriver fuglene væk fra primære fødesøgningsområder til områder med sekundært fødeudbud og -kvalitet.

Forslag til forbedrede forhold

Disse forslag kan anvendes på følgende lokalitetsnumre i 2. del: 1, 2, 3, 10, 15, 16, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35 og 36.

Med denne opremsning af negative forhold og med den kendsgerning, at hav og kyst er Danmarks største biologiske ansvar må der gøres noget aktivt, for at forbedre forholdene.

- Der må udarbejdes en forvaltningsplan for naturinteresserne i vore farvande.
- Vandmiljøplanerne må opfyldes med krav om yderligere begrænsninger af landbrugets udslip af kvælstof, som truer livet i de sydfynske farvande. Stop for yderligere tilladelser.
- Alle ubeboede holme må sikres adgangsforbud i yngletiden.
- Sårbare havområder må sikres mod forstyrrelse på relevante tidspunkter. Vandscootersejls må ophøre og politianmeldes, så forbuddet håndhæves. Her kunne en pligt til anmeldelse, fx fra Ærøfærgerne, være et værdifuldt forslag.
- Hvis en nationalparklovgivning kan være med til at sikre biodiversiteten i Øhavet, anbefales det, at Det Sydfynske Øhav får status af nationalpark.
- Der må ikke etableres vindmøller i vigtige fugleområder til havs.

Overdrev, enge og moser - og fuglene

Overdrev, eng og mose er naturtyper, der huser en meget stor andel af den biologiske mangfoldighed her i landet. Sammen med hede, strandeng og klitter kaldes disse naturtyper for lysåben natur og det er nok noget af det mest typiske ved Danmark.

Desværre har netop den lysåbne natur været i dramatisk tilbagegang, ikke blot i de senere år, men gennem de sidste par hundrede år. Årsagerne i dag er for en stor del at hente i det industrialiserede landbrug og den biologiske mangfoldighed trues stadigvæk af næringsbelastning, ophørt græsning og høslæt, vandindvinding og endelig dræning. Egentlig kunne beskrivelserne af naturens fattiggørelse ligeså godt have stået under agerland og fuglene, for disse naturarealer ligger i dag indeklemte som små isolerede øer i et intensivt dyrket landskab, hvilket så igen yderligere forstærker presset på disse små bestande af planter og dyr, som er specialiserede til netop disse levesteder.

Derfor er udfordringen med at bevare disse bestande meget stor og har længe været højt prioriteret, der ligger således både et EF fuglebeskyttelsesdirektiv, et EF habitatdirektiv og en Naturbeskyttelseslov til grund. Alligevel er tabet af natur fortsat. Af 32 lysåbne naturtyper har 66 % ugunstig bevaringsstatus, og for kun 6 % er status gunstig. I naturbeskyttelsesloven er heder, overdrev, strandenge, ferske enge og moser over 2500 m² (§ 3 arealer) i princippet beskyttet mod opløjning og dræning. Alligevel sker det. Mange af disse arealer er endvidere som nævnt netop klemte inde mellem marker og derfor ofte mindre end grænseværdien. Desuden gælder beskyttelsen

ikke imod tilgroning og overbelastning med næringsstoffer.

I lokalitetsbeskrivelserne i del 2 under ”forslag til fremtidig drift” gøres der meget ud af afgræsningsproblematikken. Ofte foreslås det næsten automatisk for at genskabe tidligere tiders fugleliv, men hvis et område er belastet med næringsstoffer eller stærkt afvandet, giver det imidlertid ikke megen mening at genindføre græsning. I virkeligheden er en dynamisk mosaik af græsningstryk og vegetationslængde optimal. Det tilgodeser i sagens natur flest fuglearter, som har forskellig præference. Dette kræver arealer af en vis størrelse, det gør det også for at undgå randeffekter fra det dyrkede agerland.

For at sikre natur med lysåben karakter, skal der være såkaldt tilbagevendende forstyrrelser af vegetationen, og her er græsning naturforvaltningens enkeltdriftsform, der er lettest at genindføre. Industrialisering og effektivisering af landbruget har betydet, at incitamentet til at sende husdyr ud at græsse i næringsfattige enge, moser og overdrev har været stærkt aftagende. Nu holdes de fleste husdyr på stald eller drives i bedste fald ud på omlagte og gødskede græsmarker. Og som i øvrigt er uden væsentlig værdi som levesteder for fugle og andre vilde dyr og planter.

DOF har udarbejdet en engfugleplan, som har fokus på tre arter, der tidligere var ganske almindelige, men som nu er i rivende tilbagegang, nemlig stor kobbersnepe, engryle og brushane. Tre arter, der nu er, eller er på nippet til at forsvinde fra Svendborg Kommune og som kræver store engområder.

Forslag til forbedrede forhold

Disse forslag kan anvendes på følgende lokalitetsnumre i 2. del: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 34 og 35.

- Vi skal opfylde vores internationale forpligtelser ved at bevare disse enestående naturområder. Naturtabet må stoppes omgående og erstattes af naturgenopretning.
- Naturgenopretningen må sikre at overdrev, enge og moser fremover skal optage mindst 25 % af landarealet mod 10 % i dag.
- Udledningen af næringsstoffer til overdrev, enge og moser skal begrænses, jf. Vilhelmudvalgets anbefalinger.
- Landmænd, der vil opretholde en ekstensiv drift af vedvarende græsarealer (overdrev og enge) skal begunstiges gennem forøgede ekstensiveringstilskud og græsningsordninger.
- Afgræsning bør på nogle arealer ske på helårsbasis af robuste, nøjsomme og forskellige husdyrtyper helst uden vinterfodring, da øvelsen netop går ud på at ”udpine” arealerne.
- Prioriteringen af arealerne bør ske efter ”brandmandens lov”.
- Kommunal støtte til oprettelse af kogræsserlav.

Brandmandens lov

Brandmandens lov kan opsummeres til følgende tommelfingerregel:

1. Bevar det endnu uskadede
2. Reducer eventuelle skadelige påvirkninger
3. Genopret og udvid delvist ødelagte områder

Loven bygger egentlig blot på sund fornuft, men sammenfatter enkelt og instruktivt biologers lange erfaring med, hvordan man bedst prioriterer indsatsen for at beskytte naturens mangfoldighed.

Først må man redde den natur, som endnu ikke er ødelagt.

Dernæst gælder det om at fjerne de negative påvirkninger fra den øvrige natur, der er under ødelæggelse.

Når tilstanden i den bestående natur er gunstig, kan det give mening at etablere ny natur.

Skov og fuglene

Skovene betragtes normalt som natur. Og sandt er det da, at skovturen for mange mennesker er en foretrukket grøn fritidsbeskæftigelse, hvor rigtig mange kommer i kontakt med naturen. Den seneste store undersøgelse viser, at vi går i skoven tilsammen 75 millioner gange årligt.

De danske skove består af både løv- og nåletræer og en stor del er plantager eller produktionsskov.

I Svendborg Kommune findes ikke statskov, men nok en del kommunal skov, den langt overvejende del er dog privat skov med

Hvidkilde og Valdemars Slot som et par af de største skovejendomme.

Imidlertid har skovbruget, i lighed med landbruget, i de seneste par årtier og i stadig stigende omfang fået karakter af industrialisering og effektivisering. Også skovbruget benytter sig af dræning, og de fleste af vores skove er såkaldt veldrænede med et fintmasket net af drænsrender. Agerlandets udbredte gødsugning har efterhånden også bredt sig i moderne skovdrift. Og frem for alt, så klarer store skovmaskiner hele arbejdsprocessen med fældning, afkvistning og opskæring i et hug.

Fældning af træer om sommeren. Man troede det var utænkeligt, men nej, det er helt almindeligt. Her Povlinelund.

Eller her fra Bregninge Skov på Tåsinge.

Og lægger på den måde store arealer øde efterfølgende. Dette kaldes renafdrift, og er uforeneligt med den nænsomme skovdrift, det offentlige prioriterer. Her stiles fremadrettet efter, at skovbilledet er varieret og enkelttræer udvælges, den såkaldte plukhugst.

Som et desværre ikke sjældent kuriosum, er man i de private skove begyndt at fælde træer med tilknyttet rumsteren med altødelæggende maskiner om foråret og sommeren. I vildtets yngletid! Foruden skader på dyre- og planteliv, påføres naturen store terrænskader i den bløde jord.

De store maskiner påfører landskabet store skader med dybe hjulspor, som det ses fra Hegnet på Tåsinge.

Og så må skaderne lappes, her med bygningsaffald. Det glæder ikke skovgæsten.

Indtil nu har skovens fugleliv gennem de sidste 30 år (= den tidshorisont bestandsudviklingen har været fulgt) klaret sig på et stabilt niveau. Her har utvivlsomt øget skovrejsning begunstiget bestandene med en mere varieret nyplantning og trukket i modsat retning, som effektiviseringen af skovdriften på den anden side repræsenterer. Et par omfattende stormfald har bidraget til at få monokulturer af diverse nåletræer skiftet ud med mere robuste og varierede beplantninger så der skabes større arealer med løvskov, blandingsskov og naturskov.

Løvtræerne er naturligt hjemmehørende i Danmark, alene af den grund er der knyttet en stor biologisk mangfoldighed til disse skove, som således er at foretrække.

Af stor vigtighed for et varieret fugleliv er træ sammensætningen, lysninger i skoven,

træernes alder og mængden af dødt ved. Og her er meget at ønske: Gennemsnitligt er der kun 4,7 m³ dødt ved pr. ha mod de mindst 70 m³ pr. ha, der er i naturskov. Og med de moderne produktionsformer er der rent faktisk ikke dødt ved i 73 % af vore skove. Hvad angår træernes alder, som jo også hænger sammen med dødvedsproblematikken, så er andelen af mere end 100 år gamle træer 25 % for bøg, 7 % for eg og bare 0,1 % for rødgran. Skovhugsten, nyplantningen og det faktum, at kun en forsvindende del af skovene er urørte medvirker til den forholdsvis lave træalder.

Dødt ved er som nævnt af største vigtighed, idet det huser en alsidig insektbestand, der så igen danner fødegrundlag for en lang række fuglearter, men også den kendsgerning, at mange småfugle i det døde ved finder egnede redemuligheder. Disse to forhold har været overset i den kommercielle skovdrift.

Dødt ved eller udgået træ, flagspættten har haft lettere ved at hugge redehulen ud. Foto: Erik Thomsen.

Jagt i skoven og installationer i forbindelse med opdræt fasaner til jagt er et andet område, hvor produktion karambolerer med skovgæstens ønsker. I dag er jagten den enkeltfaktor, der er mest indtægtsgivende for større skovejere og godser. Opdrætspladsen til de tusinder af halvtamme fasaner er et grimt

indslag i oplevelsen af vild natur, ofte fulgt op af adgangsforbud og dermed en indskrænkning af færdselsretten for menigmand, men også et potentielt arnested for forfølgelse af rovfugle uden den almindelige borger får indsigt i forholdene.

Jagtinstallationer med volierer til fasaner er med til at forringe oplevelsen af skovturen, ofte er der endvidere adgang forbudt i nærheden. Thurø Østerskov.

Det moderne skovbrug er på kollisionskurs i flere forhold, både som nævnt med hensyn til biologisk mangfoldighed, men også i forhold til den rekreative udfoldelse. Folk ønsker en varieret skov med et rigt dyreliv, effektiv

skovdrift producerer det modsatte med renafdrift, maskinstøj og høje brændestabler flankerende de skovveje, skovgæsten er henvist til.

Måske ikke lige den skovtur, man havde tænkt sig. Naturoplevelsen er begrænset af 5 m høje brændestabler, så man ikke kan se skoven for bare træ. Stenodden Skov på Vemmenæs.

Forslag til forbedrede forhold

Disse forslag kan anvendes på følgende lokalitetsnumre i 2. del: 6, 8, 11, 12, og 20.

- Stats- og kommunale skove skal promovere et mere ekstensivt skovbrug.
- Renafdrift skal fremover være undtagelsen.
- Oprindelig naturskov skal sikres, også i private skove.
- Alle dræn og grøfter skal sløjfes i naturskove.
- Alle større skove skal have forstyrrelsesfrie zoner til sårbare fuglearter.
- Gamle træer skal beskyttes og et større antal træer skal forblive på roden til død og henfald.
- Skovene skal have flere åbne oaser.
- Produktion af juletræer og pyntegrønt må henvises til landbrugsarealer, så skov forbliver skov.

- Fældning af skov må kun finde sted i vinterhalvåret.
- Skovarealer skal have bestande af store, naturligt forekommende græsædere.
- Der skal tilstræbes et så varieret skovbillede som muligt med træer af forskellige arter og alder.
- Der skal etableres flere vådområder i skovene.
- Gødskning og dræning må ophøre.
- Jagtinstallationer må henvises til områder udenfor skoven.
- Deponering af fældet træ bør ske udenfor skoven.

Målsætninger for Danmarks skove

”Danmark har som målsætning at fordoble skovarealet over den næste trægeneration, dvs. 80-100 år. Det vil svare til, at skovdækningen i Danmark hæves fra 11 % til 22 %.

Naturskovstrategien fra 1992 har som målsætning, at 40.000 ha skov udlægges som naturskov, urørt skov og gamle driftsformer. Samtidig skal 10 % af det samlede skovareal inden 2040 have natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsmål.”

Søer og vandløb - og fuglene

Danmark har ca. 138.000 søer over 100 m² og godt 65.000 km vandløb. Og når disse to forskellige naturtyper her behandles sammen, er det selvfølgelig fordi truslen er den samme, nemlig vandkvaliteten, eller måske mangel på samme. For søernes vedkommende er tilførslen af næringsstoffer fra landbruget hovedtruslen og i mindre grad spildevand således at bevaringsstatus for alle fem søtyper på EU's Habitatsdirektiv er ugunstig.

Vandløbene er derimod i bedring. Smådyrsfaunaen, hvor rentvandsfaunaen (med arter som vårfluer, slørvinger og døgnfluer) benyttes af biologerne som indikator for naturtilstanden og biodiversiteten, har fået det bedre og det forplanter sig op igennem fødekæderne. Hovedtrusler er vedligeholdelse, udledning af

spildevand og tidligere tiders udretninger og opstemninger.

Generelt har fuglelivet i søer, moser og vandløb det altså godt, og de sidste 20 års genopretning af naturen og forbedringer af vandkvaliteten gennem tre vandmiljøplaner, har skabt flere lokaliteter og mere varierede forhold, hvor mange fuglearter klarer sig godt i de ”nye” næringsrige søer, men de arter, der er afhængige af klart vand, er trængte. Nu byder de fleste søer på et rigt fugleliv med lappedykkere, ænder og vandhøns. Næringsstilførslen har desuden medført øget vækst af tagrør og kraftigt voksende sumplanter, hvilket igen er kommet arter som fx rørdrum, grågås og rørhøg til gode, da disse arter udnytter rørsumpen til redeskjul.

Toppet lappedykker med to pyjamasstribede unger. Arten klarer sig ganske godt i søer. Foto: Erik Thomsen.

Forslag til forbedrede forhold

Disse forslag kan anvendes på følgende lokalitetsnumre i 2. del: 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12 og 13.

- Målet fra vandmiljøplan 2 om oprettelse af 16.000 ha vådområder skal opfyldes.

Vandmiljøplaner og Vandrammedirektiv

Der er lavet tre vandmiljøplaner siden 1988. Målene med planerne har været at mindske udvaskningen af kvælstof og fosfor fra landbrugsarealerne til vandmiljøet. Et af midlerne er at skabe 16.000 ha nye vådområder, der skal fungere som naturlige rensningsanlæg. Målene er ikke opnået endnu. I regeringens aftale om Grøn Vækst erstattes vandmiljøplan III med nye målsætninger. Tilførslen af næringsstoffer fra landbruget til vandmiljøet skal reduceres med 19.000 tons kvælstof og 210 tons fosfor frem mod 2015. Der lægges også op til fysiske forbedringer af udvalgte strækninger af 7.300 km vandløb.

Danmark er gennem EUs Vandrammedirektiv (udmøntet i Miljømålsloven af 2003) forpligtet til at sikre, at vandløb, søer og kystvande har mindst en god økologisk og kemisk tilstand senest i 2015, hvilket betyder at der skal være gode livsbetingelser for dyr og planter. Samtidig skal grundvandet have en god kemisk tilstand, og vandindvindingen må ikke overstige grundvandsdannelsen.

For søer, kystvande og grundvand foreligger i Danmark endnu ikke objektive kriterier til vurdering af tilstanden i henhold til Vandrammedirektivet, men en basisanalyse fra 2005 indikerer, at kvaliteten for en stor del af disse ikke opfylder direktivets krav om god tilstand (Miljøministeriet 2006).

- Dykningsfrie bræmmer med en bredde på 10 m langs vandløb og søer (og vandhuller omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven) skal beskytte mod indtrængende nærings- og giftstoffer fra dyrkningsjorden og vil i sig selv skabe levemuligheder for vilde dyr og planter.
- Vandmiljøplanernes (og nu regeringens Grøn Vækst-plan) krav til nedbringelse af forureningen med næringsstoffer skal opfyldes.
- ”Energipilplantager” må ikke i ådale blive en stopklods for naturgenopretning med langt højere artsdiversitet, da fuglelivet i ”energipilplantager” er meget begrænset.
- Beplantning med energipil må ikke finde sted langs vandløbene.
- Der må ske en opspeedning af naturgenopretningsinitiativer i forhold til at skabe flere søer.

Byer og haver - og fuglene

Mens mange af de foregående naturtyper er under pres, kan man ikke sige det samme om byer og dermed haverne. Faktisk er det måske slet ikke en naturtype, men faktum er, at det fylder meget i landskabet. Arealet med bebyggelse og veje er steget fra 8,7 % i 1965 til 10 % i 2009, og ventes at blive yderligere forøget som følge af vækst i bygge- og anlægssektoren. Det indebærer en øget fragmentering af landskabet, hvilket kan isolere de enkelte naturområder fra hinanden.

Nu har væksten de sidste år ganske vist været neddroset, men et byggeri på 29.000 boliger om året, et ukendt antal arealkrævende produktionsbygninger og læg dertil veje og andre anlæg, ja, så bliver man helt forpustet og ør ved tanken om, hvor længe det kan fortsætte, at naturen og det åbne land skal levere de arealer, byen spreder sig ud over.

Heldigvis bliver der lidt natur til overs i dette massive byggeri. Haver og grønne områder i boligkvartererne. Rabatter, hegn og skråninger langs veje.

Her er plads til fuglenes generalister, de tilpasningsdygtige. Og selvom byerne altså ikke traditionelt anses som vigtige naturområder, så er der dog i nogle boligkvarterer en tæthed af ynglende

sangfugle, som næsten når op på antallet i en naturskov. DOF's undersøgelser viser, at en lang række af de danske ynglefugle lever i haverne. Det gælder især de arter, der også findes i skov og krat. Byens grønne områder er jo heller ikke noget entydigt begreb, det spænder fra nyanlagte haver til gamle parker. Her ses almindelige fugle som fx solsort, musvit, blåmejse, ringdue, gråspurv og skovspurv.

Efterhånden som haven gror til, vil den udvikle sig og samlet set er tætheden af ynglende fugle dobbelt så høj i gamle villakvarterer, som den er i en typisk dansk skov. Variationen af levesteder i haverne er langt større end den er i skovene, der ofte domineres af monokulturer. Haver med vand rummer faktisk dobbelt så mange fugle som haver uden vand. Desuden kan redekasser og fodring forbedre livsbetingelserne og give mulighed for flere fuglearter. Anvendelse af gift må ikke forekomme, så med få midler kan haverne blive til de åndehuller, der kan være med til at understøtte fuglerigdommen i byerne. Det lægger sig smukt i forlængelse af dette, at kirkegårde er påvist som en af de mest fuglerige landskabstyper overhovedet. Kun nogle få arter er helt afhængig af byen og bygningerne som yngleplads, det gælder fx for mursejleren og husrødstjerten.

Forslag til forbedrede forhold

Mange af de betragtninger og forvaltningsforslag fra de andre naturtyper gælder også for byerne med haver og grønne områder.

- Byernes grønne åndehuller, det være sig parker, men også ubebyggede arealer skal beskyttes og ikke forvandles til byggegrunde.
- Privatpersoners brug af sprøjtemidler skal undgås.
- I byernes grønne områder og parker i øvrigt, skal der skabes bedre plads til naturen og fugle, det kan bl.a. ske ved at udlægge vilde hjørner og bevare gamle træer.
- Søer, damme, fuglebade og lignende fremmer et særlig rigt fugleliv. Både sommer og vinter er adgang til vand befordrende for et rigt fugleliv.
- Plant fortrinsvis naturligt hjemmehørende plantearter, dvs. arter der forekommer naturligt i Danmark. Disse arter har ofte et særligt rigt insektliv og tiltrækker derfor mange fugle.
- Ophæng redekasser af træ til fx mejser, fluesnappere, rødstjert, stær, gråspurv, mursejler, træløber, hvinand/huldue/allike, natugle og tårnfalk (afhængigt af omgivelserne og naturforholdene). Der kan fx ophænges 1 mejsekasse per 200 m² have.
- Døde træer og gamle rådne træstammer giver livsmuligheder til svampe, insekter, smådyr og dermed også føde for fuglene. Desuden er en udgået gren på et stort træ et yndet opholdssted for mange fuglearter, fx stær, spætter, duer, rovfugle og ugler.

Natugleunge i egetræ. Hvor der engang var en gren, er nu et rederum. Foto: Erik Thomsen.

Tema 1:

Rågen er Svendborgs signaturfugl

Den sorte råge er tæt forbundet med Svendborg. Den er Svendborgs karakterfugl. Foto: Erik Thomsen..

Skulle man udnævne en typisk svendborgensisk fugl, måtte valget naturligt falde på rågen.

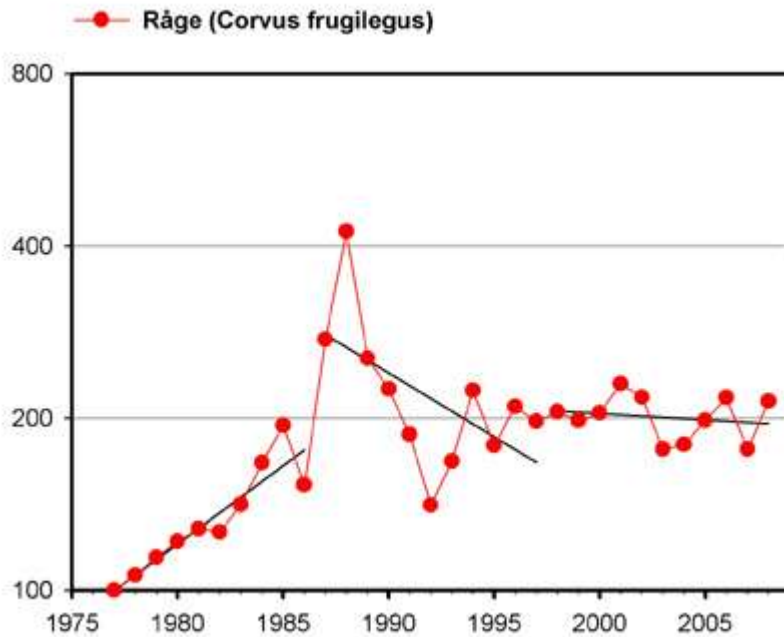
Den er almindelig, mere end 1000 ynglepar i Svendborg og omegn, den er her hele året, den er tydelig i vores allesammens dagligdag, da den færdes tæt ved vores boliger, ofte i flok og endelig lader den sin karakteristiske stemme lyde hele året rundt.

Først lidt om rågen generelt: Den er en kragefugl, helt sort, men kendes fra andre kragefugle på det nøgne grå parti omkring næbbet, hvilket gør den velegnet til fødesøgning på jorden, her finder den orme, insekter og frø. Den lever socialt i flok hele

året, den er en udpræget koloniruger og rederne placeres i træernes kroner.

Bestandsudvikling

Efter en kraftig tilbagegang i perioden 1925-1978 fra omkring 100.000 par til under det halve, især grundet bekæmpelse og jagt på ungerne, der kan spises, gik bestanden atter frem i løbet af 80'erne og kulminerede omkring 1990. Siden da har bestanden stabiliseret sig på et niveau på omkring 40-50.000 par i hele Danmark. Se figuren på næste side.

Udviklingen i ynglebestanden opgjort ud fra årlige punkttællinger. Bestandsstørrelserne er angivet som indeks, hvor første optællingsår (1977) er sat til 100.

Engang kunne rågekolonierne huse op til 1000 par, men udviklingen ser ud til at vise, at kolonierne bliver mindre, måske til gengæld flere og efterhånden med adresse i byområderne til forskel fra mere isolerede skovkolonier.

Dette forhold skal sandsynligvis tilskrives jagten. Selvom rågen ikke er på listen over jagtbare fugle, er der en bestemmelse om, at ungerne i kolonierne må reguleres, som det hedder. I praksis må ungerne bortskydes i perioden 1. maj til 15. juni. Jagten foregår lige før ungerne er flyvefærdige og foregår derfor i ynglekolonierne, med de forstyrrelser som jagten nødvendigvis forårsager til følge.

Svendborg Kommune har tilladelse til reguleringen af unger og lader en lokal jagtforening stå for bekæmpelsen, som ikke er ubetydelig, i Rottefældeområdet var det fx i

2008 oppe på 157 unger! Nye initiativer ved Trappebækken i 2010 går ud på at få dispensation til også at skyde de voksne fugle. Uetisk er det at skyde fugle i yngletiden, og rågereguleringen var da også til debat, da jagtloven skulle revideres op til årsskiftet 2010, men fuglene tabte altså i forhandlingerne.

For Svendborgs vedkommende er udviklingen i ynglefuglenes antal stort set identisk. På næste side vises i detaljer, hvor de svendborgensiske råger ruger. Det sker på baggrund af nøjagtige optællinger af reder i kolonierne, et projekt der startede i 2003 i den gamle Svendborg Kommune, og selv efter kommunalsammenlægningen, er optællingerne stadig begrænset til dette område. På side 32 vises udviklingen fra 2004 til 2010.

Råger i Svendborg 2004-2010, antal reder

	Lokalitet	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	Pavevænge, Lehnskov	12	5	8	8	3	20	5
2	Svendborg Storcenter bag Nybolig	2	7	5	3	0	0	0
3	Vandværksvej/Pasopvej	11	14	11	9	11	12	37
4	Christiansmindeskoven	57	49	97	77	79	54	63
5	Hallindskov	131	97	112	121	148	162	136
6	Rubjerg Skov vest	158	131	165	157	153	203	186
7	Rubjerg Skov øst	27	22	31	33	25	35	40
8	Tyveskoven	32	32	42	42	30	17	4
9	Tankefuld	174	188	204	203	207	229	210
10	Politistationen, Tvedvej	76	62	71	57	43	48	33
11	Holbølsminde og Christianshøj	41	47	54	55	47	62	74
12	Rottfældeskoven, Tvedvej øst	54	54	74	71	89	84	87
13	Rottfældeskoven, Tvedvej vest	20	28	47	62	79	69	53
14	Store Byhave vest	30	26	45	31	40	73	90
15	Store Byhave øst	39	34	24	15	3	0	4
16	Skovsbo	30	29	39	50	33	43	63
17	Smørmoseskov, Thurø	62	91	106	121	135	118	113
18	Åbyskov/Vængemose syd	108	40	110	94	92	140	110
19	Åbyskov/Vængemose nord	28	34	30	22	20	13	8
20	Kohave ved Troense	52	62	38	35	37	28	12
21	Horseskov	35	20	21	19	19	23	15
	I alt	1176	1072	1376	1264	1293	1364	1300
22	Byparken		1	0	1	5	8	10
23	Tipsgården, Hellegårdsvej		2	0	4	3	0	0
24	Østerskov, Thurø			16	13	6	4	0
25	St. Byhavevej ved Kobberbækken			5	8	11	42	48
26	Broerne, Skovsbovej				2	22	0	0
27	Fruerskovvej ved nr. 33				5	9	8	3
28	Almosegård, Dalmosevej					16	0	0
29	Neergårdsmindeskoven, Thurø					15	14	0
30	Voldgade, P-plads						1	1
31	Ryttervej ved nr. 66						1	0
32	Gyldenbjergsvej ved Vestre Skole						1	1
33	Egensevej ved nr. 3							1
	I alt	1176	1075	1397	1318	1380	1443	1364

Naturgenopretning.

Vi har mistet meget natur. Afvandingsprojekter, inddigning, vandløbsudretning, dræning og opdyrkning er de store syndere. Siden 1750 er der fx tørlagt omkring 230 søer (større end 10 ha) i hele Danmark.

Det er ca. 35 år siden, at ideen om naturgenopretning opstod. I 1973 blev den udtørrede Tofte Sø i Lille Vildmose sat under vand igen som den første, og indtil nu er der kommet 69 nye søer til, hvilket svarer til to om året, så med det nuværende tempo vil status quo først være genoprettet i år 2130, altså om 120 år!

Med dagens natursyn er det ikke så mærkeligt, at tiden er kommet til at vinde noget af den tabte natur tilbage, det der hedder naturgenopretning. Det er en tidskrævende proces, men frem for alt er den meget omkostningstung. Og hele den politiske proces er besværlig, men det nytter!

Oftentimes har naturgenopretningsprocessen været besværlig og uden folkelig opbakning, men projekter som fx Skjernåens genslyngning

med retablering af det fugtige engdelta har banet vejen for en mere folkelig accept. I dag besøges Skjern Å Enge af mange tusinde naturelskere, og de får gode oplevelser. Naturgenopretningen har været en succes.

Fynske naturgenopretningsprojekter

Også på Fyn har naturgenopretning været praktiseret. Nedenunder er en liste over fynske naturgenopretningsprojekter, listet op efter vellykkethed målt gennem det antal fugle, der er registreret. Det drejer sig overvejende om genoprettede søer eller nyanlagte søer, hvor der tidligere har været vand (inddæmmede fjordarme). Det er dog de nyskabte søer på steder, der aldrig tidligere har været vand, der er topscorerne på en Danmarks-top-10. Her er 7 sådanne helt nye ”kunstige” søer. Sammenhængen med hensigtsmæssigt udformning er forklaringen.

Lokalitet	Hektar	Genoprettet	Antal fuglearter
Tryggelev Nor og Salme Nor, Langeland	20	1975	244
Nørreballe Nor, Langeland	30	2004	183
Nakkebølle Sø, Sydfyn	110	2003	173
Sundet, Fåborg	90	2000	173
Vigelsø, Odense Fjord	66	1993	169
Ølundgårds Inddæmning, Odense Fjord	40	1999	166
Føns Vang, Vestfyn	113	2007	162
Sortemoen ved Lakkendrup	171	2006	155
Karlsmosen ved Kværndrup	63	2001	141
Lindkær ved Ravnholt, Midtfyn	84	2004	137
Søen ved Valdemars Slot, Tåsinge	21	2005	108
Vitsø Nor, Ærø	140	2010	104
Snaremosen Sø, Langeland	33	2002	103
Ringe Sø, Midtfyn	14	2004	90
Klæsø Nor, Langeland	15	1989	80
Rødkilde Enge, Sydfyn	22	2005	81
Horne Mølledam, Sydfyn	14	2001	77
Hammerdam, Østfyn	10	2005	33

Lokalitet	Hektar	Genoprettet	Antal fuglearter
Wedellsborg Hoved, Vestfyn	27	2001	24
Holts Mølledam, Østfyn	14	2005	?
Odense Å/Tørringe Bæk	78	2003	?
Geddebækken nord for Arreskov Sø	39	2003	?
Botofte Skovmose, Langeland	108	2007	?
Hundstrup Å, etape I	10	2003	?
Hundstrup Å, etape II	21	2005	?
Tange Ås udløb		2007	?

Tabel over fynsk naturgenopretning i de sidste 35 år. Fuglearternes antal er fra dofbasen.dk.

Gennemtænkt udformning.

Det er ikke nok blot at grave et hul, fylde det med vand, og så tro, at har man en rig natur. Der skal gennemtænkte løsninger til, nye søer skal designes klogt og målrettet, og det er ikke nødvendigvis dyrere, at skabe sådanne fuglemagneter. En sammenligning af 69 nye søer i hele Danmark viser, at de bedste søer scorer mere end tre gange så mange fuglearter i forhold til de mindre gode.

Kvaliteten af søerne svinger meget, mens nogle ligger hen som stort set fugletomme vandbassiner, myldrer andre med liv. Sammenligningen viser, at størrelsen af søen ikke gør forskellen, alderen af søen heller ikke, og omkostningen slet ikke.

Vil man derimod have fuld valuta for pengene, skal man følge nogle simple principper, der er baseret på mange års erfaring.

Frem for alt er det vigtigt med fladvand for at tilgodese vadefugle og svømmeænder. Den gradvise overgang fra land til vand giver de mange muligheder – i modsætning til ”badekarrets” stejle bredder. Og så er så lang kystlinje som muligt af største vigtighed, denne effekt opnås ved at bugte bredden ud og ind så der dannes lune vige og små beskyttede bugter. Også kunstige øer og fugleholme er helt afgørende for at tiltrække den lange række af ynglefugle, som kræver

beskyttelse mod forstyrrelser og rovdyr. Det er dog ikke ligegyldigt, hvordan øerne udformes, eller hvilket materiale de opbygges af. De kunstige fugleholme bør opbygges af uforurenet jord, vasket grus, havsand eller råjord, hentet fra undergrunden. Dette forsinker nemlig tilgroningen. Anvendes landbrugsjord, vil det høje indhold af gødningsstoffer hurtigt blive omsat til kraftig plantevækst, og efter få år vil fugleholmen være fuldstændig overgroet med høje stive urter og buske. Er skaden sket, må man indføre konsekvent pleje med rydning af vegetationen hvert efterår. Endvidere bør der skabes et fladvand rundt om øerne, så der er gode muligheder for at søge føde for fuglenes unger og så det er nemt for disse at komme op på selve øen igen.

Selv med et målrettet design for fuglene, er det hele ikke meget værd, hvis ikke der følges op på ”benyttelsen”. Jagt, fiskeri, sejlads og færdsel må holdes i kort snor så fuglene ikke skræmmes væk.

Færdslen kan kanaliseres udenom de mest sårbare områder, evt. suppleret med fugletårne i tilknytning til stiforløb, alt sammen anlagt med omtanke.

Endelig må medtænkes bekæmpelse af uønskede rovdyr, her tænkes på mink og ræv, som kan rasere en fuglekoloni fuldstændigt. Også rotter kan udgøre et problem.

Forslag til forbedrede forhold.

- Skab varierede vanddybder, så skabes der også forhold for flere fuglearter.

Her er et vandhul ved at forsvinde. De tilkørte jordbunker skal lige jævnes ned i lavningen. Hellegårdsvej.

Og her er et andet ved at vokse ind i § 3-beskyttelse. Bjergvej vest for Egense

- Anlæg en lang ”kystlinje”. Jo længere kystlinje, jo bedre. Lad bredden bugte sig ud og ind.
- Opbyg fugleøer og holme og anvend rene materialer.
- Publikums færdsel må kanaliseres udenom de mest sårbare områder.
- Uønskede rovdyr må bekæmpes.

Når de nye søer skabes, må man som en konklusion på ovenstående bevidst stræbe efter at få mest mulig natur og friluftsliv for pengene, men det er ikke altid en selvfølge. Mange projekter er primært anlagt som led i Vandmiljøplan II for at dæmpe skadevirkningen af landbrugets forurening med gødningsstoffer. Selvom det er skatteyderfinansierede projekter, er det så at sige for landbrugets skyld, at der skabes nye søer, som reelt er en slags rensningsanlæg.

Forslag til nye naturgenopretninger

Det sydfynske område har ikke været forskånet for storstilede og spektakulære afvandings- og landvindingsprojekter. Det var lige ved at gå galt. I 1942 blev indsendt ansøgning om støtte til at tørlægge hele Det Sydfynske Øhav. Der skulle bygges

dæmninger fra Tåsinge over Siø til Langeland, fra Langeland til Ærø og fra Ærø over en række småøer tilbage til Tåsinge. Herved kunne indvindes 15.000 ha ny landbrugsjord. Et projekt, der i nutidskroner blev vurderet til at koste næsten 2 mia. kr. Det blev heldigvis ikke realiseret, men dukkede flere gange op i årene fremover. Både i 1953 og så sent som i 1976 blev projektet foreslået i Hedeselskabets masterplan.

Heldigvis er tiden nu en anden, nu beskæftiger Hedeselskabet sig med naturgenopretning i stedet, det er her pengene ligger.

Ved Svendborg kunne foreslås flere genopretningsprojekter, der kunne være med til at bringe tabt natur til veje igen. Søen ved Valdemars Slot er vellykket og der er gode oversigtsforhold.

- Man kunne tænke sig området mellem Thurødæmningen og Bjørnemose naturudviklet efter de ovenfor nævnte forslag til forbedrede forhold, altså med gennemtænkt design. Suppleret med et fugletårn kunne svendborgenserne få et bynært fugleområde.
- Hjortø, Drejø og Skarø har store potentialer til genskabelse af vådområder, de mange diger vidner i dag om en tidligere mere intensiv landbrugsdrift, og som nu kunne gives tilbage til naturen og fuglene.
- Også inde i land kunne der med fordel udpeges lavtliggende områder, der kunne tilføres nye kvaliteter, hvis de blev naturgenoprettet. Tager man en tur i det sydfynske landskab efter en våd periode efterår eller tidlig marts, vil de mange små oversvømmelser med vand i lavninger afsløre, at her har tidligere været eng med vandspejl. Nu drænes og dyrkes i stedet. Bøllemosen nord for Højes Dong er evident.
- Naturgenopretning inde i land betyder ikke nødvendigvis etablering af vådområder, hele området ved Egebjerg Bakker kunne genskabes som et sammenhængende overdrevsområde, gerne udvides så dele af Hvidkildes sandede jorder ville blive inddraget, men bestemt også med Ollerup Åmose og Nielstrup Sø som spændende supplement.
- Retablering af bække og åer, der er rørlagte i dag. Genslyngning af fx Hørup Å nord for Rødme og Stokkebækken vest for Gudbjerg Skov.

Den naturgenoprettede Søen ved Valdemars Slot på tre årstider. Der er 1½ år mellem øverste og mellemste billede. Fugleøen ses i mellemgrunden og det ses, at vegetationen nu er høj og fuglebrugelig.

Tema 2:

Fugletårne ved Svendborg

Fugletårne eller observationsskjul er vigtige elementer, når man vil betragte et uforstyrret fugleliv.

Tårnene er normalt byggede af naturmaterialer og placeres strategisk i landskabet så de dels syner af så lidt som muligt, dels giver et godt overblik over rige fugleforekomster, som ellers kan være vanskelige at få at se, især uden at skræmme fuglene væk. Er skjulet endda placeret, så der er gunstige lysforhold, dvs. så udsigten fra tårnet sker i medlys, er forholdene til stede for at ornitologer og andre fugle- og naturinteresserede kan få gode oplevelser.

I Svendborg Kommune er der fire fugletårne, der spænder fra mere ydmyge platforme uden tag ved Nørresø på Drejø og ved Sortemosen, til overdækkede ”bygninger” med fugletavler og andet informationsmateriale ved Vejlen og

Monnet på Tåsinge. Her kan man uforstyrret studere det rige fugleliv, der udfolder sig lige uden for glughullerne eller plexiglasset.

Nørresø på Drejø

Tårnet er nok kommunens ældste af slagsen, rejst ved en markvej og delvis skjult af træerne i et levende hegn. Til gengæld er udsigten fra platformen formidabel over det fine vådområde Nørresø på Høllehoved. Her ligger ved forårstid mange ænder i deres pragtdragt, så har man god tid, er det et fint sted at lære sig de forskellige svømme- og dykænders karakteristiske fjerdragter. Stedet er desuden ynglested for den gråstrubede lappedykker, som i forårstide skriger sig gennem territorialkampene. Tårnet er placeret syd for Nørresø, hvilket selvfølgelig giver de bedste lysforhold.

Fugletårnet ved Nørresø på Drejø. Som det ses, er det bare det at komme et par meter i vejret, der er det væsentlige. Der behøver ikke så meget mere. Et februarbillede, hvor der er ikke meget at komme efter bag rørbræmmen, alt er tilfrosset.

Sortemoen

Sortemoen nær Lakkendrup blev naturgenoprettet i 2006 i form af vandstandshævning, så området i dag fremtræder som fugtige enge med spredte vandflader. Sortemoen har altid ligget svært tilgængeligt og uoverskueligt langt fra alfarvej, men i 2008/2009 foranstaltede Svendborg Kommune, at man fik rejst et fugletårn. Det skete efter velvilje hos Hans Vesterlund, der ejer området, hvor tårnet blev rejst og som også velvilligt har stillet en bilholdeplads til rådighed, så man ad en markvej kan nå ned til selve fugletårnet.

Placeringen af tårnet og adgangsvejen på bar mark er måske noget synlig, men til gengæld er udsigten fra tårnet fremragende, når man først er steget til vejrs. Så ligger essentielle enge og fladvande så at sige for ens fødder. Desværre i modlys, men muligheden for at iagttage engenes og søernes fugleliv er rigtig gode. På en forårsdag har man hele koret af fuglelyde med sig, når viben volter, rødbenet højlydt flyver parringsflugt og grågæssene gækker konstant i baggrunden. Gøgens kukken og nattergalens sang har man også fri lydangang til i det åbne fugletårn.

Fugletårnet i Sortemoen. Det nytter at komme de to meter op i vejret for at overskue engene.

Vejlen

Vejlens fugletårn er bygget af Fyns Amt efter at amtet købte området i 1997. Tårnet åbnede i bogstaveligste forstand hele den østlige del af området, der indtil da havde været fuldstændig utilgængelig. Der etableredes en sti langs et levende hegn, herfra anlagdes en

bræddebro ud gennem rørskoven, og endelig med rørmåtter på højkant det sidste stykke og værsgo: En åbenbaring af et fugletårn i udkanten af rørskoven ud til Vejle's store vandareal. Smukt tilpasset omgivelserne, bygget i træ og med strå på taget. Og hvilket udsyn! Her ligger troldænder i tusindvis, knop- og sangsvaner. Her raster

svømmeænder i massevis både forår og efterår. Vandriksen grisehyler for dine fødder og i tagrørene knitrer skægmejserne på vej mod nye mål. Det flerkantede tårn byder på kig i mange retninger og lugerne er placeret hensigtsmæssigt. Når døren er åbnet kan de mange relevante fugletavler studeres.

Her er et blik ind i til plancherne i fugletårnet.

Udenfor er i solsiden fundet plads til en bæk op ad tårnet, så også vejret kan nydes. På lune sommeraftener høres den grønbrogede tudses melodiske trille.

Fra 2009 er kreaturerne, der skal sørge for naturplejen af eng og rørskov, lukket ind i området, så træbroen ud til tårnet nu ligger blotlagt og pædagogisk demonstrerer, hvor stor effekt afgræsning kan have på eng- og sumpområder. Det bliver spændende at følge, om fx også bekkasinens tussmørkebrægen fra luften skal føjes til lydbilledet fremover.

Fugletårnet i Vejlen ligger for enden af en træbro, her med rørskov til begge sider. August 2008.

Kreaturafgræsningen ved fugletårnet har gjort god fyldest. Billedet er taget i august 2009.

Senere på sæsonen, i december 2009, så der således ud. Naturpleje og genopretning efter bogen.

Monnet

Monnet fik sit fugletårn i 2009, hvor en højtidelighed i marts samlede mange naturelskere. Svendborg Kommunes økonomi, Vårø Bylaugs velvilje, to fugleinteresserede håndværkere og tækkemænd kunne i samlet forening høste æren for et ualmindeligt vellykket projekt. Vi andre kan nyde udsigten fra tårnet, som er smukt placeret i et buskfyldt hjørne med den dejligste udsigt ud over Fyns bedste strandeng. Hvad der måske mere end noget gjorde tårnet til noget særligt, var at det nu blev muligt at besøge Monnet også i de måneder, området ellers er lukket for besøgende, nemlig fra 15. marts til 1. juli. Fugletårnet kan besøges hele året.

Da tårnet er placeret i den nordøstlige del af området, er lysforholdene ikke de bedste, ofte

må man slå sig til tåls med modlys. I modsætning til de tre ovenfor beskrevne tårne, udfolder fuglelivet sig ikke umiddelbart foran tårnets fod så at sige, men det er udsynet over denne enestående og sjældne strandengslokalitet, der betager. Tårnet er forsynet med hejse-sænkeanordninger til plexiglas så man altid kan trodse vejrets luner, men disse vinduer betyder også, at tavlerne, der fortæller om fugle og landskab kan nydes i fuldt dagslys.

Udenfor tårnet træffes isfuglen, og over engene kan man se rovfugle jage. I vigen mod øst er gravanden til stede og grågæs træffes i flok. Monnet er i øvrigt tilgængeligt for færdsel udenfor yngletiden og mange tager turen ud til det naturlige observationspost, nemlig den 8 m høje Vårø Knude, hvor Øhavet ligger for ens fødder med udstrakte kik til Ærø, Strynø og Langeland.

Fugletårnet på Monnet, set fra Monnet. Foto: Bent Staugaard.

Tårnet fra landsiden en vinterdag. "Kvistværrelset" er beregnet til hvid vipstjert.

Forslag til placering af nye fugletårne

Når talen er på fugletårne, og deres værdi er så entydigt positiv, kunne det være på sin plads at forslå etablering af nye fugletårne, eller observationsskjul.

Placeringen vil være naturlig på steder, hvor oversigtsforholdene er elendige, men også ønsket om at få adgang til utilgængelige naturområder, som via en stiforbindelse fra offentligt vejnet kunne lukke op for natur- og fugleoplevelser på steder, der i dag er lukket for offentligheden. Også bynære observationsskjul, hvor der kunne ligge et naturpædagogisk sigte med opførelsen kunne være interessant.

Af sidstnævnte kategori, kunne foreslås etablering af et observationsskjul i området mellem Thurødæmningen og Bjørnemose.

Her kunne etableres et fint vådområde, som ved et gennemtænkt design med forskellige vanddybder og etablering af fugleholme kunne blive et velbesøgt og nyt naturområde. Her ville det være let at skaffe en sti ind til et fugletårn mod sydvest og derigennem få gode lysforhold.

Af førstnævnte kategori kunne foreslås etablering af fugletårne/observationsskjul i Lundemosen, i Ollerup Åmose og ved Nielstrup Sø. Også ved Ollerup Sø kunne med fordel placeres en sådan forhøjet platform med udsigt over søen fra syd ved Åmarksvej.

På øerne kunne et observationsskjul med fordel placeres ved Søndersø på Drejø og etableres ved roklubbens ejendom på Skarø.

Beskyttelse af fuglelivet.

Først Ramsar

Byen Ramsar i Iran har givet navn til Ramsarkonventionen. Ramsarkonventionen er en aftale mellem lande om at beskytte vådområder af international betydning. Vådområder skal her forstås bredt og omfatter strandenge, moser, fjorde samt lavvandede havområder med en vanddybde under 6 m. For at et vådområde skal have international betydning, skal to forhold være opfyldt:

- der skal regelmæssigt opholde sig mindst 20.000 vandfugle
- der skal regelmæssigt opholde sig 1 % af en bestand af en art eller underart

Ramsarkonventionen trådte i kraft i 1975, Danmark tiltrådte den i 1977, og indtil nu har 154 lande tilsluttet sig, så der globalt nu er udpeget næsten 1650 Ramsarområder med et areal på 1,34 mio km².

Områderne udpeges af det enkelte land, og Danmark udpegede i 1977 de første 26 vådområder af international betydning (Vadehavet kom til som nr. 27 ti år senere) og omfatter et samlet areal på ca. 7.400 km², hvoraf de 6000 km² er marine områder og de sidste 1.400 km² er landområder, som grænser op til vådområderne. Områder og arter markeret med **fed**, findes i Svendborg Kommune.

Ramsarområde

Vådområde med så mange vandfugle, at det har international betydning og skal beskyttes.

Danmark tiltrådte Ramsarkonventionen i 1977, og indtil nu er i alt 154 lande tilsluttet konventionen.

Globalt er der udpeget 1650 ramsarområder - heraf har Danmark udpeget 27.

Så ”Fuglebeskyttelsesdirektivet”

To år efter den danske ratifikation af Ramsarkonventionen vedtog EF ministerrådet ”Rådets direktiv af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle” (79/409/EØF) – populært kaldet fuglebeskyttelsesdirektivet. Her forpligter medlemslandene sig til at forbedre situationen for fællesskabets vilde fuglebestande, både ynglefugle og trækfugle.

Desuden er der en række bestemmelser om jagt og fangst af vilde fugle, hvilket medførte, at Danmark i 1983 måtte revidere jagtloven og forbyde jagt på flere arter samt jagtmetoder.

Direktivet forpligter medlemslandene til at udpege og sikre levesteder for bestemte ynglefuglearter og regelmæssigt tilbagevendende trækfuglearter. Udpegningen skete på grundlag af mindst et af følgende to kriterier, der i øvrigt var fælles for alle medlemslandene:

- Området er yngleplads for en eller flere fuglearter, som er optaget på Liste I (Bilag I)
- Området er rasteplads for en eller flere arter af trækfugle, hvoraf mindst 1 % af en bestand regelmæssigt opholder

sig på lokaliteten. Ved en bestand forstås en population af fugle knyttet til et bestemt yngleområde, trækrute og overvintringsområde.

Liste I opregner de fuglearter, som man anser for så fåtallige indenfor medlemslandene, at de kræver en særlig beskyttende indsats. Listen revideres, når det er påkrævet.

Ud fra ovennævnte to kriterier har Danmark udpeget 113 fuglebeskyttelsesområder. Områderne omfattede dels alle de daværende Ramsarområder, dels 86 nye områder, som blev udpeget for at beskytte bestemte fuglearter.

De 113 fuglebeskyttelsesområder har et samlet areal på 9.500 km², fordelt med 7.800 km² (82 %) som marine områder og 1.700 km² (18 %) på land.

Arealet på land udgør 6 % af Danmarks landareal og arealet på hav svarer til 11 % af Danmarks havareal.

I mange af fuglebeskyttelsesområderne er udpegningen suppleret med afgrænsning af kerneområder, der er udlagt som jagt- og forstyrrelsesfri vildtreservater i henhold til jagtloven.

Fuglebeskyttelsesområde

Område, hvor ynglefugle, som er sjældne, truede eller følsomme over for ændringer af levesteder, beskyttes, og områder, hvor fugle som regelmæssigt gæster Danmark for at fælde fjer, raste under trækket eller overvintre, skal beskyttes.

Baggrunden for de udpegede områder er EU's fuglebeskyttelsesdirektiv fra 1979, der har som formål at beskytte og forbedre vilkårene for de vilde fuglearter i EU.

Dernæst ”Habitatdirektivet”

Habitatdirektivet er fra 1992.: ”Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter”. Dette Habitatdirektiv forpligter EU’s medlemslande til at bevare naturtyper og arter, som er af betydning for EU. Habitatdirektivet er sammen med Fuglebeskyttelsesdirektivet og det senere Vandrammedirektiv EU’s vigtigste bidrag til beskyttelse af den biologiske mangfoldighed i medlemslandene.

En hovedhjørnestein i gennemførelsen af Habitatdirektivet var udpegning af særlige bevaringsområder, de såkaldte habitatområder. I områderne skal der sikres - eller genoprettes - en såkaldt gunstig bevaringsstatus for de forskellige naturtyper og arter, det enkelte område er udpeget for. Netop denne kobling med bevaringsstatus er essentiel, for nu kan iværksættes de forskellige bevaringsforanstaltninger, der sikrer eller genopretter naturtyperne og levestederne for arterne. I givet fald kan der udarbejdes forvaltningsplaner for de enkelte områder.

De naturtyper og arter, det enkelte habitatområde udpeges for at beskytte, udgør

området udpegningsgrundlag og justeres hvert 6. år, senest i 2008.

I alt omfatter Habitatdirektivet mere end 200 naturtyper og 700 arter af planter og dyr, hvoraf de ca. 60 naturtyper og 100 arter er repræsenteret i Danmark.

De naturtyper, der skal beskyttes er dem

- der er i fare for at forsvinde i deres naturlige udbredelsesområde
- der har et begrænset naturligt udbredelsesområde, fordi de er gået tilbage, eller fordi de fra naturens hånd er begrænsede
- der er karakteristiske for forskellige områder af Europa.

I Danmark findes der 254 habitatområder, der er udpeget i perioden 1998-2004. Områderne har et samlet areal på 11.100 km², der er fordelt med 7.950 km² som marine områder og 3.150 km² på land, der svarer til 72 % hav og 28 % land.

Habitatområde

Område der skal være med til at bevare og genoprette vores natur.

I Danmark findes i alt 254 habitatområder med et samlet areal på 11.100 km², hvoraf hovedparten er hav. Hvert område er udpeget for at beskytte bestemte naturtyper og arter af dyr og planter.

Nu NATURA 2000 netværket

De udpegede 254 habitatområder, hvoraf de 113 er de i forvejen udpegede fuglebeskyttelsesområder (som jo allerede indeholder de 27 Ramsarområder) udgør et samlet netværk af beskyttede naturområder i Danmark, det såkaldte NATURA 2000 netværk. Dette økologiske netværk af beskyttede naturområder går gennem hele EU.

Medlemslandene i EU er forpligtet til at indrapportere bevaringsstatus for NATURA 2000 netværkets naturtyper og arter til Fællesskabet. Skov- og Naturstyrelsen (SNS) og Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) samarbejder om at tilvejebringe og sammenstille data til vurderingen af bevaringsstatus for de pågældende naturtyper og arter. For fuglenes vedkommende er 42 arter af ynglefugle og 37 arter af trækfugle på Fuglebeskyttelsesdirektivet Bilag I afdækket.

En arts bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet ud fra kategorierne: 1)

Gunstig, 2) ugunstig, 3) usikker og 4) forsvundet. ”Ugunstig”-kategorien er underinddelt i *ugunstig-stigende, ugunstig-stabil og ugunstig-faldende*.

Status for 42 ynglefuglearter

- *Gunstig bevaringsstatus*: 17 arter.
- *Ugunstig bevaringsstatus*: 14 arter.
Stigende: Engsnarre. *Stabil*: Hedehøg og tinksmed. *Faldende*: Hvid stork, plettet rørvagtel, hjejle, **sydlig almindelig ryle (engryle)**, brushane, sandterne, dværgterne, sorterterne, **mosehornugle** og markpiber. Disse arter er overvejende ynglefugle med tilknytning til heder, hedemoser, moser, klitter samt enge og strandenge.
- *Usikker*: 9 arter. Sort stork, skestork, blå kærhøg, kongeørn, fiskeørn, vandrefalk, hvidbrystet præstekrave,

sorthovedet måge og perleugle. Disse arter er overvejende under indvandring eller genindvandring.

- *Forsvundet*: 2 arter. Urfugl og høgesanger.

Status for 37 trækfuglearter

- *Gunstig bevaringsstatus*: 33 arter og 1 bestand (sædgås).
- *Ugunstig bevaringsstatus*: 2 arter.
Stigende: Lysbuget knortegås.
Faldende: Ederfugl.
- *Usikker*: 1 art, fløjlsand og 1 bestand (sædgås).
- *Forsvundet*: 0.

Fuglearter omfattet af NATURA 2000

Oversigt over danske fuglearter, der indgår i det aktuelle udpegningsgrundlag for de 113 danske fuglebeskyttelsesområder.

Rødstrubet lom
Sortstrubet lom
Nordisk lappedykker
Skarv
Rørdrum
Sort stork
Hvid stork
Skestork
Knopsvane
Pibesvane
Sangsvane
Sædgås
Kortnæbbet gås
Grågå
Bramgå
Lysbuget knortegås
Mørkbuget knortegås
Gravand
Pibeand

Krikand
Spidsand
Skeand
Taffeland
Trolldand
Bjergand
Ederfugl
Havlit
Sortand
Fløjlsand
Hvinand
Lille skallesluger
Toppet skallesluger
Stor skallesluger
Hvæpsevåge
Rød glente
Havørn
Rørhøg
Blå kærhøg
Hedehøg
Kongeørn
Fiskeørn
Vandrefalk

Plettet rørvagtel
Engsnarre
Blishøne
Trane
Strandskade
Klyde
Hvidbrystet præstekrave
Pomeransfugl
Hjejle
Strandhjejle
Islandsk ryle
Sandløber
Almindelig ryle
Brushane
Lille kobbersneppe
Stor regnspøve
Rødben
Hvidklire
Tinksmed
Dværgmåge
Sandterne

Splitterne
Fjordterne
Havterne
Dværgterne
Sortterne
Lomvie
Alk
Tejst
Stor hornugle
Mosehornugle
Perleugle
Natravn
Isfugl
Sortspætte
Hedelærke
Markpiber
Blåhals
Høgesanger
Rødrygget tornskade

Rødliste 1997.

En rødliste er en oversigt over samtlige plante- og dyrearter, som inden for et afgrænset geografisk område vurderes i forhold til risiko for at uddø.

En sådan oversigt er naturligvis også lavet i Danmark. Den danske Rødliste er således fortegnelsen over de plante- og dyrearter, der er blevet rødlistevurderet efter de retningslinjer, der er udarbejdet af den internationale naturbeskyttelsesorganisation IUCN. Her opereres med et antal kategorier, som skal opfyldes med et eller flere kvalitative eller kvantitative kriterier.

Formålet med rødlistearbejdet er dels at tilvejebringe et grundlag, som kan bruges til vurdering af udviklingen i naturens mangfoldighed i Danmark, og dels at opfylde internationale forpligtelser i henhold til Biodiversitetskonventionen, som Danmark ratificerede i 1994.

I Biodiversitetskonventionen indgår følgende delmål:

- at gøre opmærksom på arter, der er forsvundne eller er truede
- at danne grundlag for en prioritering af naturovervågningen i Danmark
- at skabe en platform for naturforvaltnings- og naturbeskyttelsesarbejde nationalt og internationalt,
- at opfylde internationale forpligtelser over for Biodiversitetskonventionen ved regelmæssigt at offentliggøre rødlistes over naturligt forekommende, forsvundne og truede arter i dansk natur.

For at nå disse mål er der behov for, at rødlistning kan foretages så ensartet og objektivt som muligt. Derfor har

Miljøministeriet besluttet at anvende IUCNs reviderede, globale rødlistningssystem. Det praktiske arbejde er blevet overdraget Danmarks Miljøundersøgelser, som ca. hvert 5. år reviderer og indplacerer de i alt ca. 10.600 arter fordelt på 19 plante- og dyregrupper.

Her følger en oversigt over rødlistningssystemets elleve kategorier, som de enkelte arter ved global eller national rødlistning kan henføres til (de engelske ord er medtaget, da de udgør forkortelsernes oprindelse).

- Uddød *EX* (extinct)
- Uddød i vild tilstand *EW* (extinct in the wild)
- Forsvundet *RE* (regionally extinct)
- Kritisk truet *CR* (critically endangered)
- Moderat truet *EN* (endangered)

De truede arter

Tre af kategorierne (*CR*, *EN*, *VU*) omfatter de truede arter, hvilket svarer til 66 arter (31,5 %), de såkaldt rødlistede arter.

- *Kritisk truet (CR)* omfatter 8 arter (3,82 %): Hvid stork, fiskeørn, hjejle, sandterne, toplærke, markpiber, høgesanger og **pirol**.
- *Moderat truet (EN)* omfatter 13 arter (6,22 %): Hedehøg, lærkefalk, hvidbrystet præstekrave, **almindelig ryle (engryle)**, **brushane**, **stenvender**, kirkeugle, **mosehornugle**, sorterne, **vendehals**, vandstær, drosselrørsanger og stor tornskade.
- *Sårbare arter (VU)* omfatter også 13 arter (6,22 %): Skestork, pipeband,

- Sårbar *VU* (vulnerable)
- Næsten truet *NT* (near threatened)
- Ikke truet *LC* (least concern)
- Utilstrækkelige data *DD* (data deficient)
- Ikke mulig *NA* (not applicable)
- Ikke bedømt *NE* (not evaluated)

Fugle

Der er i alt rødlistevurderet 209 danske ynglefuglearter, som således må betragtes som hjemmehørende i Danmark.

De to øverste kategorier anvendes ikke.

Den tredje: *Forsvundet (RE)* omfatter 13 arter (6,22 %): Nordisk lappedykker, sort stork, rødhovedet and, slangeørn, vandrefalk (genindvandret 2005), tredækker, dværgmåge, rovterne, urfugl, ellekrage, hærfulg, mellemflagspætte og nøddekrige.

spidsand, rød glente, havørn, stor skallesluger, **stor kobbersnepe**, tinksmed, svaleklire, savisanger, pungmejse, gulirisk og karmindompap.

Næsten truet (NT) omfatter 19 arter (9,09 %), de *ikke truede (LC)* er langt i overtal, nemlig 129 arter (61,7 %), der er ikke nogen med *utilstrækkelige data*, mens 14 arter tilhører kategorien *ikke mulig (NA)*, hvilket svarer til 6,69 %. Endelig er der heller ikke nogen i kategorien *ikke bedømt*.

Arter skrevet med **fed**, enten yngler eller har ynglet inden for de sidste årtier i Svendborg Kommune.

Gulliste 1997.

Mens den første ”røde liste” udkom i 1974, er gullisten 1997 en nyskabelse. Den omfatter en oversigt over plante- og dyrearter, der er i tilbagegang, men dog stadig så hyppige, at de ikke er optaget på rødlisten, de *opmærksomhedskrævende* (X) arter og de arter, Danmark i international sammenhæng har et særligt ansvar overfor, de såkaldt *nationale ansvarsarter* (A).

I alt er ca. 600 arter omfattet af gullisten, heraf er de 511 (ca. 5 % af alle arter) anbragt i kategorien *opmærksomhedskrævende* (X) og 96 (ca. 1 % af alle arter) i kategorien *nationale ansvarsarter* (A).

Der er meget store forskelle i andelen af de to kategorier fra den ene organismegruppe til den anden. Det skyldes dels et varierende niveau af viden om bestandsstørrelser både i ind- og udland, og dels at Danmark har stor betydning for visse organismegrupper, ikke mindst fugle, hvor omkring 14 % af arterne er nationale ansvarsarter. Danmark udgør især et

Fugle

Der er i alt gullistet 200 danske fuglearter. Af disse er 10 arter *opmærksomhedskrævende* (X): **Vibe, rødben, hættemåge, stormmåge, gul vipstjert, jernspurv, stenpikker, sivsanger, gulbug** og bomlærke (kornværling). Definitionen er, at det er forholdsvis hyppige arter, men dog med så begrænsede bestande, at de forventes at blive sårbare i nær fremtid samt almindelige arter med en stærk negativ bestandsudvikling i Danmark.

Af *nationale ansvarsarter* (A) er der 28 (heraf flere gengangere fra rødlistens truede arter): Mellemskarv, **sydlig almindelig ryle (engryle), klyde** og sandterne. Alle disse har

vigtigt område for trækkende og rastende vandfugle. Man har altså her bevæget sig væk fra udelukkende at opliste ynglefugle.

Gulliste 1997 har således flere formål:

- at gøre opmærksom på arter, der er tæt på at blive optaget på rødlisten
- at gøre opmærksom på almindelige arter i markant negativ bestandsudvikling, som kan være forårsaget af væsentlige forandringer i det danske landskab
- at præsentere en oversigt over arter, hvis beskyttelse Danmark i international sammenhæng har et særligt ansvar overfor
- at danne grundlag for naturforvaltning og naturbeskyttelsesarbejde i Danmark og internationalt.

underkategorien (AY) ynglende arter. Øvrige arter med underkategorien (AT) trækkende arter: **Rødstrubet lom, gråstrubet lappedykker, knopsvane, sangsvane, pibesvane, kortnæbbet gås, tundrasædgås, grågås, mørkbuget knortegås, lysbuget knortegås, gravand, pibeand, krikand, gråand, spidsand, troland, ederfugl, sortand, hvinand, toppet skallesluger, hjejle, almindelig ryle (nordlig), alk og søkonge.**

Arter skrevet med **fed** forekommer årligt i Svendborg Kommune.

Skarven er en national ansvarsart. Foto: Tom Willestofte.

Forsøg på oversigt over fuglenes hyppighed

Ynglefugle i Svendborg Kommune

Nedenunder er forsøgt at lave en samlet oversigt over ynglefuglene i Svendborg kommune. En sådan oversigt kan altid diskuteres. Farverne angiver den samlede hyppighed, samtidig med at fuglenes

foretrukne naturtype(r) er angivet. Såfremt en fugleart er markeret i mere end en naturtype, gælder farven stadig som udtryk for det samlede antal, der skal altså være vandret kongruens.

Mere end 500 par

Mindre end 500 par

Mindre end 50 par

Mindre end 5 par

Art	Agerland	Hav og kyst	Overdrev, eng, mose	Skov	Sø og vandløb	By og have
Skarv						

Lille lappedykker						
Toppet lappedykker						
Gråstrubet lappedykker						
Sorthalset lappedykker						
Rørdrum						
Fiskehejre						
Knopsvane						
Grågås						
Gravand						
Knarand						
Gråand						
Spidsand						
Atlingand						
Skeand						
Taffeland						
Troldand						
Ederfugl						
Toppet skallesluger						
Hvøpsevåge						
Rørhøg						
Duehøg						
Spurvehøg						
Musvåge						
Tårnfalk						
Agerhøne						
Fasan						
Vandrikse						

Mere end 500 par

Mindre end 500 par

Mindre end 50 par

Mindre end 5 par

Art	Agerland	Hav og kyst	Overdrev, eng, mose	Skov	Sø og vandløb	By og have
Grønbenet rørhøne						
Blishøne						
Strandskade						
Klyde						
Lille præstekrave						
Stor præstekrave						
Vibe						
Dobbeltbekkasin						
Skovsneppe						
Rødben						
Hættemåge						
Stormmåge						
Sildemåge						

Sølvmåge						
Svartbag						
Fjordterne						
Havterne						
Dværgterne						
Huldue						
Ringdue						
Tyrkerdue						
Gøg						
Natugle						
Skovhornugle						
Mursejler						
Isfugl						
Vendehals						
Grønspætte						
Stor flagspætte						
Sanglærke						
Digesvale						
Landsvale						
Bysvale						
Skovpiber						
Engpiber						
Gul vipstjert						
Hvid vipstjert						
Gærdesmutte						
Jernspurv						

Mere end 500 par

Mindre end 500 par

Mindre end 50 par

Mindre end 5 par

Art	Agerland	Hav og kyst	Overdrev, eng, mose	Skov	Sø og vandløb	By og have
Rødhals						
Nattergal						
Rødstjert						
Husrødstjert						
Bynkefugl						
Stenpikker						
Solsort						
Sangdrossel						
Græshoppesanger						
Sivsanger						
Kærsanger						
Rørsanger						
Gulbug						
Gærdesanger						

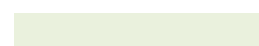
Tornsanger						
Havesanger						
Munk						
Skovsanger						
Gransanger						
Løvsanger						
Fuglekonge						
Grå fluesnapper						
Broget fluesnapper						
Skægmejse						
Halemejse						
Sumpmejse						
Topmejse						
Sortmejse						
Blåmejse						
Musvit						
Spætmejse						
Træløber						
Korttået træløber						
Rødrygget tornskade						
Skovskade						
Husskade						
Allike						
Råge						
Sortkrage						
Gråkrage						

Mere end 500 par

Mindre end 500 par

Mindre end 50 par

Mindre end 5 par

Art	Agerland	Hav og kyst	Overdrev, eng, mose	Skov	Sø og vandløb	By og have
Ravn						
Stær						
Gråspurv						
Skovspurv						
Bogfinke						
Grønirisk						
Stillits						
Tornirisk						
Dompap						
Kernebider						
Gulspurv						
Rørspurv						

Det vil fremgå, at der yngler 120 fuglearter i Svendborg Kommune.

Det vil endvidere være evident, at der skal sættes en større indsats ind på at bevare nogle

af de specialiserede arter, fx rødrygget tornskade, der med et samlet ynglefugleantal på bare 2-3 par og med en specialiseret ynglebiotop i form af overdrev, vil være yderst sårbar overfor ændringer i omgivelserne.

Trækfugle

Et lignende skema vil ikke kunne laves for trækfuglene. Det er der flere årsager til. Ikke alle trækfugle er nemlig afhængige af en lokalitet under trækket. Når fx 3 traner ses i luftrummet over Tåsinge, men ikke går ned for at raste eller fouragere, skal de så tælle

med? Eller hvad med de titusinder af bramgæs der hvert forår trækker mod nordøst og om efteråret den modsatte retning gennem Svendborg Sund, men som ikke er i kontakt med landjorden under deres måske 20 minutters ophold i svendborgensisk luftrum? Hvilke forhold byder vi dem?

Eller hvordan skelner man mellem ynglefugle- og trækfuglebestandene. Er de krager, der ses i vinterhalvåret standfugle eller trækfugle, der blot er kommet nordfra?

Ville man kræve, at fuglene rastede på havet eller på land?

Opgaven er umulig.

Overvågning af fuglelivet

Der er i Danmark en fornem tradition for overvågning af fuglelivet. Med dette udtryk menes den indsats, der udfoldes for at følge fuglebestandene og dokumentere deres status. Det gælder for så vidt både ynglefuglene og også træk – og rastfuglene, der gør ophold i vores land i den kolde tid af året.

Danmark er således et af de lande i verden, hvor man ved mest om fuglenes antal, status, udbredelse og levesteder. En viden, der er tilvejebragt hovedsagelig af DOF's medlemmer helt tilbage fra 1960'erne, hvor man siden da systematisk har indsamlet viden om fuglene ved overvågning af både de almindelige og de sjældne og truede fuglearter. En viden, som samtidig er blevet

anvendt som et uundværligt arbejdsredskab i forvaltningen af dansk natur.

Før 1960'erne var det at se på fugle lidt elitært, som især var forbeholdt en snæver skare med bopæl i nærheden af København, men efter de første gode felthåndbøger voksede interessen for fuglene landsdækkende. Og allerede i 1967 kom Lorenz Ferdinands banebrydende bog "Større danske fuglelokaliteter", hvor fuglenes forekomst ude i landskabet blev beskrevet og rubriceret i et klassifikationssystem, der delte lokaliteterne op efter landskabstype og vigtighed efter objektive og talmæssige kriterier. Fra 1971-74 løb den første Atlasundersøgelse af stabelen, her havde man delt landet op i 5x5 km felter og en kvalitativ

registrering af ynglefuglearterne i disse 2160 kvadrater.

En undersøgelse, der blev gentaget i 1993-96, men hvor også ynglefuglernes tæthed, bestandsforhold og udviklingstendenser blev dokumenteret, og udover den kvalitative registrering, var et stort antal lokaliteter blevet udvalgt til en egentlig optælling af ynglefuglene. For Fyns vedkommende dækket af de tre bind ”Fuglelokaliteterne i Fyns Amt”.

En anden og meget vigtig aktivitet i DOF’s regi har været punkttællingerne, som blev skudt i gang sideløbende med de andre undersøgelser i 1975, og som er fortsat lige siden med de årlige ynglefugletællinger og vinterfugletællinger.

Punkttællingsprogrammet er en af de aktiviteter, der har vundet størst anvendelse i naturforvaltningen og de er anerkendt som et vigtigt redskab i naturovervågningen. Når man fx fra radio, fjernsyn eller aviser hører, at stæren, gråspurven og viben er gået tilbage i antal, er det næsten hver gang viden, der stammer fra punkttællingerne.

Formålet med punkttællingsprogrammet er at indsamle data om de danske fuglebestande, og anvende disse data i forbindelse med beskyttelse af Danmarks fugle og natur og i videnskabelige sammenhænge. Til forskel fra de fleste andre fugleundersøgelser, fokuserer punkttællingerne på almindelige fuglearter. Ved hjælp af punkttællinger kan man følge bestandene af selv de mest almindelige fuglearter som fx solsort og bogfinke. Når fugle øges eller mindskes i antal, betyder det ofte, at noget i vores natur forandrer sig. Man er således blevet opmærksom på, at viber, agerhøns og sanglærker i en lang årrække har haft det svært i det danske agerland. Punkttællingsprogrammets vigtigste opgave er at slå alarm. Før det går galt.

Sideløbende køres et såkaldt caretakerprojekt, som overvåger udviklingen for 45 sjældne og

truede ynglefugle i Danmark, udvalgt fra nationale og internationale lister:

- Verdensfredningsorganisationen IUCN’s globale rødliste
- Den nationale danske rødliste
- BirdLife International’s lister over opmærksomhedskrævende arter i Europa
- EU’s liste I over beskyttelseskævende europæiske ynglefugle

Caretakerprojektet overvåger og indsamler viden om de sjældne og truede ynglefugle for at være på forkant med udviklingen, så truede ynglefuglearter ikke forsvinder for øjnene af os, uden at man i tilstrækkelig grad har gjort opmærksom på det og modvirket udviklingen.

Caretakerprojektet har også en lokalitetsdel, hvor man på 200 vigtige fuglelokaliteter tager sig af de naturopråder, hvor de mest følsomme fuglebestande yngler og raster. Det er DOF’s internationale moderorganisation, BirdLife International’s oversigt over de vigtigste fuglelokaliteter i Europa, de såkaldte IBA’s (Important Bird Areas), dvs. fuglelokaliteter af international betydning. Lokaliteterne er udvalgt på baggrund af fuglebestande, der opholder sig i store tal, mere end 1 % af bestanden i områderne enten i træktiden og/eller om vinteren, men også på baggrund af beskyttelseskævende ynglefugle.

DOFbasen

Tusindvis og atter tusindvis af data tastes dagligt ind i www.DOFbasen.dk, som er Dansk Ornitologisk Forenings database over observationer af fugle. Her kan alle udsøge og indtaste data (når man er oprettet som bruger). Og med en løbende kvalitetssikring af data er DOFbasen grundlaget for dataindsamlingen i DOF’s projekter og dermed fugle- og naturbeskyttelsen i Danmark. Det er muligt at indtaste fra mere end 16.500 lokaliteter og der

er pr. 1. januar 2010 mere end 8 mio observationer i databasen.

DOF-Fynwebben

På Fyn har DOF-Fyn sin egen hjemmeside www.doffyn.dk, hvor man taster fugleagttagelser ind fra det fynske område. Her er filtre sat ind, så kun usædvanlige forekomster, fx hvad angår antal, tid på året og sjældne arter vises. Også her er der tilknyttet en database, så man kan søge oplysninger ud fra søgekriterier.

DMU

DMU (Danmarks MiljøUndersøgelser) foretager mange af de forpligtende opgaver i forbindelse med fugle- og naturovervågningen især i beskyttede områder og reservater. Det er således DMU, der foretager flyoptælinger af de rastende vandfugle i Det Sydfynske Øhav og de andre EF-fuglebeskyttelsesområder, gennemført som den såkaldte midvintertælling.

Fyns Amts naturdata

Indtil Fyns Amt blev nedlagt i forbindelse med strukturreformen pr. 1. januar 2007, stod

Fugleåret i Svendborg

Januar.

Allerede på årets første dage varsles et nyt års komme.

amtet for en stor del af mere professionel fremskaffelse af data om naturen.

Ud af dette kom der en database Fyns Naturdata, der dog kun er ajourført til og med 2006.

Her findes registrering af naturtyper og plante- og dyrelivet i de vigtigste naturområder på Fyn herunder EF-fuglebeskyttelsesområderne og EU's habitatområder.

Et arbejde, der nu synes at være stoppet, da naturovervågningen blev lagt i de enkelte kommuners hænder. Og som med en meget trængt økonomi ikke magter at videreføre opgaven.

Også tilsynet med naturen lider under overgangen til kommunerne. Det indrømmer de selv.

Flagspætten finder en udgået gren som reso-

nans til trommehvirvlen. Foto: Tom Willestofte.

Stor flagspætte begynder så småt at tromme, dvs. det er spættens territorialsang. Tag ud og hør i Nørreskoven (6) eller andre steder med bøge- og egeskov, gerne med lidt udgåede grene, så lyden forstærkes. Er man er ude ved Monnet (2), så kig godt efter de

mosehornugler, der kommer på besøg hver vinter. Uglerne jager om dagen, og er synlige i luften, eller når de slår sig ned på en tue fra engmyren. Lidt i samme skuffe er den blå kærhøg. Han og hun er endog meget forskellige, der er flest hunfarvede og brune fugle, for også ungerne har den brune farve. Er man heldig kommer en han forbi, fx ved Søby Monnet.

Han af den blå kærhøg ved Søby Monnet. Foto Tom Willestofte.

Er der lidt frost, er det godt at gå i en af ådalene, fx Syltemade Ådal (11), er man heldig ses vandstæren, men i frostperioder er der altid blød bund i ådalene og man er måske heldig at få en skovsneppe at se. Der er god frø- og bærsætning, så gulspurve, stillitser, siskener og sjaggere flokkes.

Februar.

Natuglen er begyndt at tude i den kolde februaraften når den bliver til nat. Gå en aftentur i stille vejr, fx ved Tankefuld.

I skovene fx Vornæs Skov (20) kan der være mange finker, det være sig bogfinker, men også kvækerfinker, som overvintrer i Danmark.

I Hvidkilde Sø (7) er der ved åbent vand mange trold- og taffelænder. Måske ligger der også en kridhvid lille skallesluger. Gå turen i Amalielyst langs søen. Mejsetoge drager gennem skoven og allikerne er allerede i forårshumør.

Dagene bliver længere, og efter den 15. februar kan det være tid at lytte efter den

første sanglærke, tag fx ud på Thurø Rev (10), her vil de første viber, strandskader og gravænder indfinde sig. Kig også efter skærpiberen i tangvoldene på stranden.

Spætmejsen er også for længst i fuld aktivitet, dens ivrige kaskader af y-lyde høres samme steder som flagspætten, den lyder altid som om den er i godt humør. Høres hele året.

Spætmejsens livsbekræftende lyde kan høres både i skov og have. Foto: Bent Staugaard.

"En fuglestemmes vellyd fornemmes - Eja, den første stær!" Iklædt den smukke forårsdragt med de hvide dråbeformede pletter. Foto: Bent Staugaard.

De første stær ses gerne i en lille flok ved Egensevang ved 17-tiden. Foråret lurer.

En tur i slutningen af februar, hvis frosten har sluppet, kan gå til Noret (4), her vil grågæssene være samlet i småflokke, måske også lidt svømmeænder, der på denne årstid er i pragtdragt og derfor lette at kende. Læg vejen om Vejlen (3), ude fra fugletårnet ses de første ænder på vandspejlet sammen med svaner. Ved kysten spejdes ud over havet mod Hjortømange blishøns og måger. Er det sidst på måneden, kan de første hættemåger være ved at få hætte.

Endelig må man nå en tur ind på Assistens kirkegård i Svendborg. Normalt er der mange fugle at se på kirkegårde, og her i slutningen af februar, eller vent til begyndelsen af marts, kan der være flere kernebidere at se. På foderbrættet holder de mest til på jorden, men på kirkegården ses de oftest i trækronerne.

Marts.

Nu begynder der at ske noget. En stille dag tages færgen mod Ærøskøbing og i det gode vejr må man stå på dækket hele turen for at se efter dykænder: Ederfugl, hvinand, havlit, sortand, fløjlsand og toppet skallesluger. Måske er man heldig, at der også er lommer. Skarver er der altid. Og svaner, både knop- og sangsvaner.

Og så må man lige ud og gå på Monnet (2) førend der lukkes den 15. marts. Mange svømmeænder: Pibeand, spidsand, skeand, gråand, krikand vil ofte være at se, men på havet desuden mange dykænder, blishøns og svaner. Flere vadefugle vil være ankommet: Stor præstekrave, rødben, vibe og strandskade, og måske hjejler for en tid, førend de drager mod nord. Hør lærken synge. Mere end 3.000 kragefugle sover kollektivt i Vårø Haver og kan ses enten til eller fra

sovepladsen, afhængigt af tidspunktet. Læg vejen om Skovballe Havn og kig efter

vipstjerten, det er nu de første ankommer. På Tåsinge er det fint også at besøge Noret (4) og Vejlen (5).

Ofte ses den første vipstjert, eller havrevimpfen som vi kalder den på Fyn, ved havneanlæg og andre steder med store sten. Foto: Bent Staugaard

I slutningen af måneden er det rågekolonierne, der skal gås efter. Det kan også vente til begyndelsen af april, men før træerne har fået blade.

April.

Rågerne er vældig aktivitet, på turen rundt til kolonierne høres altid den første gransanger. De første hvide anemoner ses på sydskråninger i Hallindskoven og følfoden står gul på lerjord.

En tur til Nørreskoven (6) langs kysten er vidunderlig. Bogfinken synger og fra stranden

i Lunkebugten (15) ses toppet skallesluger, her er dens højborg og man kan blive vidne til de meget underholdende parringsceremonier, som står på længe, da arten først lægger æg i juni eller juli måned. Vel nået frem til Nørreskovens Nor må man spejde efter klyden og måske er de første tornirisker på plads i slåenkrattet.

En tur til Drejø (22), ud til fugletårnet og i medlys kan man se de fine farver på den gråstrubede lappedykker, der her optræder i mængde, skrigende som grise. Bjerg-, trolde- og taffeland, grågås og også svømmeænder som knarand, pibeand, skeand og krikand.

Knaranden er en køn and, ikke så prangende i farverne ganske vist. Foto: Bent Staugaard.

Løvsanger. Foto: Bent Staugaard.

Kig efter halemejserne fx i Lehnskovs Fredskov (21), det er i april de begynder arbejdet på deres fine kugleformede rede.

Løvsangeren høres og rødhalsen synger om kap med sangdroslen hen imod skumringen.

April er forårets bedste måned for fugletræk. Svendborg Kommune har ingen deciderede træksteder, så turen går over Tåsinge, Siø og nordpå til Hov på Nordlangeland.

Danmarks største skarvkoloni ved Brændegårdssøen må besøges. Skarverne flyver konstant til og fra kolonien og ses over hele Sydfyn.

I Hvidkilde Sø er de toppede lappedykkere udparrede og pingvindansen kan nydes. En tur i skoven i slutningen af april, anemonerne blomstrer og fuglesangen fortryller.

En tur i Longelse Bondegårdsskov må man nå, her udfolder der sig et liv, man normalt ikke ser. Her er mange træer segnede af alder og dødt ved tiltrækker mange hulerugende fugle. Hulduen kurrer, alliken er skovens gadedreng, spætter og mejser er i forårshumør, mens skovbunden blomstrer med flere farvevarianter af anemoner. Se også efter skælrod og flere slags orkideer.

Maj.

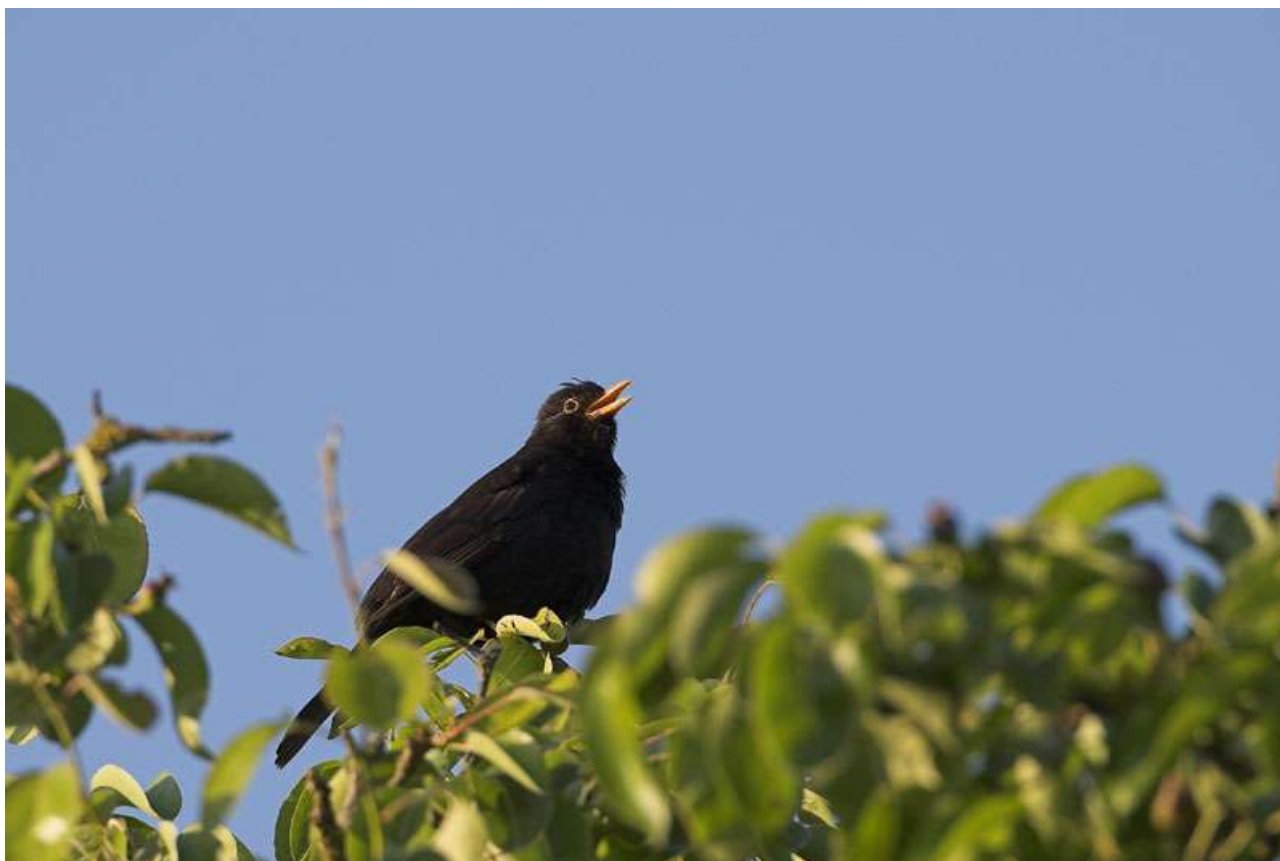
Maj er fuglemåned par excellence. De sidste ynglefugle ankommer fra vinterkvartererne, og de sidste trækfugle drager videre mod nord. Omkring midten af måneden trækker bramgæssene gennem Svendborg Sund, og andre steder i øvrigt, mod nordøst. I flokke på 50 eller 200 viser de

sig i fine kileformede formationer, ivrigt snakkende. Det lyder næsten som hundeglam. Mange tusinde om dagen. Senere følger knortegæssene trop.

Det er nattergaledag den 12. maj, men giv lige nattergalen en uge mere, så skal du bare høre! Ollerup Åmose (9), Syltemade Ådal (12), Lundemosen (13) her lyttes også efter rørsangerens maskinfaste sangrytme. Sydfyn når det er dejligst.

I Sortemosen (14) er der mange grågæs at se, viberne volter og alt syder livsbekræftende af liv. Gøgen kukker, svalerne flyver efter insekter. Kvierne er på græs.

Hjemme i din have synger solsorten, Danmarks mest almindelige fugl.

Solsortens sang er en af de allermest skattede lyde i naturen og kendt af menigmand. Fra frugtræets top lyder det smukke sangforedrag i hver dansk have. Foto: Bent Staugaard.

En tur i de nyudsprungne bøgeskove ved Skjoldemose og via Kroghenlund til lergravene ved Stenstrup (17) og mange overraskelser venter. Isflugl, lille præstekrave, gråstrubet lappedykker, blishøne og måske en gul vipstjert.

Det er fascinerende at opleve skovsnepens skumringstræk. Tag ud til et godt overskueligt skovparti, fx i Hvidkildeskovene (8), Vornæs Skov (20) eller Nørreskoven (6) en lun og vindstille aften omkring solnedgang. Hold øje

med luftrummet og lyt efter snepens knorten og pisten. Og tag hjem med en oplevelse mere i naturrygsækken.

Tag tiden til en tur igen til Drejø, Skarø eller Hjortø. På havet ses -og høres- knortegæssene, som æder sig til godt huld i ålegræsset førend den store rejse til Sibirien. På Drejø synger gulbugen lystigt i de levende hegn, Mejlhoved summer af liv, her er klyder, terner, gæslinger og måger i massevis. Rørhøgen jager over tagrørene.

De smukke klyder har her sikret næste generation, her piler ungen i baggrunden. Foto: Bent Staugaard.

Juni.

I juni har vores ynglefugle nok med at sikre næste generation, derfor er de ivrigt optaget af fødesøgning til ungerne og i øvrigt at holde sig skjult, så rederne ikke opdages af fjender. I første halvdel af måneden er det stadig fint at stå tidligt op for at være vidne til sangfuglenes kor, fra ½ time før solopgang til bageren åbner...Går turen til de private skove,

må man først betrede skovens stier efter kl. 6, men mange asfaltveje kan jo benyttes, og her må man færdes hele døgnet rundt, fx kan Hvidkildeskovens Trollekrogsvej og Løvehavevej (8), Vornæs Skovvej (20), Nørreskovvej (6), Knøsevej ved Gudbjerg Skov, vejene omkring Lundeborg og Vemmenæsvej (15) på Tåsinge anbefales.

For blot at nævne en 5-6 gode udflugtsmål.

Stæreungerne forlader deres redekammer på Grundlovsdag over hele landet, derefter lyder deres syden ud i græslandet, når de i flok afsøger områderne for føde. Thurø Rev (10).

I de første dage af måneden kan man lede efter pirol i kystløvskovene. Lykkes det ikke at høre pirolens smukke melodiske fløjt i Svendborgs omegn, så går turen til Langeland, Skovsgårds skove og videre sydpå til Eskebjerg Have ved Hjortholm, måske sydligere endnu til Lunden.

I moserne er der også gode chancer for at få udvidet ens sortiment af fuglestemmer, nattergal, gøg, vandrikse. Sortemosen (14), Vejlen (3) og Lundemosen (13).

Tag endelig også en tur ud til Rødmø Svinehaver (18), gerne når hvidtjørnen blomstrer, og led efter tre tornfugle, nemlig tornirisk, tornsanger og rødrygget tornskade.

Løkkekærs Banke på Tåsinge er et besøg værd. Svendborg Kommune er i gang med et

naturplejeprojekt for at gøre ”Cassanova-bakkerne” mere lysåbne, der er etableret græsning og de mange brombærkrat er mejet ned. Følg med for at se, om et overdrev vil lykkes.

Allerede omkring sommersonhverv er de første trækfugle på vej sydover igen. De første store regnsøver ses ved Søby Monnet i de sidste dage af juni.

Juli.

Juli er vadefuglenes efterårstrækmåned, og Monnet (2) er åbent for besøg igen! Tag derud mindst et par gange. I juli går turen også til strand- og overdrevsarealerne ved Klintholm for at se, om nu også tornskaden har haft ynglesucces der.

En tur gennem Det Sydfynske Øhav (1) er pligtstof, nu fælder knopsvanerne i massive flokke på flere tusinde. Flyvedygtigheden forsvinder for nogle uger, og svanerne flokkes på føderige lave grunde flere steder. Her ligger de som hvide bånd, som kan ses fra færgerne.

Stor regnsøve ved Søby Monnet. Juli er vadefugletid. Foto: Tom Willestofte.

Den smukke hættemåge tager en lille pause fra børneopdragelsen. Foto: Erik Thomsen

Søen ved Valdemars Slot (5) må også besøges for at tilse hættemågernes familief forhold, ungerne i kolonien er nu flyvedygtige. Svømmeænderne er i sommerdragt og vanskelige at skelne, men alt ses så godt fra Nørreskovvej, og endda uden at forstyrre.

Fra midten af måneden er fuglesangen ved at dø ud, men stadig kan høres ringdue, solsort, rødhals, gærdesmutte, gransanger, havesanger, munk, torsanger, gulspurv, bogfinke og grønirisk.

August.

Grågæssene samles i flokke og deres kileformationer til og fra fourageringspladserne på stubmarkerne og til nattero på fladvandet er betagende, også fordi der er lyd på. Det kan ses mange steder på Tåsinge, men også ved Hvidkilde Sø (7).

I Amalielyst lyttes efter hulduens insisterende kurren. Langs søstien er der mange gamle bøgetræer, her finder hulduen et passende hul til sit kuld.

En tur til de tre store sydfynske søer ved Korinth kan give fine naturoplevelser. Ved Brændegårdssøen har viber, grågæs og svømmeænder slået sig ned i store flokke. Hele tiden kan man høre deres stemmer ude ved øen og på de sommertørlagte banker i søen. Skarverne er her stadig, og havørnen er gerne på plads, og nu kan ungen beses, hvis der har været ynglesucces. Nørresøen rundt er altid en tur værd, hele året faktisk. Ved Arreskov Sø er udgangspunktet Sollerupgård og en rute følges ned til fugletårnet.

Turen går til Brændegårdssøen. Ved gården ses hele efteråret havørne over søen, her vender parret tilbage efter kamp. Foto: Erik Thomsen.

Vadefuglene kan stadig ses på Monnet (2) eller på Thurø Rev (10), de er nu ved at fælde til vinterdragt.

I slutningen af måneden er Sydlangeland målet for turen, nu ses rovfuglene på vej sydpå, i begyndelsen rørhøge og hvepsevåger.

September.

Landskaberne bliver efterhånden mere eller mindre tømte for fugle. Derfor er igen Sydlangeland et godt sted at besøge. Her samles de sydtrækkende fugle i en slags flaskehals. I luften ses mange rovfugle, de enkelte arter afløser hinanden. I september ses røde glenter, fiskeørne, spurvehøge og musvågerne begynder turen sydpå. Småfuglene trækker i løse flokke. Ringmærkerne er på tærne fra den tidlige

Morgenstund til op på formiddagen.

Hjejlerne samles i store flokke. Se dem på Tåsinge eller Siø, gerne på markerne eller på engene ude på Monnet (2).

Rød glente, bemærk den kløftede hale. Foto Erik Thomsen

Fiskeørn.

Musvåge. Begge billeder: Bent Staugaard.

Oktober.

Nu vender tundraens gæs tilbage på vej sydover. Bramgæs og knortegæs trækker forbi i kiler med retning mod Vadehavet. Knortegæssene gør gerne hvil i Det Sydfynske Øhav (1).

Også svømmeænderne er nu talrige på egnede steder, fx Thurø Rev (10), Monnet (2), Vejlen (3), Noret (4) og Søen (5). I løbet af måneden får andrikkerne igen de spraglede farver, der gør arterne lette at kende fra hinanden. Og ude på havet kommer de første gulnæbbede

sangsvaner til og slår følge med vores hjemlige knopsvane.

Ved Sydlangeland er det nu musvågerne, der er hyppigste rovfugle på træk. Her ses også de store duetræk sydover, og kragefuglene følger efter. Mange finker trækker igennem landet og ses i store og løse flokke på titusinder.

De første vintergæster indfinder sig, sjaggere og vindrosler flokkes om frugtplantagerne, fx i Vejstrup Ådal (12).

Stæreflok. Oktober er sammen med september store trækfuglemåneder. Foto: Erhardt Ecklon.

Troldand og taffeland samles i flokke i fx Vejlen og Hvidkilde Sø. Foto: Bent Staugaard.

November.

I Hvidkilde Sø (7) og Vejlen (3) er der nu samlet mange troldænder, lidt færre taffelænder og hvinænder. Gråænderne

begynder på pardannelsen og de karakteristiske nasale rap-lyde høres ustandselig.

Silkehalerne viser sig gerne i november. Foto Erhardt Ecklon.

Den smukke silkehale kan dukke op i flokke, de ses gerne inde i selve Svendborg, her finder de rønnebær.

Ude til havs er ederfugle og toppede skalleslugere på plads, se dem i Langelandsbæltet, fx fra Thurø eller i Lunkebugten (15). Også fra Monnet (2) er der gode oversigtforhold fra Vårø Knude.

December.

Kragefuglene dominerer det vintertomme agerlandskab, rågerne går gerne i flok, mens kragerne færdes mere enkeltvis.

Det er atter tid at afsøge vandløbene for vandstær. Trappebækken i Rottefældeskoven, Syltemade Å (11) ved Vestermølle, eller måske en tur ad Øhavsstien i Vejstrup Ådal (12). Der er sikkert meget andet at se på, hvis projekt vandstær slår fejl. En isfugl, Nordens juvel kunne komme forbi, men vinterskovene huser også den smukke dompap, som i løse flokke er på fødesøgning.

Den smukke dompap æder knopper. Se den i ådalene, eller måske hjemme i haven. Foto: Erik Thomsen.

Tårnfalken ses hele året muse over åbent land. Foto: Erik Thomsen.

Sangsvanerne søger på stille vinger ind til vintersædsmarkerne i dagtimerne, i mørket høres de smukke trompetskrald fra havet på

stille, kolde frostaftener. Det sydlige Tåsinge er et godt sted at lede efter svanerne. Her holder mere end 1000 til.

Sangsvaner på vintersæd. Tåsinge og omegnen af Egense er gode steder at iagttage svanerne. Foto: Bent Staugaard.

Sangsvaner og grågæs på Drejø. Det er rigtig vinter, men foråret lurker lige om hjørnet.

Og mens det så i juledagene er allermest mørkt, så kan man være heldig en solbeskinnet 4. eller 5. juledag at høre

musvittens livsbekræftende savfil. Og det hele kan begynde på ny. Billedet herunder er fra Gunnar Knudsens: www.turdussound.dk.

Musvitten gør de første spæde sangforsøg allerede før nytår.

*Foto:
Gunnar
Knudsen.*

Tema 3:

Bramgæs over Svendborg Sund

To gange hvert år udfolder dette fantastiske skue sig over især Svendborg Sund. Hvert forår i perioden omkring månedsskiftet april/maj og fem måneder senere i modsat retning flyver bramgæssene henholdsvis til og fra ynglepladserne i nordøst.

Hele det sydfynske område overflyves af de trækkende gæs, fra Sydlangeland, Ærø, op over Fyn helt til Midtfyn, men først og fremmest i området omkring Svendborg Sund, hvor de mange flokke ses i Rantzausminde, på Tåsinge og Thurø.

De store trækkende gåseflokkede påkalder sig naturligt nok stor opmærksomhed. De fylder

godt i luftrummet, de flytter sig i smukke kile- og båndformede formationer og de fylder luften ud med deres snakkende og kaldende lyde, hørbare over store afstande. Træffende sammenlignet med fjern hundeglam af en mindre hund, bare meget smukkere og mere stemningskabende.

Samtidig er det en fuldbyrdet naturoplevelse, som er helt frigjort fra menneskelig indgriben, fuldstændig uforudsigelig og stærk. Trækket foregår for det meste om dagen og helst i godt vejr. Flokkene, der drager forbi veksler i antal, men mellem 50 og 500 er det mest almindelige.

De smukke formationer påkalder sig stor interesse, samtidig er der noget for øret, da gæssene hele tiden snakker for at holde sammen på flokken. Foto: Bent Staugaard.

Bramgåsen er en smuk lille gås, let genkendelig på det hvide ansigt, som står i skarp kontrast til den sorte hals og bryst. Samtidig er bramgåsen en nutidig succeshistorie, som er båret frem af bl.a. jagtfredninger overalt i Europa fra 1972. Ynglende helt mod nord i tre adskilte bestande i Nordøstgrønland, Svalbard og ved Hvidehavet i det nordlige Rusland. Og kun fra sidstnævnte bestand kom denne polargås på vores kanter i forbindelse med vinterophold i marsken og Vadehavet mellem Danmark og ned til Holland. Derfor kom det som lidt af en sensation, at bramgåsen blev en ny ynglefugl i Europa med første par ynglende på en lille holm syd for Gotland i 1971. Siden er bestanden vokset nærmest eksponentielt, og 30 år senere ynglede der således 5.000 par i Sverige, mere end 100 par i Estland og 3-500 par i Finland, og der er nu også ynglebstande i Holland og Belgien.

I Danmark blev arten første gang konstateret som ynglefugl i 1992, hvor et par slog sig ned på Saltholm i Øresund. Også her har der været en meget positiv udvikling, som er fortsat de seneste år, så der nu er over 1000 ungepar på Saltholm. På verdensplan er arten ligeledes gået stærkt frem gennem sidste halvdel af 1900-tallet, især på Svalbard samt i Hvidehavet er bestandene vokset kraftigt. Bestanden på Svalbard, der overvintrer i det

vestlige Skotland, var således tæt på udryddelse i 1940'erne, da der kun var ca. 300 individer tilbage. Og her ved årtusindskiftet blev bestanden opgjort til ca. 30.000 individer! Den voldsomme fremgang for bramgåsen skyldes dels murens fald og dermed Sovjets opløsning med forbedrede forhold på ynglepladsen, dels at vintrene er blevet mildere på overvintringspladserne og fødegrundlaget forbedret for den vegetar, som bramgåsen er, og dels EU's fuglebeskyttelsesdirektiv, der har medført jagtforbud i hele Europa siden 1972.

Nu kan der således på samme tid stå mellem 150.000 og 200.000 bramgæs langs vadehavskysten, og det er dele af disse store flokke, der om foråret drager forbi os gennem Svendborg Sund i nordøstlig retning, og et halvt år senere kommer tilbage i modsat retning. Vi ligger så at sige på bramgåsens motorvej mellem yngleplads og vinteropholdssted.

Det næste spørgsmål er så, hvornår bramgåsen slår sig ned som ynglefugl i vores område. Og her er Det Sydfynske Øhav som skræddersyet til formålet. De ubeboede holme med strandengsbevoksning og fraværet af rovdyr byder formentlig på ideelle forhold. Det skal blive spændende at følge, om der er en indvandring på vej.

Her har bramgæs slået sig ned på Monnet. Foto: Erik Thomsen.

Del 2:

25 gode fuglelokaliteter
...og lidt flere: Holmene

Kort om lokalitetsbeskrivelserne.

De følgende lokalitetsbeskrivelser er udformet efter den samme læst:

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

1: Lokalitetsnavn

Billede fra området, som kan uddybe beskrivelsen nedenunder

Beskrivelse

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Trækfugle

Status og beskyttelse

Forslag til fremtidig drift

Der er ikke nødvendigvis foretaget nogen prioritering af lokaliteterne. Der er beskrevet 25 gode fuglelokaliteter, og dernæst holmene, så der i alt er beskrevet 36 lokaliteter. Holmene er jo (næsten) alle en del af lokalitet 1 Det Sydfynske Øhav, men er alligevel beskrevet enkeltvis, så deres særkende kommer til sin ret.

Netop lokalitet 1 Det Sydfynske Øhav er eksempel på, at lokaliteter og dermed fugle ikke kender til kommunegrænser. Derfor rækker lokaliteten ind over flere andre kommuner end Svendborg, og det giver ikke mening at indskrænke beskrivelsen kommunevis, men området skal ses som et hele.

Hvis talmaterialet er relevant, er der tilføjet tabeller over beskrivelserne af fuglelivet. Holdt i grønne nuancer for ynglefuglene og blå for trækfuglene. Såfremt talmaterialet er omfattende og dækkende for en lang årrække, er der for udvalgte år lavet kolonner, så en sammenligning er direkte mulig. Dette kan afsløre tendenser i 1) naturkvaliteten for fuglene eller 2) bestandsudviklingen for de

enkelte fuglearter. Disse ændringer vil ofte være beskrevet nærmere. Netop tabeller med flere års optællingsresultater er interessante, idet de dels beskriver udviklingen på lokaliteten, dels udviklingen i fuglebestandene. Den slags oplysninger er af største dokumentationsværdi og ofte benyttet i ornitologisk sammenhæng.

Der er søgt tilvejebragt så mange oplysninger om status som muligt, det gælder bestemmelser, driftsforhold og trusler. Herunder vil der være forslag til fremtiden, så der kan anvises fuglefremmende foranstaltninger, så der på længere sigt kan vedblive at være et uforstyrret fugleliv på lokaliteten.

På næste side er de i alt 36 lokaliteter listet op i en tabel, så de forskellige naturtyper, der er på de enkelte lokaliteter er vist. Det kan altså lade sig gøre med listen om ynglefugle fra Del 1 at finde, hvilke naturtyper, de enkelte fuglearter træffes i, og så her at finde hvor de enkelte naturtyper findes helt præcist på de 36 omtalte lokaliteter.

25 gode fuglelokaliteter i Svendborg Kommune

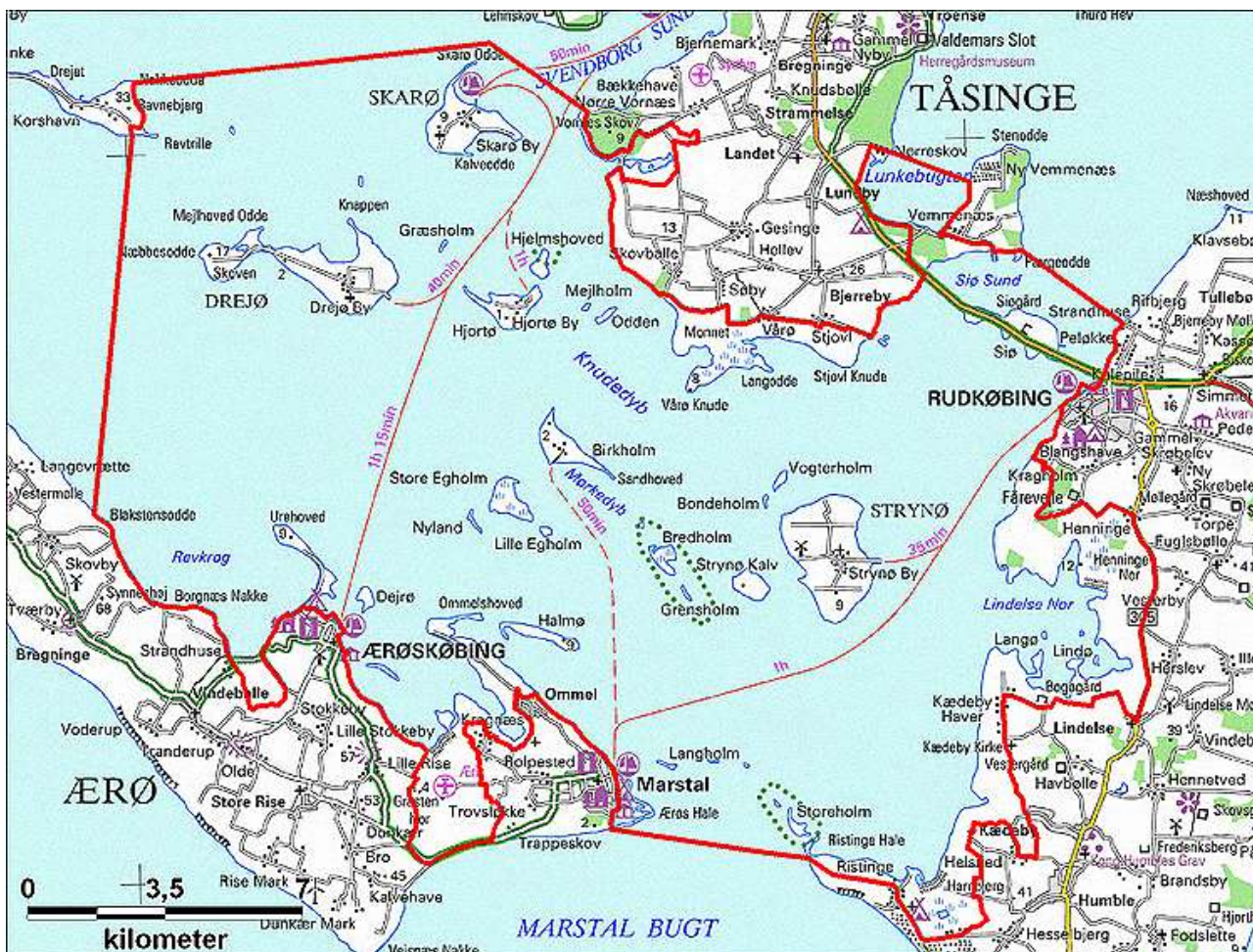
Nr.	Lokalitet	Agerland	Hav og kyst	Overdrev, eng mose	Skov	Sø og vandløb	By og have
1	Det Sydfynske Øhav		X	X			
2	Monnet, Tåsinge		X	X			
3	Vejlen, Tåsinge			X		X	
4	Noret, Tåsinge			X		X	
5	Søen, Valdemars Slot		X	X		X	
6	Nørreskoven		X		X		
7	Hvidkilde Sø			X	X	X	
8	Hvidkildeskovene				X		
9	Ollerup Åmose			X	X	X	
10	Thurø Rev		X	X	X		
11	Syltemade Ådal			X	X	X	
12	Vejstrup Ådal			X	X	X	
13	Lundemosen			X	X	X	
14	Sortemosen			X	X	X	
15	Lunkebugten		X	X			
16	Skanseodden		X	X	X	X	
17	Stenstrup Lergrave			X	X	X	
18	Rødme Svinehaver			X	X	X	
19	Klintholm		X	X		X	
20	Vornæs Skov		X		X		
21	Fredskov, Lehnkov		X		X		
22	Drejød	X	X	X		X	X
23	Skarød	X	X	X			X
24	Hjortød	X	X	X			X
25	Hjelmshoved		X	X			X

-og lidt flere: Holmene

Nr.	Lokalitet	Agerland	Hav og kyst	Overdrev, eng mose	Skov	Sø og vandløb	By og have
26	Iholm		X		X		
27	Kidholm		X		X		
28	Store Rallen		X	X			
29	Lille Rallen		X	X			
30	Flæskholm		X	X			
31	Vibeholm		X	X			
32	Græsholm		X	X			
33	Grydholm		X				
34	Mejlholm		X	X			
35	Odden		X	X			
36	Vresen		X				

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

1: Det Sydfynske Øhav

Beskrivelse

Det Sydfynske Øhav er et 480 km² stort særpræget og enestående område, hvor vand og land mødes i et smukt og mangfoldigt samspil. Øhavet var i 2001 et af seks områder i Danmark, som dengang var i spil som sammenhængende naturområder, det, der senere skulle blive til nationalparker. Øhavet er et druknet morænelandskab. Istidens landskab er nu dækket af havvand og kun de højeste bakker rager op som øer og holme. Det er åbenbart svært at definere området. Natura 2000 området er opgjort til ca. 45.000 ha (heraf 37.000 ha vand og 8000 ha land) og dækker ikke området fra Avernakø og vestpå.

Her tages munden fuld og Øhavet defineres som området mellem Langeland, Fyn og Ærø, og mod vest tages Helnæs med som afgrænsning, se kortet side 82.

Hele området med over 50 øer udgør en meget værdifuld landskabshelhed. Og hvilket havområde! De mange lave grunde og de dybe render har alle forudsætninger for den biologiske mangfoldighed, der senere vil blive beskrevet for bare fuglenes vedkommende. De ubeboede holme med de udstrakte strandenge yder kolonirugende fugle et fristed. Og de beboede øer med mere varierede landskaber giver varieret fugleliv, men samspillet mellem hav og land gør, at kystfuglene forekommer særlig talrigt overalt.

Det store område og de mange forskellige naturtyper gør, at alene i DOF-basen er der i området opregnet ikke færre end 103 delokaliteter.

Fyns Amt angav ved Natura 2000 basisanalysen, at der i området var 664 mindre søer, heraf de 346 på strandenge. Det er i sig selv grundlaget for et rigt dyre- og planteliv, og samlet er der opgjort næsten 2.100 ha såkaldt § 3 natur, som knytter sig til moser, ferske enge, strandenge og overdrev.

Senere er nogle af de bedste lokaliteter beskrevet, men hele Øhavet er her medtaget som eksempel på, at kommunegrænser ikke altid udgør naturlige grænser, og at et samarbejde mellem kommuner kan være livsvigtigt for naturen, nu da Fyns Amt er nedlagt.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

De ubeboede holme med de udstrakte strandenge yder kolonirugende fugle et fristed, men også kystfugle i al almindelighed som fx strandskade.

Af ynglefugle danner rørdrum, rørhøg, klyde, splitterne, havterne, dværgterne og mosehornugle grundlag for kvalifikationen som EF-fuglebeskyttelsesområde og udgør således udpegningsgrundlaget.

Ved betragtningen af omstående tabel over ynglefuglene i Det Sydfynske Øhav bedes følgende forhold taget in mente. Tallene fra henholdsvis 1983, 1987-89 og 1993-94 er hentet fra bogen EF-fuglebeskyttelsesområder og Ramsarområder, udgivet af Skov- og naturstyrelsen 1995. Disse tal er kun sporadiske og giver ikke det samlede overblik over ynglefuglene. Tallene fra 2009 er ikke at sammenligne med de andre, idet området er hele Øhavet fra Helnæsbugten i vest til og med Thurø Rev i øst. Mod syd er afgrænsningen Ærø til Ristinge. Tallene stammer fra Rasmus Bisschop-Larsens rapport: Kystfugle i Det Sydfynske Øhav 2009 og er medtaget for at vise det totale billede.

Art	1983	1987-89	1993-94	2009
Lille lappedykker				4
Gråstr. lappedykker				19
Skarv	-	-	0-4	23
Rørdrum	+	0	0	
Knopsvane	-	300+	275	143
Grågås	-	18-32	30-50	33
Gravand				141
Knarand	7	1-6	4-7	32
Krikand				1-6
Atlingand				1
Gråand				137
Spidsand	24	1-10	6-10	2
Skeand	35	5-17	8-12	40
Rødhovedet and	+	0	0	
Taffeland				4-8
Troldand				6-9
Ederfugl				1500+
Tp. Skallesluger				175
Agerhøne				1
Blishøne				22
Tårnfalk				1
Rørhøg	7	1	3-4	5
Strandskade				346
Klyde				52
Lille præstekrave				3
St. præstekrave				48
Vibe				135
Almindelig ryle	5-10	0-1	0-2	1
Rødben				128
Brushane	-	0-5	0-1	
Stenvender	-	2-4	0-1	
Sorthovedet måge				4
Hættemåge				3087
Stormmåge				2100
Sølvmåge				3400
Sildemåge				20
Svartbag				145
Splitterne	100	49-109	150	244
Fjordterne	-	0-15	0	
Havterne	700	500+	575	238
Dværgterne	60	4-12	10-12	6-13
Sanglærke				237
Engpiber				256
Gul vipstjert	-	12-14	6-10	14
Hvid vipstjert				7
Stenpikker				4
Kærsanger				2
Rørsanger				10
Tornsanger				3
Gråkrage				9
Bogfinke				1
Tornirisk				2
Rørspurv				16
Bomlærke				3

Tabel over ynglefuglene i udvalgte år.

Rasmus Bisschop-Larsens rapport (2009) er den nyeste samlede rapport over ynglefugle i Det Sydfynske Øhav. Den medtager således mere end 60 lokaliteter, besøgt i maj-juni i 2009. Den opsummerer status for ynglefugleforekomsterne i Det Sydfynske Øhav på følgende måde: ”De fleste arter af kystfugle i Det Sydfynske Øhav har i de seneste 30 år haft en nogenlunde stabil bestandsudvikling. Det gælder især de almindelige og ofte talrige arter. Der er dog flere arter der har haft en markant tilbagegang. Det drejer sig om arter, der samtidig er truet af generel tilbagegang på landsplan, og det er bekymrende, fordi flere af disse arter netop er udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområdet Sydfynske Øhav. Der er forskelle i udviklingen af de enkelte fuglegrupper:

Andefuglene har det generelt godt og kun for de arter, hvor Det Sydfynske Øhav ikke opfylder deres generelle krav til ynglebiodiver sit ses der en tilbagegang. Det er fåtallige arter, som f. eks Atlingand og Troldand, der foretrækker indlandslokaliteter. Spidsand er dog en art med strandenge som ynglehabitat, og artens bestandsudvikling burde kunne vendes. På øhavets kystnære lokaliteter ses en fremgang af arter der yngler langs kyster (Ederfugl og Gravand) samt opportunistiske arter som Gråand.

En positiv udvikling ses der også hos mågerne. Her er især de sjældnere arter (Sorthovedet Måge, Sildemåge og Svartbag) gået frem mens de resterende arter har vist stabile bestande. Derimod ser det mindre godt ud for vadefuglene. Her er alle de sjældne arter gået tilbage. Det drejer sig om Klyde og Almindelig Ryle, der stadigt har en lille bestand, og Brushane, Stor Kobbersneppe og Stenvender, der er forsvundet. Alle arterne er truet på landsplan og yngler på strandenge og i tilstødende laguner. Denne type lokaliteter er fremherskende i Det Sydfynske Øhav, og øhavet burde derfor rumme levedygtige bestande af disse arter.

De resterende vadefugle som Rødben, Strandkade og Stor Præstekrave opretholder stabile bestande. Det drejer sig om arter, der er

mindre følsomme overfor forstyrrelse og habitatsvalg end de første.

Helt galt ser det ud for ternerne. Her er alle arter gået tilbage gennem hele perioden. Begge de sjældne arter, Hav- og Dværgerterne ser dog ud til at have standset tilbagegangen men på et lavt niveau. For ternerne ser det ud til at forstyrrelse er en vigtig faktor og arterne er i dag stort set begrænset til områder beskyttede af færdselsreguleringer.”

Samme rapport peger også på, hvilke kerneområder, der kunne peges på som af største vigtighed for ynglefuglene:

”Gennem kortlægningen af de ynglende kystfugle fremkommer der visse områder der i dag indeholder særligt store koncentrationer af ynglende fugle. Disse områder udgør således kernen af kystfuglebestanden i Det Sydfynske Øhav og bør tillægges særlig beskyttelse. Det drejer sig ikke overraskende om de flade holme og øer mellem Tåsinge og Ærø. De fleste er ubeboede og bruges i yngletiden kun til græsning. Ydermere gør de lavvandede områder imellem dem adgangen til øerne begrænset. Derfor fungerer det også som vigtigt fouragerings- og rasteområde for gæs, ænder og svaner.

Groft set kan man dele området op i 4 vigtige delområder:

1) Egholmene og farvandet syd for. På selve holmene er der et rigt fugleliv med hovedforekomster af Ederfugl, Havterne, Dværgerterne og muligvis også de sjældne Stor Kobbersneppe og Almindelig Ryle: Holmene har også store bestande af måger. Farvandet syd for benyttes langt hen i maj som rasteområde for Knortegæs og senere som fourageringsområde for Ederfugle med ællinger.

2) Bredholm, Strynø Kalv, Vogterholm og Bondeholm. Både selve holmene og det lavvandede område nord for Bredholm er vigtige yngleplader og rasteplader for Ederfugl, Knopsvane, Rødben og flere arter måger. Selve vandfladen er også det vigtigste område for fældende svaner i sommermånederne, hvor flere tusinde Knopsvaner raster.

3) Hjortø, Hjelmshoved, Mejlholm og Odden.

Her nævnt i omvendt rækkefølge: Forrest Odden, Mejlholm, dernæst Hjelmshoved til højre og Hjortø (med Vibeholm) til venstre. Sådan ligger Hjortøs "Øgård" set fra øst. Foto: Poul Henrik Harritz.

Især de 3 mindre holme udgør et vigtigt område for Ederfugl, Klyde og Dværgerterne. Ligeledes huser de store mågekolonier. Hjortø med sine fine græssede enge er vigtig for vadefugle som Vibe. Den vestlige del er også vigtig for Stormmåge og Havterne.

4) Storeholm, Langholm og Langholmshoved. Disse tre holme er potentielt vigtige ynglelokaliteter for Klyde, Stenvender og terner. Ydermere udgør området nord for Storeholm den eneste større vadeflade i Det Sydfynske Øhav og er dermed vigtig som fourageringsområde for vadefugle.

Tilsammen udgør områderne hjertet af fuglelivet i Det Sydfynske Øhav og det er vigtigt at begrænse forstyrrende aktiviteter, som f. eks menneskelig færdsel, i området i yngletiden. Behovet for beskyttelse understreges af, at de mange holme og øer yder læ for bølger og vind og området udgør det mest rolige farvand i Øhavet. Derfor er det oplagt til fritidsaktiviteter, såsom kajaksejls, og færdselen er da også steget kraftigt efter årtusindeskiftet."

Trækfugle

Vandfugle i bred almindelighed, dvs. skarver, svaner, gæs, ænder, vadefugle og måger forekommer i store antal.

Knopsvane, sangsvane, mørkbuget knortegås, troldand, bjergand, ederfugl, hvinand, toppet skallesluger og blishøne er udpegningsarter, der alle forekommer i tilstrækkeligt stort tal til at kvalificere Det Sydfynske Øhav til EF-fuglebeskyttelsesområde.

Art	1983	1987-89	1993-94	2008-10
Knopsvane	6000	5860	2920	2292
Sangsvane	600	-	140	881
Knortegås	2000	4000	175	149
Pibeand	-	-	1080	1317
Troldand	23000	-	13140	4053
Bjergand	19000	20	61	50
Ederfugl	45000	11400	15183	6796
Havlit	6000	-	420	300
Fløjlsand	4000	-	28	7
Hvinand	4000	6730	3050	3300
Top skallesluger	1000	1950	4520	1900
Stor skallesluger	-	-	860	225
Blishøne	38000	11720	15275	5100

Antal af udvalgte trækfuglearter i fire perioder.

Status og beskyttelse

Habitatområde H 111, EF-fuglebeskyttelsesområde 71 og 72, Natura 2000 område og Ramsarområde 17. Flere områder er vildtreservater.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at færdslen reguleres bort fra følsomme yngleområder. Alle holme må sikres adgangsforsbud i fuglenes yngletid.

Der er allerede flere centre for havkajaksejls. Der skal iværksættes flere afgrænsningsområder for strandengene.

Vandkvaliteten må forbedres, så der undgås iltsvind.

Naturen må ikke presses yderligere af menneskelig aktivitet.

Bestræbelser i de omgivende fem kommuner (Assens, Fåborg-Midtfyn, Svendborg, Langeland og Ærø) for at området kan komme i betragtning som kommende nationalpark, der blev ved årsskiftet 2008/09 bevilget et millionbeløb til forundersøgelser, der skal dokumentere naturværdierne.

Samlet set er der mange gode naturmæssige argumenter for at oprette en nationalpark i det sydfynske område.

Der er tale om et enestående naturområde med verdens største druknede istidslandskab og mange forskellige naturtyper.

Naturtyperne spænder vidt fra højdynamiske vind-, vejr- og strømudsatte strandenge, klinter, stenrev, overdrev, nor og brakvandsprægede havområder til højtliggende bakker med søer, skove, og gamle jorddiger med levende hegn.

Knarænder over Det Sydfynske Øhav. Foto Erik Thomsen.

Kortet viser den foreløbige afgrænsning af det forslag, der ønsker Det Sydfynske Øhav revurderet som nationalpark. Der er endnu ikke taget endelig stilling.

På kortet omfatter det med rødt indtegnede område cirka 135.200 ha, heraf er de 54 % hav.

Naturen omfatter i Øhavet bl.a. nor, kystkrænter, strandenge og stenrev.

På Fyn er morænebakkelandskaberne Svanninge Bakker og Egebjerg Bakker medtaget.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

2: Monnet på Tåsinge

En af Monnets talrige loer. Der anes i baggrunden nogle af stedets tusindvis af engmyretuer.

Beskrivelse

Fyns største strandengsområde med mange fungerende loer og pander. Tusindvis af engmyretuer dominerer totalt engen visse steder. Mod sydvest ender strandengene i moræne-dannelsen Vårø Knude (8 m høj), hvorfra der er en storslået udsigt over øhavet. Monnet er 126 hektar stor.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Monnet rummer store bestande af ynglende

vadefugle, herunder enkelte par af de sjældne arter: almindelig ryle (engryle) og stor kobbersneppe. Desuden er der enkelte par af knarand, spidsand, atlingand og skeand. Der er meget store bestande af sanglærke og engpiber.

Desværre får stort set ingen fugle unger på vingerne, sandsynligvis på grund af forekomst af ræv

Art	1970	1980	1990	2000	2001	2002	2006	2007	2008	2009
Knopsvane		2	3	2	2	3	4			
Grågås							4		4	
Gravand	3	2	3	10	4-6	4	6	5	4	5-7
Knarand			2	3	1	2				
Gråand	1		4	9	5-8	5	9	5	3	4
Spidsand	1	3	5	1-5	1-3	1-2	3	1-3	1-3	1-4
Skeand	1		2	2	2-3	2	3	1		1
Atlingand			1							
Ederfugl			1	3-4	8	5	11	4	7	1
Tp Skallesluger	1	2	3	6	1-2	2	2	1	3	1
Tårnfalk	1		1							
Blishøne			1							
Strandskade	15	15	45	55	57	56	21	37	50	35
Klyde	20	15		12	8	10	8	2	2	
Stor Præstekrave	1	6	6	4	1	5	3	4	2	
Vibe	1	20	49	44	40	31	42	36	4-18	11
Alm. Ryle	9	4	4	2-3	1-3	2-3	2		1	
Brushane		1	3							
Rødben	20	20	44	46	35	39	38	38	44	31
Dobbeltbekkasin	1						2			
Stor Kobbersneppe	2		4	3-4	0-1	2	1	1		
Hættemåge		300	20							
Stormmåge	1	400	225	75	55	53	59	32	4	
Sølvmåge		10								
Svartbag				3	1-2	1	2	1		3
Havterne		20	45	18	17	36	17	14	15	
Dværgterne		12		1-2		0-1				
Gøg				3						
Rødr. Tornskade					1	1	1			
Sanglærke			55	103	120	94	136	116	146	128
Digesvale			150	50	75		100	60		
Engpiber			16	18	20	18	24	54	49	126
Gul Vipstjert			5				1	1		
Hvid Vipstjert				3		2				
Stenpikker										
Tornirisk				2						
Rørspurv									1	
Gulspurv								1		

Tabel over ynglefugletal for Monnet i udvalgte år.

Optællingerne fra Monnet er generelt af høj kvalitet, idet de er foretaget efter samme rute, af samme optæller og fordelt gennem hele ynglesæsonen.

Det er endvidere vigtigt at bemærke, at almindelig ryle (engryle) og stor kobbersneppe er meget sjældne ynglefugle på Fyn og her har deres eneste forekomst.

Flere af arterne er såkaldte udpegningsarter i forhold til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.

Trækfugle

Monnet er i særklasse hvad angår rastende svaner, gæs, svømmeænder, vadefugle, rovfugle (havørn, rørhøg, blå kærhøg, fjeldvåge, musvåge, tårnfalk, vandrefalk, dværgfalk og jagtfalk), stær og bjergirisk.

Foruden de nævnte arter ses regelmæssigt enkeltbekkasin, mosehornugle, isfugl, bjerglærke, skærpiber, snespurv og laplandsværting. Og mere sjældent trane, sorthovedet måge og dværgmåge. I alt er registreret 173 fuglearter!

Art	1970	1980	1990'erne	2000'erne
Top. Lappedykker				260
Fiskehejre		11		
Knopsvane	700	1500	750	270
Sangsvane	10	100	486	228
Pibesvane				2
Grågås	100	290		260
Canadagås		1		85
Bramgås				1200
Knortegås		300	130	500
Gravand	200	170	130	120
Gråand		130		1015
Pibeand	200	295		590
Spidsand			36	45
Krikand		57	58	490
Ederfugl			3185	1700
Hvinand				1100
Top. Skallesluger			570	450
Blishøne		3500	2850	3350
Strandskade	50	112	155	125
Hjejle		3000	1800	1250
Strandhjejle		59		47
Vibe		1200	400	200
Alm. Ryle		436	150	400
Stor Regnspove		92	19	175
Stær			3000	1500
Bjergirisk				445

Tabel over udvalgte trækfugle og rastende fugle på og ved Monnet

Især i forårs månederne fouragerer der hundredvis knortegæs på engene. Efterår og vinter raster der hundredvis af grågæs og bramgæs. Der raster hundreder af pibeand krikand og gråand på Monnet. Monnet har især betydning for rastende hedehjejle og stor regnspove. Monnet er en god lokalitet for rastende rovfugle, herunder havørn, jagtfalk, vandrefalk, dværgfalk, fjeldvåge og blå kærhøg. Der har inden for de seneste 20 år – som det eneste sted i Fyns Amt - rastet jagtfalk i området. Desuden raster der regelmæssigt mosehornugle. På engene ses regelmæssigt usædvanlige rastende småfugle såsom snespurv, laplandsværilig og bjerglærke.

Status og beskyttelse

Monnet er en del af EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 71 og RAMSAR-

område nr. 17. Desuden er Monnet en del af Habitatområde 111.

Den vestlige halvdel af Monnet er del af et jagtfrit kerneområde, som også omfatter søterritoriet ud for Monnet.

Monnet er naturfredet siden 1983 og der er lukket for almenhedens adgang i perioden 15/3 – 1/7. Der er fra 2008 etableret et fugletårn, som kan besøges året rundt. Tårnet er beliggende sydøst for indgangen til området, og kan nås uden at forstyrre fuglelivet på engene.

Monnet naturplejes med kreaturer. Antallet af kreaturer svinger mellem 100 og 125. Der er planlagt 50 % flere kreaturer til afgræsning i 2010.

Ligeledes fra 2010 er der etableret en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Vårø Bylaug, Statsskovdistrikt Fyn, Svendborg Kommune og Dansk Ornitologisk Forening, som fremover vil tage sig af naturplejen, herunder rydde buske m.m.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at naturplejen fortsættes. Jagt foreslås forbudt på hele Monnet. Ikke kun på den østlige del som det er gældende nu.

Det foreslås, at skydebanen tæt på indgangen til Monnet fjernes indenfor en kortere årrække.

Der bør fokuseres på ynglesuccessen hos især vadefugle, som generelt er lav.

Vinterstemning over Monnets fine strandenge.

I januar 2010 begyndtes naturplejen med rydning af buske på ”Bjerget”. De to billeder

herunder viser resultatet ”før” og ”efter”. Begge billeder står Bent Staugaard for.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

3: Vejlen, Tåsinge

Beskrivelse

Vejlen er en inddæmmed fjordarm. Imidlertid kunne dæmningen ikke holde vandet ude, og for godt 100 år siden brød vandet igennem. Selvom dæmningen blev genopført, blev Vejlen ikke tørlagt, og en god fuglelokalitet var skabt. I dag er der gode vandflader (omkring 25 ha), omkranset af livskraftig rørskov. Vanddybden er ringe, kun 60 cm i gennemsnit.

Området kan med fordel behandles sammen med det sammenhængende Noret, men hvor Noret mest har karakter af eng og sumplokalitet, er Vejlen mere sø- og rørskovspræget.

Der er meget fine oversigtsforhold fra Søren Løksvej langs kysten og fra fugletårnet i øst, hvortil der er anlagt sti og bro ud gennem rørskoven.

I forsommeren høres den grønbrogede tudses smukke trille i Vejlen's østlige del.

Den store vandflade tiltrækker mange fugle. Her er et sommerbillede.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Der er et rigt fugleliv, det er naturligvis fugle med tilknytning til vand, der forekommer. Sjældne arter som rørdrum, rørhøg og

vandrikse yngler. Lappedykkere (3-4 arter), knopsvaner, grågæs, andefugle, vadefugle og rørskovens småfugle, såsom rørsanger, rørspruv og gøg, forekommer almindeligt. Det er eneste lokalitet i Svendborg Kommune, hvor skægmejsen yngler og ses regelmæssigt.

Art	1970	1980	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006
Lille lappedykker	1	2	4	1	3	1	1		1	1
Gråstrubet lappedykker	4	1	3	3	4	6	4	1	4	6
Toppet lappedykker	11	4	9	13		3	4	1	4	5
Sorthalset lappedykker	5	3								
Rørdrum						1			1	0
Knopsvane	24	5	2	1	4	3	3	1	5	6
Grågåås	5	12	9	11	21	14	16	15	12	9
Gravand	3	5	6	8	6	3	3	2	13	10
Pibeand									0	0
Knarand		1	2	3	2	2	1	1	1	1
Krikand					1	1			0	0
Gråand	6	10	12	5	8	5	4	5	12	8
Spidsand	2	5	2	2	4	1	1		0	
Atlingand	3	1	1		2				0	0
Skeand	6	4		5	4	2	2	1	6	2
Rødhovedet and	1									
Taffeland	1	5	2	3	3	5	5		5	4
Troldand	5	3	7	7	4	4	2		4	6
Toppet skallesluger			1	6	3	2	2	1	4	3
Rørhøg	1	1	1	1	1	1	1	2	1	0
Vagtel						1				
Vandrikse		2	5	2	3	3	1		1	2
Plettet rørvagtel				1		1				0
Grønbenet rørhøne	3		4	1	2	1	1			1
Blishøne	20	20	11	34	18	4	7	2	13	18
Strandskade				3	2	3	2	2	1	1
Klyde	10							9	2	3
Vibe			5	7	7	6	4	4	6	4
Stor præstekrave					2				0	
Rødben	10	1		4	6	4	2	3	3	4
Dobbeltbekkasin	2	2	3						1	
Brushane	1									
Hættemåge	500	500		180						
Gøg			2	5	3	2	3		1	1
Natugle							1			
Sanglærke			1		1					
Gul vipstjert									1	
Hvid vipstjert				2	2		3			
Engpiber										
Rødrygget tornskade					1					
Gærdesmutte							2			
Jernspurv										
Rødhals							1			
Nattergal	1		2		3	3	1			
Bynkefugl	1		1							
Stenpikker				1						
Sjagger							2			

Art	1970	1980	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006
Skægmejse					1	1	4	1	2	2
Græshoppesanger							1			
Rørsanger			21	45	32	26	41		10	10
Kærsanger	1			3	1	5	7	1		
Gulbug						1	2			
Munk						2	2			
Tornsanger			1	1		4	2			1
Gærdesanger							1			
Løvsanger							2			
Rørspurv			17	27	26	25	21			9
Pirol	1									

Tabel over ynglefugle i udvalgte år.

Trækfugle

For trækfuglene er Vejlen overordentlig vigtig. Store flokke af svaner, gæs, svømme- og dykænder tiltrækkes af områdets fred og ro, men også vadefugle (vibe, dobbelt-bekkasin, hjejle, stor regnspove, klirer) rovfugle, terner og måger ses i gode tal. Havørnen raster og jager jævnlige i området. I alt er iagttaget 177 forskellige arter.

Status og beskyttelse

Habitatområde H 111, EF-Fuglebeskyttelsesområde 71, Natura 2000 område.

Der er udarbejdet en folder for området (udgivet af det tidligere Fyns Amt), heri fortælles om områdets historie, dyreliv og adgangsforhold. Der er sti ud til fugletårnet i

den østlige del.

Der er opsat informationstavler og kortborde. Fyns Amt opkøbte 62 ha af området i 1997, dels for at forbedre forholdene for dyr og planter, dels for at forbedre adgangsforholdene. Dermed er også den intensive jagt ophørt. Der foregår afgræsning af dele af området.

Forslag til fremtidig drift

Vandkvaliteten er noget svingende. Afgræsningen bør fortsætte mod øst. Mod vest er det vigtigt, at rørskoven også får lov at stå intakt over store arealer. Som det foreslås ved den efterfølgende lokalitet Noret, kunne der skabes en forbindelse mellem naturområderne Vejlen, Noret og Vornæs Skov ved at lade matrikel 31 a inddrage i området som eng eller græsland.

Skægmejse har sit eneste sydfynske tilholdssted i Vejlen. Foto: Tom Willestofte.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

4: Noret, Tåsinge

Beskrivelse

Noret er et engområde med fugtige pytter og småsøer. Det meste græsdækket, men der forekommer også spredte partier med rørskov. Det er egentlig fjerneste dele af fjordarmen, der er inddiget under navnet Vejlen. Flere offentlige veje passerer området og der generelt gode oversigtforhold til at nyde denne efterhånden sjældne landskabstype.

Specielt i vinter- og forårstiden er der meget fladvand på engene, som indimellem næsten kan være helt oversvømmet. Noret er omgivet af landbrugsland (undtagen mod Vejlen i syd) og der spredt bebyggelse.

Noret og Vejlen er tæt beliggende områder, der udgør et stort og sammenhængende område.

Et efterårsbillede af de afgræssede enge med direkte adgang til fladvand. Lige den type eng, som mange vadefugle foretrækker. Desværre tørrer engene ud i løbet af sommeren.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Besøger man området i forårstiden overvældes man af de talrige fugle, der har slået sig ned på engene og i småsøerne. Er vejret dejligt hersker der en stemning, der er livsbekræftende med naturens lyde og som giver mindelser af det fugleliv, der var

engang. Viben og rødbenen flyver parringsflugt ledsaget af et vidunderligt lydbillede, der suppleres af gæssenes, ændernes og blishønsenes nasale stemmer. Hættemågens skrig, lærkernes jublende sang... Dette sted er værd at besøge.

Her ses de kreaturafgræssede enge i august, som det ses kunne afgræsningen være mere effektiv.

Art	1980	1990	1992	1995	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gråstrubet lappedykker		1	1	2	1	3	2	2		1
Rørdrum							1			
Knopsvane		1				1	1	1		3
Grågås	3	7	17	20	13	16	6	17	8	11
Gravand		4	3	7				1	0	3
Knarand		1	1	1		1		1		2
Gråand	1	5		3	8	3	2	2	3	6
Spidsand	1	1		1						
Atlingand	1	1	1	1		1	1	1		1
Skeand		1	1	2	1	1	1	1		2
Taffeland				2	2	2	2			2
Troldand		1								
Toppet skallesluger				1						
Rørhøg		1		1	1	1	1	1		

Art	1980	1990	1992	1995	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vandrikse		1			3	1			1	1
Grønbenet rørhøne		4	2	7		1	1	1		2
Blishøne	16	14	12	14	4	15	3	4	2	5
Strandskade	2	2	4	3	2	4	2	4	1	3
Vibe	20	18	12	14	6	5	3	6	7	14
Stor præstekrave	1									
Rødben	10	6	11	8	1	2	1	2	2	7
Dobbeltbekkasin	8	3	3							
Gøg		1			2					
Sanglærke		1	2	4				1		
Gul vipstjert	1									1
Hvid vipstjert		1	3	3						
Nattergal						2				
Stenpikker				1						
Skægmejse							1			
Græshoppesanger					1					
Sivsanger			1							
Rørsanger		10	5	9	11	18	5	7		
Kærsanger		1	1	1	2	1	1		1	1
Munk			1							
Tornsanger					3	4		2		
Løvsanger			1							
Rørspurv		4	5	5	7	7				2

Tabel over ynglefuglene i antal par i udvalgte år.

Grågæs i Noret. Der yngler 10-20 par hvert år. Foto: Bent Staugaard.

Ingen er vel i tvivl om, hvorfor denne fugl fra Noret hedder rødben. Foto: Kurt Due Johansen.

Trækfugle

Også ud over yngletiden er der bemærkelsesværdige fugleflokke. Sumpfugle af alle slags besøger Noret, det drejer sig om svaner, gæs, ænder, vadefugle, fiskehejrer, blishøns, måger.

Der omkringliggende marker bliver brugt af gæs, svaner og spover i store tal. I alt er iagttaget 110 forskellige fuglearter i området.

Status og beskyttelse

Habitatområde H 111, EF-Fuglebeskyttelsesområde 71 og, Natura 2000 område.

En stor del af engene er del af fredningen af det sammenhængende Vejlen, og der er i alt fredet 62 ha. Fyns Amt købte området tilbage fra privat eje i 1997 og store dele er nu fri for jagt.

Der er igangsat projekter for at opretholde den vigtige afgræsning af engene til gavn for vadefuglene.

Forslag til fremtidig drift

Vandkvaliteten bliver hen på foråret så ringe, at mange fugle søger væk.

Det er vigtigt, at området får tilført så meget vand, at det ikke tørrer ud.

Afgræsning er af vital betydning for at dette engområde forbliver åbent og tillokkende for de mange vadefugle.

Sammen med Vejlen er Noret et meget fint fugleområde.

Det foreslås at matriklen (31 a) mellem Noret og Vejlen inddrages i naturområdet og fx blev lagt ud med græs, som i sommermånederne gerne måtte afgræsses, subsidiært i sensommeren blev genstand for høslet.

Sammen med Vornæs Skov ville det være et stort og righoldigt naturområde, desuden kunne aftaler med oplandet om efterafgrøder, måske yderligere nedsætte kvælstoftilførslen, så vandkvaliteten kunne forbedres.

5: Søen, Valdemars Slot

Billede fra Søen taget mod øst. Bemærk den lille ø, der ses som en streg foran baggrunden, endnu ikke bevokset med høje urter. Hjemsted for hættemågekoloni.

Beskrivelse

Søen ved Valdemars Slot er genopstået efter et naturgenopretningsprojekt i 2005. Området dækker 20 ha og ligger i umiddelbar tilknytning til parken ved slottet. Det er i dag et lavvandet område, der er omgivet af skov mod vest, park mod øst, vejdamning mod syd og endelig marker mod nord. Området er sammenhængende som naturområde med Lunkebugten og Nørreskoven. Efter naturgenopretningen, fremstår Søen som vådområde med enkelte øer og smal rørskovs-

bræmme langs bredden, mod øst dog større sammenhængende rørskov. Hele området er meget frodigt. Se i øvrigt flere billeder fra Søen på side 37.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Søen tiltrækker mange ynglefugle, det drejer sig om svømmeænder, grågæs, vandhøns og vadefugle som strandskade, vibe og rødben. Der yngler tre-fire slags lappedykkere. I de seneste år desuden en lille hættemågekoloni.

Lille lappedykker. I alt fire lappedykkerarter er repræsenteret i Søen. Toppet, gråstrubet, sorthalset og altså lille lappedykker. Ikke meget større end en stær. Foto: Tom Willestofte.

Trækfugle

I forårstiden raster mange ænder, både svømmeænder som gråand, spidsand, krikand, pibeand, skeand, knarand, atlingand og dykænder som troland og taffeland. Enkelte

oversommer og disse bliver suppleret af nye fugle fra nord, således at der også efterår og vinter raster mange ænder. Blishøne er almindelig.

Dobbeltbekkasiner er hyppige i træktiden ved Søen. Den danske fugl med det forholdsvis længste næb. Foto: Tom Willestofte.

Også svaner og grågæs raster. I træktiden besøges Søen af adskillige vadefugle, først og fremmest dobbeltbekkasiner og klirer. Fiskehejrer ses hele året, ofte sammen med skarver. I alt er iagttaget 108 fuglearter.

Status og beskyttelse

Der er konstateret dårlig vandkvalitet hen på forsommeren. Der er opstillet skydeskjul flere steder i området, så jagten er betydelig.

Forslag til fremtidig drift

Området er meget besøgt af naturglade mennesker, og jagten bør ophøre. De tivollilignende tilstande under en weekendlang livsstilmesse om foråret er helt utilgivelig med snesevis af helikopterlandinger og afgang midt i et naturområde. Der benyttes

ganske vist plænearealer, men de støder umiddelbart op til vandspejlet. Helikoptertrafikken sender fuglene på vingerne utallige gange og er stærkt skadelig lige midt i yngletiden.

Helikopterdelen af livsstilsarrangementet må ophøre!

Der bør udarbejdes en plan for at sikre, at området ikke i løbet af få år gror til og vandspejlet bliver indskrænket.

Der bør indføres naturpleje på den lille holm, så vegetationen hvert efterår bliver fjernet, således at holmen hvert forår kan fremstå som indbydende yngleplads for måger og vadefugle. Se i øvrigt flere billeder side 37.

I baggrunden ses Søen. I forgrunden den nærliggende rågekoloni i Kohaveskoven

Nørreskoven tager sig smukt ud lige efter løvspring

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

6: Nørreskoven på Tåsinge

Beskrivelse

Varieret kystskov med indslag af bøgeskov og tætte rødgranbevoksninger. I de senere år store

rydninger efter renafdrift opstået, de vil selvfølgelig senere vokse til og det ser ud til, at det bliver med løvtræ.

Den yderste bræmme mellem skovvej (der er en del af Øhavsstien) og Lunkebugten udsættes øjensynligt ikke for hårdhændet skovdrift og rummer således store landskabelige naturværdier. Området er således meget besøgt af skovgæster. Skovene udgør desuden, sammenholdt med de omgivne marker, et værdifuldt herregårdslandskab og sammen med de nærliggende skove og vådområder, fremtræder landskaberne på denne østlige del af Tåsinge som et oprindeligt og meget smukt landskab. Nørreskoven er sammen med Dyrehave, Pederskov og Rugkrog en sammenhængende skov på 270 ha og med et 8.300 m langt skovbryn.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

De almindelige skovfugle forekommer, desuden ravn og skovsneppe.

Lokaliteten kan ses i sammenhæng med Søen ved Valdemars Slot (lokalitet nr. 5) og Lunkebugten (lokalitet nr. 15)

Trækfugle

Nørreskoven er ikke en trækfuglelokalitet, men i vintermånederne huser området småfugle, som her finder fourageringsbetingelser, det drejer sig om kragefugle, finker, siskener og mejser. I alt er iagttaget 77 fuglearter.

Status og beskyttelse

Der er ikke beskyttelse af skove og øvrige landskaber udover de almindelige bestemmelser i Naturbeskyttelsesloven. Det nærliggende Valdemars Slot er under udvikling som turistattraktion med 4 museer, restaurant, minigolf m.m. Selvom Øhavsstien går gennem området, er nærliggende stier nedlagt. Dette er angiveligt sket for at beskytte jagtinteresserne, der er af betydning for ejendommens økonomi.

Art	1980	1990	1995	2000	2006
Fiskehejre	3				
Hvepsevåge			2		1
Duehøg			1		
Spurvehøg			2	1	1
Musvåge		1	4	2	1
Tårnfalk			1		
Skovsneppe					2
Huldue					2
Natugle			7		2
Skovhornugle					1
Stor flagspætte		1		1	5
Hedelærke					1
Skovpiber					3
Rødrygget tornskade		1			
Gærdesmutte					10
Jernspurv					3
Rødhals				2	+
Solsort					+
Sangdrossel					12
Gransanger				2	+
Fuglekonge					15
Halemejse					2
Sumpmejse				1	
Sortmejse				1	15
Topmejse					2
Musvit				1	+
Blåmejse				1	+
Spætmejse				1	3
Træløber					2
Rørspurv					1
Bogfinke				1	+
Stillits					1
Lille korsnæb					1
Stær				1	
Skovskade				2	3
Allike					2
Gråkrage					3

Tabel over ynglefugle i Nørreskoven. Antal par.

Forslag til fremtidig drift

Skånsom skovdrift, hvor ikke store arealer renafrives, men i stedet opfordres til plukhugst. Der opfordres til, at flere gamle træer får lov at dø på roden.

Danmarks 10 mest almindelige ynglefugle

Her er en top-10 over de mest almindelige ynglefugle for de sidste tre årtier. Tallene er angivet i par.

1980'erne:

1	Solsort	1.670.000
2	Bogfinke	1.400.000
3	Sanglærke	1.350.000
4	Gråspurv	960.000
5	Musvit	785.000
6	Løvsanger	670.000
7	Gulspurv	530.000
8	Grønirisk	430.000
9	Stær	425.000
10	Gærdesmutte	390.000

1990'erne:

1	Solsort	2.282.000
2	Bogfinke	1.700.000
3	Sanglærke	1.360.000
4	Gråspurv	944.000
5	Musvit	745.000
6	Stær	660.000
7	Løvsanger	603.000
8	Gulspurv	567.000
9	Grønirisk	489.000
10	Skovspurv	482.000

2000'erne:

1	Solsort	2.250.000	-
2	Bogfinke	1.750.000	-
3	Sanglærke	1.100.000	<
4	Musvit	900.000	>
5	Gråspurv	750.000	<
6	Grønirisk	600.000	>
7	Skovspurv	500.000	><
8	Løvsanger	500.000	<
9	Stær	500.000	<
10	Gulspurv	500.000	<

De tre tabeller er selvfølgelig ikke autoritative, for 2000 er benyttet middeltallet, idet tallene på DOF's hjemmeside er opgivet i interval, her er desuden tendensen angivet.

Danmarks næstalmindeligste fugl er Bogfinken. Den findes selvfølgelig også i Nørreskoven, men det kan med sikkerhed siges, at her er ynglefugletabellen ikke retvisende. Foto: Erik Thomsen.

Natuglen her er fotograferet ved Valdemars Slot. Lad flere træer dø på roden, og landets bestand af natugler vil stige. Foto: Erhardt Ecklon.

7: Hvidkilde Sø

Hvidkilde Sø set fra sydbredden.

Beskrivelse

Hvidkilde Sø er ca. 62 ha stor, der er tre skovbevoksede småøer (Storeholm, Lilleholm og Kirsebærholm) beliggende i søen, som har en største dybde af 3,6 m og gennemsnitligt er knap 2 m dyb.

Fra søen udspringer Syltemade Å. Søen er langs den mest fuglerige af de tre-fire søer, der ligger i forlængelse af hinanden i denne istidstunneldal.

Omgivelserne er dels landbrugsjord, dels slotsbygninger med trafikåre, dels skoven Amalielyst, denne vil blive behandlet sammen med Hvidkilde Sø. Øst for selve søen og øst

for Hvidkildevej ligger et moseområde, der ikke har noget navn, men som huser en del ynglefugle.

Der er gode oversigtsforhold, og en bræmme mellem Fåborgvej og selve søen er udsigtsfredet.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

De ubeboede holme er yngleplads for mange grågæs. Desuden bestande af toppet lappedykker, gråand og blishøne.

I Amalielystskoven er der flere hule træer nær søbredden, her yngler huldue og i

kolonilignede forhold allike. I skoven, som er overvejende løvskov (bøg, ahorn og ask) forekommer de almindelige ynglefugle. I omgivelserne omkring sø og mose ses isfugl, som yngler i området.

Trækfugle

Svømmefugle i bred almindelighed, dvs. skarver, svaner, gæs og ænder, blishøns og måger forekommer i store antal. I vinterhalvåret op til 4000 troldand og 400

taffelend. Hvert år gæstes søen af både store og små skalleslugere. Der ses endvidere fjordterne og dværgmåge i træktiden. Søen og dens omgivelser er jævnlige raste- og fourageringslokalitet for havørn, ligesom der hvert år i træktiden ses fiskeørn. Isfugl og ind imellem vandstær ses. I alt er iagttaget 120 fuglearter.

Mosen øst for Hvidkilde Sø. Bemærk at vandkvaliteten

ser dårlig ud.

Status og beskyttelse

Søen er i vandkvalitetskrise. I midten af 90'erne iværksattes initiativer til at forbedre vandkvaliteten, men en gennemgribende forbedring lader vente på sig. Det er ikke blevet bedre af, at flere brakudlagte marker tæt på søen på det skrånende terræn i 2008 og 2009 er blevet pløjet op og inddraget i den almindelige landbrugsdrift med alt hvad det indebærer af sprøjtning og gødning.

Også den østlige mose bærer præg af dårlig vandkvalitet.

Der er intensiv jagt i Amalielystskoven og udfodringspladser til fasan. Men skoven holdes nær søbredden i en slags naturtilstand, hvor de gamle bøge (fra 1805) får lov at stå (og falde omkuld).

Som nævnt er den nordlige bred udsigtsfredet.

Forslag til fremtidig drift

De tilstødende marker bør braklægges. Måske kunne flere af markerne atter blive til enge med græssende dyr. Området kan ses i sammenhæng med Ollerup Sø, Ollerup Åmose og Nielstrup Sø, de

nærliggende Hvidkildeskove og Sørup Sø. I kombination sammen med Egebjerg Bakker er der uanede muligheder for at få skabt en sydfynsk pendant til Svanninge Bakker inklusive et storladent herregårdslandskab.

Blishønen yngler i den lille mose øst for Hvidhilde Sø og Hvidkildevej. Her fodres et par af fugleverdenens sjoveste unger. Foto: Tom Willestofte.

8: Hvidkildeskovene

Et smukt skovbillede fra Hvidkildeskoven Amalielyst. Løvskovsandelen er samlet set for Hvidkildes skove nu oppe over 50 %.

Beskrivelse

Hvidkildes skove udgør med ikke mindre end 1520 ha fordelt på 24 skove spredt over et område på ca. 10 x 20 km et markant landskabselement i Svendborg Kommune. Løvskovsandelen er stigende efter de seneste stormfald (senest i 2001) og er nu oppe på 51 %, idet genplantningen fortrinsvis er sket med løvtræer. Også på grund af beliggenheden er de mange skove en vigtig del af landskabsbilledet. Store dele af Egebjerg Bakker-området rejser sig med skovprofil, og

er ligesom det bakkede sydfynske landskab i øvrigt ofte beplantet med skov. Hvidkildes skove har ofte charmerende navne som Tankefuld, Amalielyst, Povlinelund, Margretelund, mens navne som Øghave, Folehave, Fårehave og Dyrehave minder om tidligere tiders anvendelse til dyr (men hvad med Løvehave?). Endelig er der på de mere sandede højdedrag skabt forholdsvis nye skove på tidligere græsningsoverdrev, Troldekrog, Hedeskovene, Kirkeby Vænge og Skovmark.

Græsholmene, Tankefuld, Engene og Broerne er som bynære skove af stor værdi som rekreative grønne skovomgivelser for Svendborg og giver sammen med de kommunale småskove og Christiansmindeskoven byen et skovpræg. Øhavsstien passerer igennem flere af skovene. Der har tidligere været udgivet en folder af Dansk Skovforening om Hvidkilde med turforslag

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Det varierede skovbillede giver et forskelligartet fugleliv, men mange af skovene er som nævnt bynære og derfor meget besøgt af mennesker med de konsekvenser, det måtte have for fuglelivet. I skovene yngler de almindelige skovfugle, men også mere ualmindelige arter som skovsneppe, ravn, huldue, dompap og skovpiber.

Trækfugle

Skovene er ikke strategisk beliggende på trækfuglenes nord-syd rute og vil derfor ikke være ekstraordinært gode som trækfuglelokaliteter, men de mange skove er vigtige som fourageringsområder i forbindelse med fugletrækket.

I vinterhalvåret holder de almindelige standfugle og vintergæster til i skovene, der bl. a. huser en stor kragefuglesoveplads med repræsentation af ravne, krager, råger og alliker, ofte op til 10 000 fugle. Det er en flot oplevelse at se og høre disse store flokke gå til ro i aftenslumringen.

Status og beskyttelse

Skovdriften er hårdhændet. Der ses fx ofte renafdrift over store områder med store

skovmaskiner. Desuden ses skovning i sommermånederne, dvs. i fuglenes yngletid. Selvfølgelig hører det også med til billedet, at selvskovere udfører deres mere skånsomme plukhugst af udviste stammer. De store skove må se sig brugt af tankeløse skovsvin, der lægger deres affald af i ubevogtede øjeblikke.

Et skovsvin har læstet affald af i Hvidkildeskoven Trollekrog.

Jagten i skovene er voldsom, og jagtlejen udgør en meget betydelig indtægt for Hvidkilde Gods, men jagten har også utilsigtede følgevirkninger (temporære skovlukninger og forstyrrelser). For en ordens skyld skal også tilføjes, at det kan have en gavnlige indflydelse på driften af skovene, at man af hensyn til jægerens interesser, søger at opretholde et varieret skovbillede.

Forslag til fremtidig drift

En mere nænsom skovdrift er ønskelig. Det vil sige skovning kun i vintermånederne, og kun ved frost. Plukhugst frem for renafdrift. Beskyttelse af vigtige smålokaliteter indenfor skovene, hvor al drift indstilles, fx omkring fugtige skovpartier. Større områder med urørt skov og naturskov.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

9: Ollerup Åmose

Nielstrup Sø. Et blik mod nord fra Ollerup. Det anes, at der er vand i mosen.

Beskrivelse

Ollerup Åmose og Nielstrup Sø ligger ved foden af Egebjerg Bakker i en lavning, der strækker sig øst-vest. Det er et meget frodigt område, der er under tilvoksning. Der er dog stadig åbne søarealer, men disse er svært tilgængelige og besværlige at overskue på grund af høj vegetation og krat- og træbevoksninger. Også de tilstødende enge er ved at gro til og kun små lodder bliver afgræsset.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

For mange arter er Åmosen et fristed. Det gælder arter som grågås, flere andearter, vandhøns som blishøne og grønbenet rørhøne, sumpsangere som nattergal, kæranger, rørsanger og græshoppesanger, men også gøg og måske stadig dobbeltbekkasin. Rørhøgen yngler og fouragerer i området og det hænder, at en rørdrum høres pauke.

Trækfugle

Især under forårstrækket er området vigtigt som rasteplads for ænder, gæs og andre vådområdsfugle.

Om vinteren raster sangsvane (og knopsvane) i området eller på tilstødende arealer.

Måger benytter vandfladen året rundt. I alt er iagttaget 100 fuglearter.

Status og beskyttelse

Gemt inde uden færdselsbelastede omgivelser, sover området en slags tornerosesøvn. Der foregår selvfølgelig intensiv jagt, men den største trussel er formentlig den øgede tilvoksning som følge af driftsomlægninger.

Tidligere fandt mange vadefugle et fristed her, nu er engene ufremkommelige i højt græs og kratbevoksning. Det har naturligvis tiltrukket andre arter, men disse generalister er begunstiget af fremgang overalt, det er kort sagt de sjældne og biotopskræsnede arter, der generelt er trængt tilbage.

Forslag til fremtidig drift

Et afvandingsprojekt tidligere indskrænkede Nielstrup sø betragteligt. Det er på tide at få naturgenoprettet området, dels gennem vandstandshævning så det bliver mere fugtigt, dels at få de tilstødende enge afgræsset, så der atter i fremtiden kan ses fordums tiders arter som rødben, vibe, engpiber og bynkefugl.

Den østlige del af Ollerup Åmose hedder Nielstrup Sø. Søen er delvist afvandet og en naturgenopretning trænger sig på.

10: Thurø Rev

Sådan møder de fleste udsigten over Thurø Rev. Følger man stien fra parkeringspladsen igennem Østerskoven, vil dette syn møde betragteren.

Beskrivelse

Revet på Thurø er en efter nutidig målestok meget intakt strandeng med velfungerende losystemer. Området er afgrænset mod nord af Østerskov, og denne skov spiller ofte med ind og påvirker fuglenes forekomst. En tur til Thurø Rev vil derfor ofte tage sin begyndelse og afslutning i skoven, således at man oplever en afvekslende fodtur gennem flere typisk danske naturtyper: Skov, eng, kyst, hav og strand.

Revet er 34 ha stort, de centrale dele afgræsses og er derfor indhegnet, men

forsynet med klaplåger. En rundtur vil typisk foregå på kystsiden af indhegningen.

Som nævnt er lokaliteten strandeng, men højereliggende partier kan nærmest karakteriseres som overdrev med spredt kratvegetation af fortrinsvis hvidtjørn og som giver smukke oplevelser i maj/juni under blomstringen.

På strandengen er der vandflader, der gennem et veludviklet losystem står i forbindelse med havet. Derved sikres frisk havvand ind til engene især under vinterens højvander. Kystlængde 1,9 km.

Kysten er mest stenet, men også flere steder med sandpartier i form af rev, oddedannelse og senest mod sydvest: revledannelse, der

oftest er tørlagt, så der i virkeligheden er opstået en ny holm.

Den nye sandrevle syd for selve Thurø Rev. Endnu ikke robust nok til at modstå oversvømmelser, men i udvikling og højt skattet som hvileplads og fourageringslokalitet for mange fugle.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

De typiske standengsfugle er repræsenteret: gråand, toppet skallesluger, blishøne, vibe, strandskade, rødben, sanglærke og engpiber, ikke i store tal og langt fra så talrigt som tidligere. For blot 10-15 år siden ynglede flere måge- og ternearter. Se tabellen på næste side. I Østerskoven forekommer de typiske skovfugle, dog også små kolonier af råge og fiskehejre (i graner på Ravnholt Bakke).

Trækfugle

Udenfor yngletiden er Thurø Rev et besøg værd. Trækfuglene gæster området i store tal. På havet udfør Revet ligger store flokke af knop- og sangsvane, ederfugl, toppet

skallesluger, hvinand og andre dykænder, på selve strandengen og vandfladerne er det svømmeænderne, der dominerer med arter som gråand, pibeand, krikand. Området benyttes endvidere som rastplads for knortegås og grågås. I træktiden ses flere arter af vadefugle, om end i mindre antal: Strandhjejle, stenvender, klirer og ryler. Havet og de utilgængelige partier, herunder især den nye holm, er yndede hvilepladser for skarv, gravand og måger, især svartbag er hyppig. I alt er iagttaget 159 fuglearter. Det er et stort antal.

Art	1970	1980	1990	1992	1993	1994	1998	2003	2005	2006	2009
Fiskehejre						3					
Grågås					4	3					
Gravand	2	4	1			1	3			4	8
Gråand	2	1	5			5	9	4	2	6	4
Ederfugl						1					
Toppet skallesluger		2	1			1	4	2		2	1
Agerhøne						1					
Vandrikse									1		
Grønbenet rørhøne			1			3				1	
Blishøne			10			3		2		2	
Strandskade	1	5	13		14	13	10		2	3	1
Klyde			1								
Vibe	5	12	11	1	12	8	5	1	3	11	3
Stor præstekrave	3	4	7	6	2	4	2	1		0	1
Rødben	6	6	11		9	7	6	2	2	4	1
Dobbeltbekkasin	1										
Stormmåge			1							1	
Svartbag			1								
Hættemåge			250		1000	350					
Fjordterne	10										
Havterne		1	3	13	10	2	2			1	
Dværgterne	3	2	4	3	3	1					
Gøg							1				
Sanglærke			1			5	14	4	5	8	5
Hvid vipstjert			1								
Engpiber			2			5	3	3	3	3	2
Jernspurv							1			1	
Rødhals										1	
Sølsort							1				
Gulbug										1	
Havesanger									1	1	
Munk									1	1	
Tornsanger							3		2	3	
Gærdesanger						1					
Løvsanger								1			
Gransanger									1	1	
Gulspurv							1		2	2	
Rørspurv						2		1	2	1	
Bogfinke										1	
Tornirisk									1		

Tabel over ynglefuglene på Thurø Rev. Som det fremgår, er det en rigtig god ynglefuglelokalitet. At der forekommer flere skovfugle, skal ses som det faktum, at der er overdrev med buske på de højere liggende dele af engen, og at netop engen afgrænses af et 1150 m langt skovbryn mod nord..

Status og beskyttelse

Thurø Rev blev i 1976 erhvervet af staten og er således i offentlig eje. Revet og 163 ha omgivende hav er udpeget som habitatområde

242, og altså nu en del af Natura 2000 netværket.

En krummoddedannelse mod syd på Revet er ynglefuglereservat med adgangsforbud 1/3 –

15/7 af hensyn til ynglende dværgterne og stor præstekrave. Disse to arter er dog nu forsvundet og reservatbestemmelserne er blevet ophævet.

Det nu nedlagte Fyns Amt sørgede for naturplejende initiativer i form af afgræsning, således har der græsset både kreaturer og heste på de indhegnede enge.

Området benyttes meget som badestrand i sommerhalvåret, især mod øst. Hele året er Thurø Rev et yndet udflugtsmål. Færdslen er fortrinsvis begrænset til stierne mellem indhegning og strand. Det er dog tilladt at betræde engene.

Direkte vest for Revet ligger Valborg Kasse, som er et mindre sommerhusområde.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at naturplejen fortsættes. Der bør fokuseres på ynglesuccesen hos især vadefugle, som er katastrofalt lav, angiveligt på grund af forekomsten af ræv.

Thurø Rev er i foråret 2010 blevet en del af miljøministerens 42 mio. kr. projekt, der skal bringe naturen tilbage til mere oprindelighed med høj biodiversitet. Thurø Rev er et ud af 7 overdrevsprojekter, der sammen med et naturprojekt på Helnæs og et højmoseprojekt på Sjælland i alt vil koste 42 mio. kr. Redningsplanen deles statskassen og EU om.

Den vestligste del af engen har smukke partier med kæruld, som dette sommerbillede dokumenterer.

11: Syltemade Ådal

Syltemade Å. Et blik mod nord gennem den fredede Ådal.

Beskrivelse

Syltemade Å har sit udspring i Hvidkilde Sø og via en omvej over først Nielstrup Sø, dernæst Ollerup Sø drejer åen mod syd ved Vester Skerninge, og løber herfra i sit naturlige leje ureguleret ud i Det Sydfynske Øhav lige vest for Ballen. Ådalen er markant, dybt nedsænket fra omgivelserne (op til 20 m dyb) med et meget smukt forløb, hvor skrænterne og dalsiderne veksler mellem græspartier og smålunde. Da baglandets

bakkedrag er markante forhindringer, er det sydfynske landskab kun begunstiget af Syltemade- og Hundstrup Ådale. Faldet i Syltemade Å er 12 meter på den 9 km lange færd mod havet. Visse steder er strømmen dog ganske stærk, nærmest udløbet mindre og landskabet ændrer karakter og flader ud i et større engdrag, som i dag mest fremtræder som rørskov. De centrale dele af ådalen er tilgængelige ved hjælp af en sti, som forløber langs den vestlige bred.

Aftenstemning. Sådan ser der tit ud til nattergaledag den 12. maj.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Det er mest arter tilknyttet vådområder, der tiltrækker sig opmærksomheden.

Her forekommer gråand, vibe, gøg, nattergal, kæranger og rørhøg.

I lunde og småskove på sumpet bund yngler mange sangfugle. Gærdesmutton er nærmest karakterfugl i denne ådal.

Art	1970	1979	1990	1995	1999	2003	2005	2006
Knopsvane							1	1
Grågåås								1
Gravand	2			1	2	1	1	1
Krikand				1				
Gråand	25		3	3	5	5	2	1
Hvæpsevåge				1				
Rørhøg					1			1
Musvåge				1				
Tårnfalk				1				
Agerhøne				1				
Fasan							1	3
Grønbenet rørhøne	1			3				1
Blishøne			2	2	0	1	2	3
Strandskade				1				
Vibe	12	1	3	2			2	1
Rødben	2	1	2	1	1		1	2

Art	1970	1979	1990	1995	1999	2003	2005	2006
Dobbeltbekkasin	5	1	1					
Ringdue				1		8	8	6
Gøg			1	1	2	1	1	2
Natugle				1		1		
Stor flagspætte				1	0	2	1	1
Sanglærke			2	1			2	4
Landsvale				1				1
Gul vipstjert	1	1						
Hvid vipstjert				1		2	1	2
Engpiber			12	2	3	2	2	2
Skovpiber								1
Rødrygget tornskade	1							
Gærdesmutte				1		6	4	4
Jernspurv				1		1	1	2
Rødhals				1		4	1	1
Nattergal			2	2	5		3	3
Husrødstjert				1				
Solsort				1		6	8	6
Sangdrossel				1		2	2	4
Græshoppesanger					2		1	
Rørsanger			5	9	3	8	8	8
Kærsanger	8		1	6		2	1	1
Gulbug			1	1		2	1	2
Havesanger				1		2	4	4
Munk				1		4	3	3
Tørnsanger				5		6	4	3
Gærdesanger				1		2		
Løvsanger				1		2	2	
Gransanger				1		4	3	5
Grå fluesnapper				1		1		1
Halemejse				1		1		1
Sumpmejse				1		2	1	1
Musvit				1		5	3	2
Blåmejse				1		2	2	1
Spætmejse				1		2	1	
Korttået træløber				1	3	4		1
Gulspurv				1		5	6	4
Rørspurv			8	8	4	8	6	7
Bogfinke				1		6	10	5
Grønirisk				1		1	2	
Stillits						4		
Tornirisk				1		2	3	1
Dompap				1		2		
Gråspurv				1			1	1
Skovspurv				1		2		1
Stær				1		5	4	3

Art	1970	1979	1990	1995	1999	2003	2005	2006
Allike								1
Gråkrage				1			4	4

Tabel over fuglelivet i Syltemade Ådal i udvalgte år.

Trækfugle

Efterår og vinter ses store flokke af drosler, såsom sjagger og vindrossel, ringduer og gulspurv. Flere rovfuglearter ses.

I alt er iagttaget 107 fuglearter.

Vandstæren ses hvert år i åen, fouragerende tæt på Vester Mølle.

Vandstær. Foto: Erik Thomsen.

Status og beskyttelse

91 ha af Ådalen fra Vester Mølle og til udløbet har været fredet siden fra 1978. Som nævnt er der etableret en sti langs åen, den er på de mest sumpede steder forstærket med brædder. Nu forløber stien som en del af Øhavstien.

Fra 2010 er der lavet aftaler om afgræsning på store partier i Ådalen.

Der høstes rør om vinteren nær udløbet. Vandkvaliteten i åen er tvivlsom. Ofte ses skumformationer langs åen, og der er badeforbud på begge sider af udløbet. Svendborg Kommune har udarbejdet en folder for området: Syltemade Å. Sydlyn.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at naturplejen intensiveres, de smukke dalsider og engene langs åen bør afgræsses mere konsekvent. Nu ses mange steder blot rester af tidligere tiders indhegninger. En mosaik af landskabselementer kunne være fint, heri indgår altså en mere intensiv afgræsning. Som det ser ud nu, er flere af de skrå parceller især mod vest ved at gro til i tidsler, brændenælder og anden høj vegetation. Her kvæler det de oprindelige forekomster af gøgeurter. Især engene nærmest udløbet er tilgroede og ville profitere af afgræsning.

12: Vejstrup Ådal

Vejstrup Å på vej mod udløbet. Til venstre ses løber Øhavsstien.

Beskrivelse

Vejstrup Ådal har især landskabsmæssige og naturhistoriske kvaliteter fra omkring Nyborgvej og til udløbet. Her er til gengæld også mange fine landskabselementer i form af enge, dalstrøg, smålunde, reel skov, sump, rørskov og selvfølgelig å.

Ådalen fremtræder på dette stykke af forløbet markant i forhold til landskabet i øvrigt, hvor dalen er op til 25 m dyb.

På nogle af de sydekspanderede dalskrænter med afgræsning, har landskabet karakter af overdrev.

En del af Øhavsstien løber over ca. 3 km i dalens bund.

Sydøstfyn er traditionelt vigtig for frugtavl, og området rummer flere frugtplantager.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

De almindelige ynglefugle, der er tilknyttet de forskelligartede lokalitetstyper er til stede, og med de mange naturtyper findes derfor et rigt varieret fugleliv.

Det er dog på grund af naturens mangfoldighed, frem for selve fugletætheden, at Vejstrup Ådal udmærker sig. De stejle dalsider betyder gode forhold for hulrugende fugle, idet skovdrift er vanskelig. Derfor står en del ældre og udgåede træer tilbage.

Trækfugle

Især i vinterhalvåret er der store fugleflokke, her gæster sjaggere og vindrosler området, særlig i frugtplantagerne lige øst for Nyborgvej. Rovfugle som musvåge, tårnfalk og spurvehøg ses fouragere. I alt 46 arter er iagttaget, heriblandt vandstær og isfugl.

Isfuglen er vel en af vores allersmukkeste fugle. Hvert år ses den i Vejstrup Ådal, oftest kun i et glimt. Foto: Erik Thomsen.

Status og beskyttelse

Der er ingen organiseret landskabspleje, ligesom Ådalen ikke er underkastet fredningsbestemmelser.

Forslag til fremtidig drift

At dømme efter hegnspele har der tidligere været meget mere udbredt afgræsning. Dette styrker naturens mangfoldighed, netop viften

af græsningstryk tiltrækker forskellige fuglearter.

Den ekstensive skovdrift er absolut et gode, da flere udgåede træer får lov til at stå tilbage og derved kan tilbyde spætter, mejser og andre hulrugende fugle gode yngleforhold. Den smukke Ådal kan udvikle sig et overdrevslignende landskab når kreaturerne overtager.

Sydvendt skråning i Vejstrup Ådal. Området bliver afgræsset og har efterhånden karakter af overdrev. Smukt landskab. Bevoksningen i forgrunden vidner dog om, at det er kulturgræs, der er udsået for at skaffe et mere stabilt fødegrundlag for kreaturerne.

Sjaggere holder i vinterhalvåret til ved frugtplantager i Vejstrup Ådal. Foto: Erhardt Ecklon.
Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

13: Lundemosen

Der er ganske pæne vandflader i Lundemosen, men mosen er svær at komme rundt i.

Beskrivelse

Lundemosen ligger svært tilgængelig øst for Svendborg-Ørbæklandevejen nær Brudager. Mosen er tæt beliggende ved Vejstrup Ås begyndelse i et kuperet område med skovbevoksning og agerland.

Der er meget frodigt, store områder er under tilgroning, men via private stier kan man komme rundt. Der er, som det fremgår af billedet, stadig store vandflader, men pilekrat er dominerende.

Mod syd er moseområdet sammenhængende med skovene Skovdong, Holmdrup Stævning

og Klingstrup Skov. Det er altså samlet et pænt stort område, der således ligger hen på naturens præmisser.

Der foregår dog intensiv jagt, hvad forskellige installationer vidner om.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

De almindelige fuglearter med tilknytning til mose og krat, forekommer. Gråand, blichøne, rørhøne, vandrikse, nattergal, rørsanger, kærsanger og gøg kan fremhæves.

Trækfugle

Denne naturtype er typisk ikke undersøgt til bunds i trækperioderne.

Troldand og andre andefugle raster.

Grønsiskener fouragerer i elle- og birketræer i vinterhalvåret. Der er ialt set 47 fuglearter.

Status og beskyttelse

Naturbeskyttelseslovens bestemmelser er naturligvis gældende, men herudover er der ikke yderligere restriktioner. Jagten og lystfiskeriet er intensiv.

Forslag til fremtidig drift

Tidligere har tilgroningen været holdt i skak med langt mere udbredt afgræsning. Det vidner nu vegetationsskjulte hegnspæle med rusten tråd om. Afgræsning må genindføres.

Det er særdeles nyttigt med en mosaik af åbne og mere tilgroede landskabsparceller, således at også vadefugle kan finde en yngleplads, her tænkes især på vibe, rødben og dobbeltbekkasin.

Der foreslås en sti ind fra vest og at der i forbindelse hermed rejses et fugletårn, så alle kunne få glæde af Lundemosen.

For år tilbage må billedet i mosen have været helt anderledes, dengang vekslede krat, rørbræmmer, vandflader og enge i en mosaik. Det var fuglerigt med stor variation. Nu står hegnspælene ensomme tilbage uden formål. Lad os få engene tilbage!

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

14: Sortemoosen

Et blik ud over Sortemoosen fra fugletårnet.

Beskrivelse

Sortemoosen ligger syd for Lakkendrup midt i et agerlandskab.

Området har tidligere været betragteligt større, men afvandinger under 1. Verdenskrig blev gennemført, og de fugtige enge forsvandt eller blev indskrænket, vandfladen ligeså.

I 2006 gennemførtes imidlertid et naturgenopretningsprojekt, der ialt kom til at omfatte 171 ha. I tørre perioder (fx 2009) mangler der dog stadig vand, engene tørrer ud.

Der er endvidere mange tilgroede områder med pilekrat og kanaler. De dyrkede marker går tæt til Sortemoosen, selv engene bliver gødet. Der er kreatur- og hesteafgræsning. I 2008 blev der rejst et fugletårn i Sortemosens nordlige del, hvilket har forbedret udsynet ganske betragteligt, desværre er lysforholdene ikke optimale i forhold til iagttagelse af fuglelivet mod syd, da det oftest foregår i modlys.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Genopretningen har fået flere af engens ynglefugle tilbage, det gælder for viben og rødbenen.

Der yngler flere andearter. Grågåsen er talrig. Vandrikse, blishøne og rørhøne er almindelige

Nattergalen forekommer i relativt stor mængde, men også andre rørskovs- og sumpfugle er til stede, såsom gøg, rørspurv og rørsanger.

Trækfugle

Især i forårstiden er Sortemosen et interessant sted at gæste. Her samles mange ande- og vadefugle førend trækket endelig fører dem nordpå.

I luftrummet kommer flere rovfugle forbi. Uden for yngletiden træffes isfugl.

Der er registreret 155 fuglearter på lokaliteten.

Status og beskyttelse

Sortemosen er ikke egentlig naturfredet, men naturtypen er beskyttet. Naturgenopretningen har forbedret forholdene, men yderlige vand i området vil have en gavnlig virkning, specielt efter en rekordtør sommer som i 2009. Der drives jagt i Sortemosen, men jagttrykket holdes på et acceptabelt niveau.

Forslag til fremtidig drift

Der foreslås yderligere vandstandshævning. Afgræsningen af disse ferske enge er af vital betydning for vadefuglenes yngleforekomst, men også prædation fra især ræv er af stor betydning. Fjernelse af vildtremiser i området vil give bedre forhold for vadefuglene.

En tur i Sortemosen tager som regel sit udgangspunkt fra Hans Vesterlunds gård på Sortemosevej nr. 23. Her er indrettet en lille parkeringsplads, og en markvej fører videre til fugletårnet.

15: Lunkebugten

Et blik mod syd over enge og fladvandsområdet ved Nørreskov Nor

Beskrivelse

Lunkebugten er egentlig et lavvandet vandområde øst for Tåsinge, men i sagens natur er den tilstødende kystlinje også interessant, især krumoddekomplekset lidt syd for Nørreskoven, ofte kaldet Nørreskov Nor. Dette marine land er formet af havet med strandenge, rørskove og sandoddedannelser er et smukt eksempel på forholdsvis uberørt natur.

Selve bugten ses godt fra Nørreskoven, fra Valdemars Slot, fra Lunckerisvej og fra A9, hvor et lavvandet område ofte er tørlagt.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Det er helt klart Nørreskov Nor, der har størst interesse for ynglefugle. Her yngler klyde, stor præstekrave, rødben og vibe, ligesom

havterne forekommer. Selvfølgelig er der også flere andearter knyttet til engene og rørskoven, desuden blishøne. Også grågåsen yngler.

Stort set ingen fugle får unger på vingerne, sandsynligvis på grund af forekomst af ræv.

Trækfugle

Udenfor yngletiden er Lunkebugten af stor betydning for vandfugle.

Især store forekomster af lappedykkere i vintertiden er usædvanlig. De ligger langt til havs. Også store tal for toppet skallesluger, hvinand, ederfugl.

I træktiden passerer fiskeørnen.

Forår og efterår raster et pænt antal vadefugle, såsom regnspøve, sort-, hvid- og mudderklire, rødben, tinksmed og brushane. I alt er iagttaget 75 fuglearter på lokaliteten.

Toppet skallesluger er næsten karakterfugl for Lunkebugten. Ofte ses flokke på flere hundrede. Her ses bare et par med hannen forrest. Foto: Bent Staugaard.

Status og beskyttelse

Der foregår lidt fiskeri og jagt fra kysten. Der er sommerhus/arbejdsskur på stedet. Desværre har der gennem flere år fundet affaldsophobning sted, så man kan tale om en losseplads. Den bliver hvert år brændt af, men

nye ting tilføres. Det drejer sig om husaffald, papir, giftbeholdere, olietønder, grenaffald. Engene bliver kun i nødtørftigt omfang afgræsset. Mange hegnspæle vidner om, at afgræsning var mere udbredt tidligere. Ejeren tager angiveligt hegnsstråden ned om vinteren.

Her ses netop et par hegnspæle, uden tråd, men uanset den påstand, at det er af hensyn til svanerne, at tråden mangler, kunne engene i baggrunden nu godt tåle mere afgræsning.

Viberne flyver over Lunkebugten en tidlig forårsdag. Foto: Erhardt Ecklon.

Forslag til fremtidig drift

De lossepladslignende forhold må omgående fjernes og det må sikres, at de ikke opstår

igen.

Ellers ligger området forholdsvis uberørt hen og yder ynglefugle et godt fristed.

Disse lossepladslignende forhold må ophøre, sådan skal en ellers forholdsvis uberørt natur ikke efterlades.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

16: Skanseodden på Tåsinge

Luftfoto over området. Billedet er fra Svendborg kommunes tekniske sagsbehandling.

Beskrivelse

Skanseodden er et meget naturskønt og bynært område. Området henligger i kreaturafgræsset naturtilstand. Oprindelsen er moræne, hægtet sammen af marine dannelser. Store dele af det bakkede landskab fremtræder i dag som overdrevslandskab.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefugle

Som ynglefugleområde er lokaliteten måske ikke prangende, men det righoldige landskabsindhold giver alligevel mange fugle plads til yngleforsøg. Langs kyst og på engene finder man knopsvane, gråand,

blishøne, strandskade, vibe, rødben og sanglærke. Tornsanger yngler i buskene på de højere beliggende dele. I alt er iagttaget 29 fuglearter.

Art	1996
Gråand	3
Blishøne	1
Strandskade	6
Vibe	2
Rødben	2
Stormmåge	3

Tabel over ynglefugle fra 1996.

Trækfugle

Uden for yngletiden træffes de almindelige kystfugle, lille lappedykker, svaner, ænder,

Status og beskyttelse

Skanseodden er kommunalt ejet og der naturplejes med græssende dyr, tidligere får, nu kreaturer.

Området er meget besøgt som udflugtsmål, dels på grund af den bynære beliggenhed, dels på grund af Øhavsstiens sløjfe til Vindebyøre og dels på grund af det meget naturskønne landskab.

Da Skanseodden ligger vis a vis Svendborg må lokaliteten ofte holde for, når Svendborg By skal markere events af forskellig karakter:

toppet skallesluger, måger. På enge og overdrev træffes ofte flokke af grønirisk, stillits og bjergirisk.

Svendborg Festsuge har benyttet området som affyringsområde for festfyrværkeri, med meget fyrværkeriaffald på engene som følge. I 2009 har bakkerne lagt græs til en land art happening.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at naturplejen fortsættes. Den bynære beliggenhed vil til stadighed tiltrække publikum, så fuglene næppe får den fornødne ro til at få yngel på vingerne.

Et blik mod øst en meget tidlig forårsdag.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

17: Stenstrup Lergrave

En af Stenstrup Lergrave, øst for Rødmevej. Her er det længe siden at lergravningen ophørte, og i dag har naturen holdt sit indtog. Stedet er blevet en god fuglelokalitet.

Beskrivelse

Når talen er på Stenstrup Lergrave, er der i virkeligheden mindst fire områder, der kan beskrives. På billedet ovenfor er lergravningen for længst ophørt, og efter en retablering af de efterladte grave, er området øst for Rødmevej ”sprunget i natur”. Vandhullerne giver plads til mange vandfugle

og engene afgræsses. Der ses også krat og rørskov længst væk.

Anderledes er det fx med de aktive grave for enden af Præstevænget lidt vestligere. Her graves stadig efter ler og området fremtræder fra syd mod nord i næsten alle faser af succession fra tilgroning til helt vegetationsløse afskrælninger. Hver for sig trives fuglelivet og naturen på egne præmisser.

Herudover er der grave nord for Assensvej, og et par spredte grave nordvest herfor, og en grav syd for Assensvej.

Alle disse grave har deres forudsætning i Stenstrup Issø, som er en interessant geologisk forekomst fra sidste istid for ca. 11.000 år siden. En dødisklump blev isoleret, men blokerede for yderlige isfremstød og smeltevand fra isen samlede sig i lavninger og endnu mere smeltevand fra Storebæltsgletcheren fyldte Stenstrup-Kirkeby lavningen. Da Issøen efterhånden blev tømt for vand, lå et op til 10 m tykt lerlag tilbage, fint lagdelt og fuldstændig stenfrit. Dette ler var igen forudsætningen for en omfattende teglværksindustri med op til 12 teglværker. I dag er der kun et tilbage, som graver ler ved Præstevænget.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Flere af søerne er meget fine ynglefugle-lokaliteter med mange ynglende vandfugle, såsom toppet, lille og gråstrubet lappedykker, grågås, gråand, gravand, taffeland og blishøne. Måske yngler rørdrum. På engene ses vibe og rødben.

I de nygravede partier ved Præstevænget

træffes endvidere lille præstekrave. Her fisker også isfuglen. Gøg, nattergal og andre sumpsangere forekommer. I alt er set 75 arter.

Flere af gravene er dog svært tilgængelige og kan ikke overskues fra offentlig vej.

Trækfugle

I forårstiden raster mange andefugle, ved Rødmevej er der gode oversigtsforhold og her ses pæne tal af trolband og grågå. Der raster mange mågefugle på vandfladerne.

Status og beskyttelse

De mange grave er genstand for en intensiv jagtudnyttelse.

Forslag til fremtidig drift

Der er en spændende dynamik i disse lergrave med forskellig alder og dermed i en varieret status af succession. Jagtbegrænsninger er oplagte før jagten får sat sit præg på indretningen af naturen. Måske kunne det komme på tale med opkøb i området for at sikre enkeltområder. Det gælder fx det fine område ved Rødmevej, hvor rørdrummen er hørt, og hvor eng- og sumpfugle forekommer talrigt. Fine ferske enge.

Her er billeder fra gravene ved Præstevænget. Graveområdet er til højre, der er udlagt jernplader til de tunge arbejdsredskaber. Forsommeren 2008.

18: Rødme Svinehaver

Rødme Svinehaver er beliggende på de højeste partier i Egebjerg Bakker, så der er udsigt både ind i landet og ud over Det Sydfynske Øhav. Her er udsigten mod nord og mod Stenstrup Issø.

Beskrivelse af lokaliteten

Rødme Svinehaver er et overdrev, det fineste af slagsen på Fyn. Området er unikt. Overdrev er i det hele taget en sjælden naturtype på Fyn. Som det er tilfældet her, findes overdrevsterræn ofte på sandede og bakkede jorder. Området har aldrig været opdyrket, det vidner de talrige store sten om, og det har siden landsbyfællesskabets tid været anvendt til græsning. Overalt står spredte buske, hovedsageligt tjørn, og ofte sammen med skovæble.

Og på bakkerne er tuerne fra den gule engmyre talrige. Der er sumpområde mod syd og et mindre vandhul mod nord med fine paddeforekomster.

Med effektiv afgræsning er denne sjældne landskabstypes flora noget specielt. Her findes op til 50 plantearter på en kvadratmeter.

I Rødme Svinehaver vokser mange sjældne planter, fire orkidéarter, soldug, mange sjældne græsser og halvgræsser, hedelyng, men frem for alt volverlejen (guldblommen),

som her har sit eneste voksested udenfor Jylland, og som dominerer med de smukke gule blomster i begyndelsen af juni. Rødme Svinehaver er privatejet, men på grund af områdets geologisk-landskabelige og botaniske værdi er der fredet 7 ha helt tilbage i 1939. Området ligger i 100 m's højde over havet på det markante randmorænestrøg Egebjerg Bakker, som igen danner den sydlige afgrænsning af Danmarks næststørste, sen-glaciale smeltevandssø Stenstrup Issø. I tilknytning til Svinehaverne opkøbte Fyns Amt den nærliggende Bakkeldungård, og dennes jorder er nu taget ud af drift, og skal på sigt udvikle sig til et sammenhængende overdrevslandskab. Svinehaverne og Bakkeldungårds jorder er en ganske særlig oplevelse.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Det er ikke på grund af ynglefuglene, at området blev fredet, men i området har den sjældne rødryggede tornskade et fristed. Fuglen trives netop på tørre overdrev med tornet vegetation, hvor indfangne insekter kan spiddes. I Svendborg Kommune er der blot to steder, hvor tornskaden yngler, her og ved Klintholm. Udover tornskaden yngler andre ”tornfugle”: Tornsanger og tornirisk, flere andre sangfugle, sanglærke, stillits og gulspurv. Området benyttes af de nærliggende skovpartiers ynglefugle som et godt fourageringssted. Her ses duehøg, musvåge, tårnfalk og ravn.

Trækfugle

Rødme Svinehaver er ikke et trækfuglested, men under trækket raster dog fugle på rejsen henholdsvis syd og nordpå, fx er set vendehals. I alt er set 54 forskellige arter.

Status og beskyttelse

Som nævnt under den generelle beskrivelse, er 7 ha fredet. Initiativerne på Bakkeldungård må fortsættes hen imod at skabe et lidt større

og dermed mere robust naturtype på naturens præmisser. Desuden er Svinehaverne Habitatområde nr. 241, hvilket vidner om områdets store betydning.

Forslag til fremtidig drift

For få år siden blev der foretaget naturpleje i form af afdrivning af de tiltagende bevoksninger af brombærkrat. Det er vigtigt, at naturplejen fortsættes. Afgræsningen er vital betydning for at vi også i fremtiden kan opleve dette enestående landskab med de sjældne planter, insekter, padder og fugle. Afgræsningen sker i øjeblikket kun med heste, hvilket kan være betænkeligt, da hestene æder rub og stub, også de sjældne planter. Tidligere var det ungkreaturer, der afgræssede bakkerne, får har også været inde i billedet. Omgivelserne må aldrig skæmmes ved at lægge land til store vindmøller.

Måske er det ikke den rigtige løsning, at lade heste afgræsse Svinehaverne. På billedet er netop en hest ved at forsyne sig med den sjældne volverlej eller guldblomme.

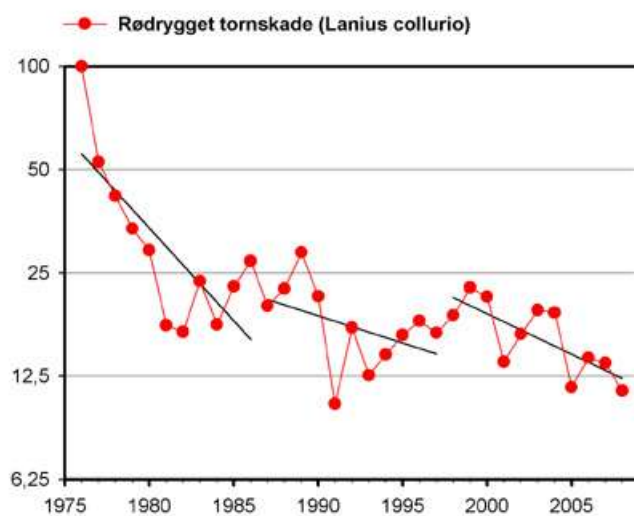

Som det ses er der dog stadig guldblommer tilbage. Begge fotos er taget af Bent Staugaard.

Den rødryggede tornskade forekommer ved Svendborg kun i Rødme Svinehaver og den næste lokalitet Klintholm. Enkelte år også i enkeltpar på lignende lokaliteter, dvs. overdrev med tornet vegetation. Foto: Carsten Siems.

Den samlede danske bestand er på mellem 1500 og 2000 par

Ynglefugleindex for rødrygget tornskade. 1976 er index 100.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

19: Klintholm

Billedet fra Klintholm giver mange oplysninger. Bagerst ses de høje affalds bjerge. Forrest et af vandhullerne med klokkefrøer. Der ses indhegning, som igen fortæller, at området er afgræsset.

Beskrivelse

Klintholm er beliggende ved Storebæltskysten. Området er gamle, vandfyldte kalkgrave, som nu ligger hen i naturtilstand. Området er sjældent for Fyn og geologisk interessant, her kan man se overgangen mellem to tidsperioder med det varme tropehavs hvide bryozokalk nederst og dækket af den grå mergel, som blev aflejret i det kolde polarhav. Udvingningen af kalk begyndte i 1940'erne og varede godt 20 år.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Mange forskellige arter yngler i området, det skyldes den varierede natur med vandhuller, enge, krat og kyst. Her yngler lille og gråstrubet lappedykker, flere andearter, vibe, strandskade og rødben. Blishøne og rørhøne. Mange småfugle såsom sanglærke, tornsanger, tornirisk og rødrygget tornskade. Sidstnævnte er sjælden og findes ved Svendborg desuden kun i Rødme Svinehaver.

Trækfugle

Der raster ænder og nogle arter af vadefugle, fortrinsvis klirer. Der er registreret 51 arter.

Status og beskyttelse

Habitatområde 102.

Tilbage er de turkisblå kalksøer. De omgivne enge er for en del afgræsede og sammen med skråningerne, der er overdrevsterræn, er området i dag natur, men store affaldsdepoter grænser mod nord og vest op til dette geologiske forskningsområde. Klokkefrøen er genudsat i flere vandhuller efter at den uddøde i 1980'erne. Det tørre storebæltsklima giver også gode forhold for markfirben og andre krybdyr.

En sti fører langs stranden gennem området, som nås fra en P-plads ved Stenagergård.

Området er desuden udnævnt til Nationalt Geologisk interesseområde, og nyder bevågenhed som en international bevaringsværdig lokalitet – en Geosite under UNESCO.

Der er udgivet en folder om området: ”Klintholm Kalkgrave”.

Da Klokkefrøen kan opleves i området, er vandhullerne fredningsoplagte.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at afgræsningen og andre naturplejeforanstaltninger vedligeholdes, da området faktisk er fremragende for en forskelligartet række af biologiske og geologiske interesser.

Interesser, der har sit grundlag hvilende på jordbundsforholdene og det tørre storebæltsklima.

Her yngler den rødryggede tornskade. Smuk østfynsk natur med Store Bælt til højre.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

20: Vornæs Skov

Smuk højstammet bøgeskov i Vornæs Skov.

Beskrivelse

Vornæs Skov er en stor blandingskov beliggende smukt på den nordvestlige del af Tåsinge tæt på kysten. Mod nord faktisk langs kysten.

Skoven har partier med bøgehøjskov, andre parceller er med egeskov, andre igen med nåletræ. Der er endvidere partier med juletræer. Denne del har tydeligvis aldrig været opdyrket, det vidner talrige og store sten i skovbunden om.

I forbindelse med ejerskifte for nogle år side, gik man hårdt til værks overfor ældre træer, især egetræer.

Skovningen foregår ellers ved renafdrift, og store arealer står derefter tomme førend nyplantning.

Skoven støder op til det store naturområde ved Vejlen, beskrevet som lokalitet 3.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Der findes de almindelige skovfugle, og foruden disse forekommer natugle, skovhornugle, ravn, skovsnepe og grønspætte (2009). Der er mod vest i en granplantage stadig en fiskehejrekoloni.

Art	1990	1995	2000	2006
Fiskehejre			30	
Gravand				2
Hvepsevåge		1		
Spurvehøg		1		1
Musvåge	1	2	2	1
Tårnfalk		1		
Skovsnepe				1
Ringdue			1	
Natugle		5		
Skovhornugle				1
Stor flagspætte	1		3	5
Gærdesmutte				10

Jernspurv		1
Rødhals	2	12
Solsort		+
Sangdrossel	2	15
Munk	1	8
Løvsanger	1	2
Gransanger	1	12
Fuglekonge		10
Halemejse		2
Sortmejse	1	10
Topmejse		1
Musvit	1	
Blåmejse	1	
Spætmejse		4
Korttået træløber		2
Gulspurv		7
Bogfinke		+
Dompap		3
Stær	2	
Skovskade	1	1
Gråkrage	1	
Ravn	1	

Tabel over ynglefugle i Vornæs Skov, angivet i par.

Trækfugle

De almindelige trækfugle, der er knyttet til skov forekommer uden for yngletiden. Der er i alt registreret 68 arter på lokaliteten.

Status og beskyttelse

Der er ikke nogen beskyttelse ud over de i naturbeskyttelsesloven nævnte.

Forslag til fremtidig drift

Fiskehejrekolonien og dens umiddelbare omgivelser må friholdes for skovning. Man kunne opfordre til mere naturnær skovdrift, hvor nogle af træerne fik lov til at dø på roden. Som det ser ud i dag, er skoven kun i mindre partier attraktiv for fugleliv, mens store dele ligger nærmest øde hen. Ved ejerskifte for ca. 10 år siden, blev mange gamle egetræer hugget ned.

Tidligere omtalt juletræsbeplantning bør fjernes.

Skoven kunne samtænkes med Vejlen og Noret, hvis, som foreslået under beskrivelserne af disse, et par tilstødende matrikler blev udlagt som græsland og man kunne få et vidunderligt sammenhængende landskabsbillede. Så dansk som noget, jf. også den kystnære beliggenhed.

Området kunne være en potentiel lokalitet for ynglende havørn.

Munken er almindelig i Vornæs Skov.

Det samme gælder rødhalsen. Begge fotos: Erik Thomsen.

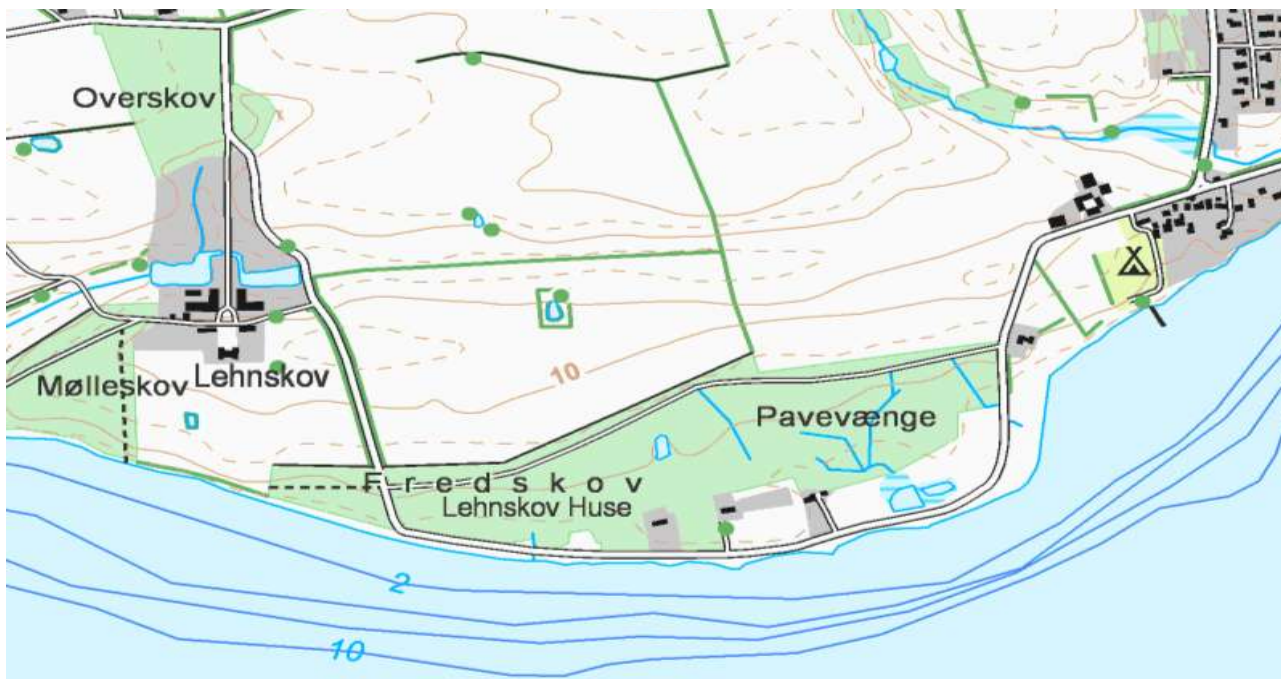
Parti fra Vornæs Skov med et knap så charmerende skovbillede. Alle træer er fjernet og ligger på andet, måske tredje år hen i ubeplantet tilstand. Til gengæld har man prøvet at sprøjte ukrudtet væk. I 2009 blev hele området så plantet til med juletræer. Hører det hjemme på fredskovspligtig jord?

Egeskoven mod nord. I baggrunden skimtes den sydfynske kyst mellem træerne.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

21: Fredskov ved Lehnskov

Området ved Lehnskov ligger i den allervestligste udkant af Svendborg, Rantzausminde, som ses til højre. Skoven og kysten er meget benyttede til forskellige rekreative formål og fritidsaktiviteter.

Beskrivelse

Fredskov, Pavævænge, Mølleskov og Overskov udgør sammen med Lehnskov et samlet hele.

Området er medtaget, fordi det i sin beskedenhed kan fremvise alle typiske elementer beskrevet i denne rapport.

Fredskoven og Pavævænge er sammenhængende skove, der mod nord grænser op til agerland. Skoven er blandet, der er nåletræspartier med rødgran, men den overvejende del er blandingsskov af forskellig alder. Der er bøgehøjskov, og der er ahornopvækst. Der er også helt afdrevne partier uden trævækst.

Mod syd danner skovbrynet smukke partier ud mod kysten, dog adskilt af en ca. 100 m bred bræmme med græs, rørskov, spredt bebyggelse og asfaltvej. Skoven er på 19 ha (Fredskov 11 ha og Pavævænge 8 ha) med

en samlet længde af skovbryn på 3,6 km. Hele området er meget besøgt som badestrand og udflugtsmål iøvrigt, her er nemlig alle landskabselementer og en gåtur rundt langs skovvejen og tilbage ad asfaltvejen er tilpas som rundtur.

Der store jagtinteresser med godsjagt nogle gange om efteråret og med fasanopdræt i skoven foruden flere andre steder i nærheden.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

På grund af det varierede udbud af habitater, er der gode forhold for mange ynglefugle, som her bliver nævnt alle sammen. Sammensætningen kunne gælde enhver anden lokalitet på Sydfyn, men her er optalt nøjagtigt, tallene er pålidelige og fra 2009, angivet som antal par:

Art	2009
Ringdue	2-3
Stor flagspætte	1
Hvid vipstjert	1
Gærdesmutte	1
Rødhals	1
Sangdrossel	2
Solsort	4
Havesanger	1
Munk	3-4
Tornsanger	2
Rørsanger	1-2
Løvsanger	1
Gransanger	1-2
Musvit	2
Blåmejse	1
Halemejse	1
Spætmejse	1
Råge	20
Gråkrage	1
Stær	1
Bogfinke	4-6
Stillits	1
Grønirisk	1
Rørspurv	1
Gulspurv	1

Tabel over ynglefuglene i Fredskoven.

Trækfugle

Især havet udfor Lehnskov Strand er ornitologisk interessant. På vandet raster i vinterhalvåret lille- og toppet lappedykker, knop- og sangsvane, mørkbuget knortegås, gråand, toppet skallesluger, hvinand, ederfugl, skarv og blishøne.

I skoven ses musvåge og over græsområderne tårnfalk.

Der er i alt rapporteret om 28 fuglearter.

Status og beskyttelse

Græsarealerne er kommunalt ejet, bliver slået et par gange årligt og benyttes af spejdere. Området benyttes meget til både almindelig surfing og til kitesurfing, som kan påvirke fuglenes fordeling.

Der er fredet nogle nærliggende stendiger ved Lehnskov, men ellers er landskabet pålagt de bestemmelser naturbeskyttelsesloven giver. De store jagtinteresser medfører mange færdselsforbud. I det hele taget lukker Lehnskov sig noget om sig selv, så det er svært at få afklaret, hvad der foregår af forvaltning af naturværdierne.

Forslag til fremtidig drift

Da området er bynært, er der store rekreative interesser og meget færdsel i forbindelse med fritidsaktiviteter.

Det kunne forventes, at forbuddet mod vandscootersejlad ville blive håndhævet.

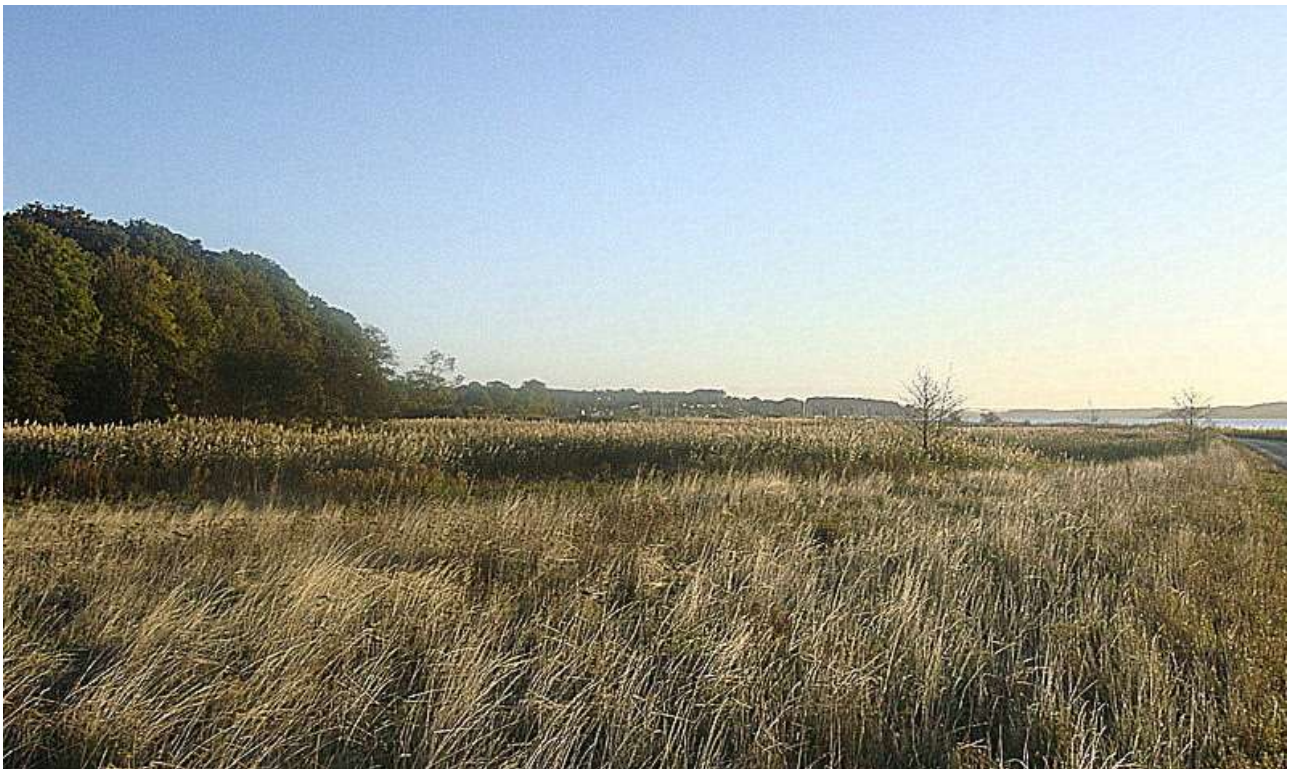
De mange løse hunde i skoven og på stranden vidner om lemfældig omgang med bestemmelserne. Der er nemlig skiltet med ”hund i snor”.

Gulspurven yngler i Fredskoven, her sidder den i maj og tæller til syv. Foto: Bent Staugaard.

Alleen ved Lehnskov. For enden mod syd er vandet og stranden.

Langs stranden mod øst. Vejen anes til højre.

22: Drejø

Drejø vestligste punkt er på Skoven. Her ses klinerne en forårsdag. Senere finder digesvaler vej hertil og graver deres ynglehuller ind i skrænterne.

Beskrivelse

Drejø er 426 ha og dermed Svendborg kommunes største rigtige og beboede ø (knap 70 indbyggere), nu hvor Tåsinge og Thurø er landfaste.

Størrelsen betyder, at landskabet varierer, selve hovedøen er mestendels agerland med en bræmme af (inddigede) enge rundt om. Den vestligste del, Skoven, er højere (op til 17 m) og består af moræneland, men er ikke skovklædt, som navnet ellers kunne antyde. Skoven hænger sammen med selve Drejø ved Drejet, som er et marint opstået kystlandskab

med enge, strandsøer og oddedannelser. Mod syd på skoven ligger Tørvegravene hen med græs.

Bebyggelserne på Drejø ligger spredt langs den øst-vestgående vej, koncentreret i Drejø By. Der er to havne, den østligste besejles af færgen til Skarø og Svendborg flere gange dagligt, mens den gamle havn ved Vigen tjener rekreative formål.

Tidligere har Drejø været mere intensivt opdyrket end nu, hvor flere ældre marker er ved at springe i natur.

Hvor det tidligere var landbrug og fiskeri, der

var bærende for øen, er turismen nu den vigtigste indtægtskilde, og mange huse ligger hen som fritidsboliger.

Der afholdes ølejr hver sommer i et naturområde ved den sydlige kyst.

Ved Nørresø er rejst et fugletårn, så det rige

fugleliv kan iagttages under gode forhold.

I øvrigt er der etableret et stisystem det meste af øen rundt og som forløber, så mange af naturområderne kan bese.

Der er udgivet en turfolder af Svendborg

Kommune: Drejø.

Udsigten mod nord fra fugletårnet ved Nørresø. Stisystemet går lige forbi og lysforholdene byder på gode muligheder for at betragte fuglelivet. I april kan der ligge op til 35 gråstrubede lappedykkere, og vandfladen er tæt besat med troldænder, bjergænder og taffelænder.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

De største ornitologiske interesser knytter sig til kystlandet, som der er så meget af på Drejø, kystlængden er på 16,3 km. Især Mejlhoved og Mejlhoved Odde, som er et henstillingsområde med skiltet anmodning om at undgå færdsel fra 1/3 til 15/7, men også lokaliteter som Tørvegravene, Søndersø og Nørresø på Høllehoved.

Ynglefuglene

Der yngler ederfugl i betydelig mængde langs

kysten. Mejlhoved er stedet med de største ynglefuglekoncentrationer med kolonier af sølvmåge (225 par) især, her er også tilknyttet mange vadefugle med klyde, rødben, strandskade, vibe og stor præstekrave. Grågåsen er her almindelig, og af ænder forekommer gravand, gråand, knarand, krikand, skeand, atlingand (enkelte år), taffeland, troldand og ederfugl.

Art	1970	1993	1995	1996	2000	2005	2006	2009
Gråstrubet lappedykker		1	2	2	8	2	4	2
Toppet lappedykker					3			
Knopsvane	1	3	5	3	4		3	1
Grågås			5	5	8	2	16	+
Gravand	1	4	2		2	1	4	
Knarand		1	1		1		2	
Gråand	1		3	4	8		2	1
Spidsand	1			3	3		1	
Krikand								1
Atlingand							1	
Skeand	1		1	1	4		2	3
Taffeland			5				1	2
Troldand		1	5					
Ederfugl						2	5	89
Toppet skallesluger	1			1			1	
Rørhøg			1	1	1		1	1
Blishøne		8	4	8	16	13	10	9
Strandskade	1	3	6	5	4		4	3
Klyde				1		5	1	6
Vibe	1	4	5	8	9	6	5	8
Stor præstekrave					2	2	1	1
Rødben	6	2	1	4	4	5	3	3
Almindelig ryle	9							
Stormmåge	75	10		70	20	3	1	
Sølvmåge		270	150	30	60	100	220	225
Svartbag		1	1		12		7	1
Hættemåge	9				250	1	1	
Fjordterne	75							
Havterne	6	25		15	3		2	
Sanglærke		3	5	7	3		4	9
Gul vipstjert		1					1	
Hvid vipstjert					4		1	2
Engpiber		8	5	4	3		11	5
Rørsanger					3			
Tornsanger					1			
Gærdesanger					1			
Rørspurv		4		6	4		5	
Gråkrage				1				

Tabel over ynglefuglene på Drejøs bedste fuglelokalitet, Mejlhoved Odde. Udvalgte årstal. Antal par.

Rørhøgen er ynglefugl flere steder på øen, og tårnfalk forekommer. Blishøne og rørhøne og andre vandfugle er tilknyttet rørsumpene.

Knopsvanen yngler spredt. Ellers træffes adskillige småfugle, hvor især gulbug og tornsanger forekommer hyppigt.

Engene ved Mejlhoved er et såkaldt henstillingsområde, hvor et skilt fortæller, at der er ynglende kystfugle, hvorfor færdsel er uønsket fra 1. marts til 15. juli.

Art	1993	1994	1995	2000	2005
Gråstrubet lappedykker	3	5	7	7	10
Knopsvane		1	1	1	
Grågås			1	1	8
Gravand				2	
Knarand			1	1	
Gråand	2	1	2	3	
Skeand	2		2	2	
Taffeland	1		1	1	
Troldand			1	1	
Toppet skallesluger				1	
Rørhøg			1	1	1
Vandrikse			1		
Grønbenet rørhøne			1		
Blishøne	5	10	9	6	3
Strandskade	2	4	2	2	
Vibe	2	6	3	3	
Rødben	1	2	5	3	
Sølvmåge				1	
Havterne				2	
Ringdue				2	
Gul vipstjert		1			
Rørsanger	3			1	
Rørspurv	2			3	

Tabel over ynglefuglene ved Nørresø og Høllehoved. Antal par.

Gråstrubet lappedykkerer nærmest karakterfugl på Høllehoveds Nørresø. Foruden den ceremonielle parsammenholdsadfærd, lyder deres skrig dagen lang. Foto: Erik Thomsen.

Ved Nørresø er gråstrubet lappedykker overordentlig almindelig med mere end 10 par og ved Høllehoved finder (i 2009) stor præstekrave og havterne fred til at yngle. Yderst på Skoven er en meget stor digesvalekoloni, som i visse år har været på op til 800 par.

Trækfugle

Vandene omkring Drejø er meget lave og tiltrækker mange rastende havfugle som fx skarv, knortegås, knopsvane, sangsvane, ederfugl, hvinand og toppet skallesluger. I Nørresø raster mange bjerg-, trold- og taffelænder. I alt 96 arter er set på øen.

Status og beskyttelse

Drejø er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitat-

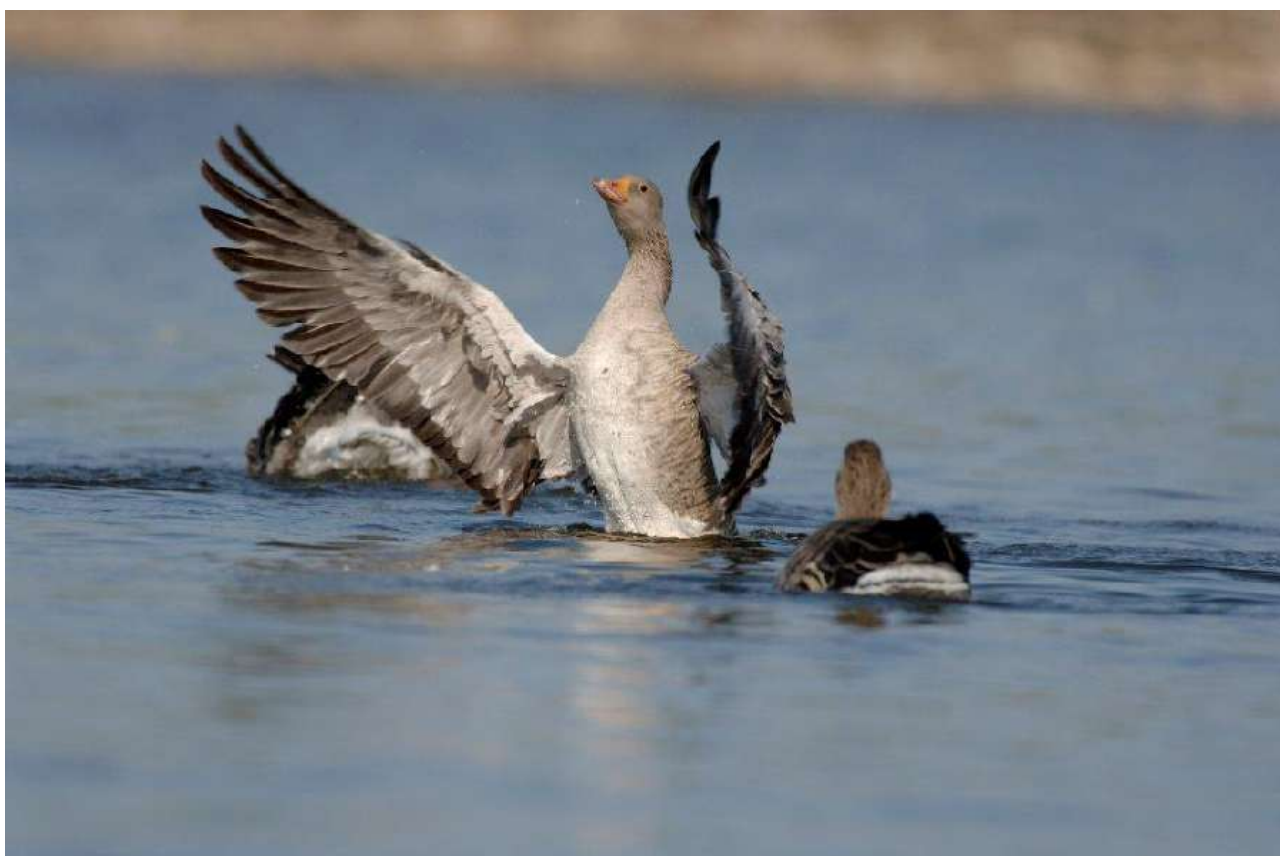
På Høllehoved mødes man af dette skilt.

område 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Forslag til fremtidig drift

En del af engene og tidligere opdyrkede marker er ved at springe i natur. Mange af disse kunne med fordel afgræsses, så de ikke skal ligge hen med højt og vissent græs. Giv os flere strandenge med direkte fugleadgang

fra kysten. Ellers foreslås subsidiært høslet. Også Høllehoveds Knappen (se billedet side 144) er groet helt til i højt græs og huser nu indenfor diget stort set intet fugleliv. Bryd digerne igennem, lav evt. vandhuller på den nedlagte agerjord. Placeringen midt i Det Sydfynske Øhav er for vigtig til ubenyttet brak, lav et fugleområde på stedet!

Grågåsen dominerer hele øen i forårstiden med dens højrøstede adfærd. Den yngler således både ved Nørresø og Søndersø på selve Drejø, men også ved Mejlhoved og Tørvegravene på Skoven. Også udenfor yngletiden træffes mange grågæs på Drejø. Foto: Erik Thomsen.

23: Skarø

Havterne byder velkommen til Skarø. I baggrunden Højestene, som holder øen i forbindelse med Svendborg og Drejø. Foto: Erhardt Ecklon.

Beskrivelse

Med sine 197 ha er Skarø knap halvt så stor som nabøen Drejø. Kystlængden er 8,4 km. Det sidste skyldes især den lange nordlige Skarø Odde, som er et næsten kilometerlangt sandrev, stort set uden bevoksning. Det er her – og ved oddens basis- Skarø Rev, at de bedste fugleområder er. Odden består af strandeng med mange vandhuller. Mod syd ender øen også i en krumodde med tilhørende strandeng, Kalveodden. Her er imidlertid højere vegetation og i fuglesammenhæng er den sit nordligere modstykke underlegen. Resten af Skarø er typisk østlig Øhavsø, morænedannelser, der ikke rager særlig højt op, Skarøs højeste punkt er mod Vesterbjerg

nær Kapellet og når 9 m. Herfra skråner øen ned mod vest og når havet i stejlkliner af et par meters højde.

Morænelandskabet er opdyrket. Bebyggelsen med de ca. 35 beboere er centralt beliggende. Der er hyppige færgeforbindelser til Svendborg og Drejø.

Langs kysten med afstikkere ind på øen ad markvejene, er der via et afmærket stiforløb gode muligheder for at nå rundt.

Der er adgangsforbud på Skarø Odde fra 1. marts til 15. juli.

Der afholdes hver sommer ø-festival med mellem 500 og 1000 besøgende. Ligeledes tilbagevendende er den årlige begivenhed med ø-lejr.

Art	1980	1992	1994	1995	1996	1999	2001	2003	2004	2006
Gråstrubet lappedykker				1						
Knopsvane	4			3	3	3		1		1
Grågås						6				3
Gravand	7	1		2		5		1		
Knarand						1				1
Gråand	3	1		1	1	6		0		3
Spidsand	2					1				
Atlingand	1									
Skeand	3	1		1		2		1		
Ederfugl										3
Toppet skallesluger	10			1		4				3
Rørhøg		1	1	1			1			
Tårnfalk								1		
Blishøne	7	3	3	4	2	7		1		3
Strandskade	27	7	1	4	3	8				3
Klyde	9					1		2		2
Vibe	23	2	3	8	8	3		1		9
Stor præstekrave	4	2	1	2	1	2		2		4
Rødben	11	7	5	6	2	3				1
Stormmåge	195	7	20	10	20	10				2
Sølvmåge		20	10	5	20	11				
Svartbag						1				
Hættemåge	145	400						7		3
Havterne	10	8		4	2	3		3	4	5
Dværgterne	1									
Ringdue						1				
Sanglærke		1	4	6	3	9				
Hvid vipstjert						2		3		
Engpiber		1	2	2		6		1		
Solsort				1						
Rørsanger		1		1		1				
Gulbug				2						
Musvit			1							
Rørspurv		2	2	2		3				
Tornirisk						3				
Stær						1				
Gråkrage						1				

Tabel over ynglefuglene på Skarø Odde. Sammenholdt med tabellen for Kalveodden ser det ganske godt ud for Skarø som helhed. Tallene fra 2009 er placeret under Kalveoddetabellen, og dækker både Odden og Kalveodden. De ser til gengæld mindre lovende ud. Husmår huserer.

Knortegæs ses især om foråret i farvandet omkring Skarø. Foto: Erhardt Ecklon.

Gravvænder. Gravvænderen er til stede overalt i Det Sydfynske Øhav. 6 par ved Kalveodden. Foto: Erik Thomsen.

Art	1992	1994	1995	1999	2001	2003	2004	2009
Knopsvane	3	1	2	1				6
Gravvænder	1	5	1	2		0	0	6
Knarvænder	1			1				
Gråvænder	1		3				1	17
Spidsvænder		2						
Skevænder			1					
Ederfugl						1		+
Toppet skallesluger			1	1				5
Rørhøg						1		
Tårnfalk								1
Blishøne	1			6				
Strandskade	3	3	5	7		1		13
Klyde	1	2	1			1	7	
Vibe	1	1	2	1			3	7
Stor præstekrave			2			0		2
Rødben	3	4	1	9			2	2
Stormmåge	125	80	28	15	1			3
Sølvmåge				3	1			
Svartbag				1				1
Hættemåge					1			
Havterne	10		2	1	6			
Sanglærke	2		3			3		18
Gul vipstjert					2			
Engpiber	2		2			2		5
Tornsanger			2					
Gærdesanger			1					
Rørspurv		1	1	1				1
Tornirisk						3		

Tabel over ynglefuglene på Kalveodden på Skarø. Tal i ynglepar.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Strandene mod syd og især mod nord har stor ornitologisk interesse. Den lange sandodde er hjemsted for terner, men området er også rigt på måger og vadefugle, og mange fuglearter bruger sandtangen som hvilested. Inde på øen forekommer de almindelige fugle, der er tilknyttet det åbne land med levende hegn og havebevoksning.

Ynglefuglene

Som nævnt er de kystnære områder af marin oprindelse rigest på ynglefugle. Her yngler gråand og ederfugl. Også flere vadefuglearter er repræsenteret. Det synes dog som om antallet af kystfugle er aftaget væsentligt. I rapporten Kystfugle i Det Sydfynske Øhav 2009, konkluderes det, at Skarø sagtens kunne have fine forekomster af kystfugle, men der er en udpræget mangel herpå. Som en mulig årsag til denne mangel, nævnes forekomsten af husmår, som skulle forhindre kystfugle i at gennemføre yngleforsøg. Op i 1980'erne og 90'erne var der både hætte- og stormmågekolonier. Disse synes at være forsvundet.

Trækfugle

Mange vadefugle raster, det omgivende flade hav giver gode muligheder for svaner, gæs (knortegæs) og ænder.

Sammenlagt der i alt registreret 80 fuglearter for Skarø.

For Kalveodde: 49 fuglearter.

For Skarø Rev: 66 fuglearter.

Status og beskyttelse

Skarø Odde er ynglefuglereservat med adgangsforbud fra 1. marts til 15. juli. Kalveodde er henstillingsområde med skiltet anmodning om ikke at betræde også fra 1. marts til 15. juli.

Skarø som helhed og omgivelserne er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Forslag til fremtidig drift

Det er af afgørende betydning, at kystfuglebestanden bliver bragt på fode igen, og det kan således være essentielt at få afdækket årsagen til tilbagegangen og få fastslået, om tilbagegangen er reel. Engene ved Kalveodden bør atter bringes under afgræsning.

*Hjejler ved Revet på Skarø
Foto: Erhardt Ecklon.*

24: Hjortø

Forårsbillede fra Hjortø By. De mange diger på den lave ø ses tydeligt. Foto: Erhardt Ecklon.

Beskrivelse

Topografien på Hjortø ligger i forlængelse af de andre østlige og beboede øer i Det Sydfynske Øhav: Udligningskyster mod syd, fligede nordkyster med oddedannelser og frem for alt morænekerner af ubetydelig højde, for Hjortøs vedkommende blot 5 m. Dette forhold indebærer diger af sten, jord og tang hele øen rundt og betydelige marine dannelser.

89 ha og en kystlængde på 5,3 km.

Beboet af 14 mennesker, men med daglige forbindelser med Hjortøboen til Svendborg. Hjortø By ligger centralt på øen og rummer tilhørende træ- og buskbevoksning i haverne. Der er etableret en pilebevoksning øst for landsbyen, ellers er der ikke mange træer. Kysten rundt er stranden stenet og smal, mod

vest ender den i et mere sandet oddekompleks ved Halen, der rækker ud mod den gravede sejlrende Høje Stene Løb.

Nord for halen ligger Pejdenoret, som er et fladvand med holmen Vibeholm og sandbanken Danmark, der kun er tørlagt ved lavvande. Overalt i Pejdenoret er der store sten, der rager op over vandoverfladen.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Det er i den vestlige ende af øen, de bedste fugleområder er i form af oddedannelser, marint forland, holme og fladvande. Her findes pæne bestande af knopsvane, ænder, vadefugle, måger og terner. Der er mange optællinger.

Art	1965	1970	1975	1980	1991	1992	1993	1994	2009
Knopsvane	1	1			6	5	5	7	2
Grågås									
Gravand	20	20	10	10	14	14	15	16	23
Knarand					6	1	5		2
Gråand			5	1	5	6	7	13	8
Atlingand									1
Spidsand	?	1	1	2	3	1		1	
Skeand	?	1	1	1	6	5		4	1
Ederfugl								8	15
Tp skallesluger	15	15	10	15	26	23	11	26	6
Rørhøg					1	1	1	1	1
Tårnfalk									1
Blishøne			3		8	16	6	11	6
Grønbenet rørhøne			3						
Strandskade	10	10	17	17	22	25	23	24	14
Klyde						2	1	2	
Stor præstekrave	4	4	4	4	5	2	2	1	
Vibe	13	15	23	23	22	32	+	33	12
Rødben	17	20	15	15	24	9	9	20	10
Brushane	5	5							
Hættemåge	3	3	20		15	1		4	
Stormmåge	45	45	15	?	36	33	30	30	136
Sildemåge									1
Sølvmåge	7	8	18	?	19	10	20	14	101
Svartbag					3	1			5
Fjordterne		5							
Havterne	5		4	20	19	43	6	11	12
Dværgterne	2	2	?	1					2
Sanglærke			+						8
Landsvale			13						
Digesvale			40						
Engpiber			13		10	13	8	7	1
Gul vipstjert		1			2	2	2	1	
Hvid vipstjert			2						2
Solsort			8						
Sangdrossel			3						
Stenpikker			1						2
Musvit			1						
Gærdesanger			1						
Rørsanger			+						1
Jernspurv			1						
Gærdesmutte			1						
Stær			105						
Gråkrage									2
Tornirisk			8						1
Bogfinke			1						
Bomlærke			3						
Rørspurv			4					2	1
Gråspurv			+						
Skovspurv			3						

Ynglefugleantal opgivet i antal par. De fleste år vil Vibeholms ynglefugle være indeholdt i tallene. Det er påfaldende så lidt, der er talt op af landsbyens småfugle i de sidste 30 år.

Rørhøgen yngler på flere af de beboede øer, fx Drejø, Skarø og som her Hjortø, hvor en hun lander ved sit bytte. Foto: Erik Thomsen.

Tidligere var digerne på øen hjemsted for mere end 100 par stære. Det er uafklaret, hvorvidt dette stadig gælder.

I optællingerne fra de senere år, er den selvstændige holm Vibeholm talt med.

Trækfugle

Fladvandet omkring øen byder mange fuglearter gode muligheder for fødesøgning, der ses store flokke af knopsvane, knortegås, ænder og vadefugle, herunder hjejle, som også fouragerer på efterårsmarkerne.

Der er for Hjortø registreret 81 fuglearter. Hjortø Hale indrapporteres særskilt, her er registreret 26 arter.

Status og beskyttelse

Hjortø er beliggende i Det Sydfynske Øhav og er derigennem med omgivende hav

underkastet bestemmelserne i Natura 2000

Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Mod vest er Vildtreservat Sydfynske Øhav oprettet for at sikre ynglefuglene ro i perioden 1. marts til 15. juli. Omfattet er Halen, Pejdenoret og Vibeholm.

Et vandhul er fredet som lokalitet for klokkefrø, i alt 3 ha, fredet 21/6 1951.

Forslag til fremtidig drift

Strukturændringerne i landbruget har gjort afgræsning af engene mindre aktuel og ekstensivering har slået igennem på Hjortø. En mosaik af afgræssede og ekstensiv drift kan give gode forhold for fuglene. Det kunne være spændende at få sat flere enge under vand ved fx at blokere drænen.

25: Hjelmshoved

De smukke strandenge en sensommerdag, hvor det lilla tæppe af tætblomstret hindebæger dækker de laveste dele af holmen. Hjelmshoved er en perle for ynglende strandfugle. Foto: Mogens Lind Jørgensen.

Beskrivelse

Den nærmest firkantede Hjelmshoved ligger blot ca. 50 m fra Hjortø. Øen er på godt 18 ha og har en kystlinje på 2 km.

Der er mod syd to ferieboliger (nu opgivne husmandsbrug) de ligger på øens højeste morænebanke. Disse rager nu blot knap 3 m op, og øen er derfor inddiget. Egentlig landbrugsdrift er for længst ophørt, og øen ligger hen med naturlig plantevækst.

Nord for husene skråner terrænet ned mod en god stor strandeng med losystemer og strandsøer, denne del afgræsses. Endelig afløses engen helt mod nord i endnu en

moræneaflejring med et lille krat og en træhytte.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Det var det store og intakte strandengsområde, der gjorde øen så interessant, at man efter ynglefugleoptællingerne midt i 1970'erne fik givet disse våde og afgræssede enge status af vildtreservat med adgangsforbud i fuglenes yngletid.

Sidenhen ser bestandene af måger, ande- og vadefugle ud til nogenlunde at kunne leve op til denne status, og øen rummer nogle af de

betydeligste bestande af de nævnte fuglegrupper.
Mosehornuglen er udpegningsart for EF-

fuglebeskyttelsesområde 71 yngler enkelte år.
Hjelmshoved er ganske enkelt en perle for kystfugle og desuden godt dokumenteret.

Art	1970	1975	1980	1984	1986	1990	1991	1993	1996	2001	2004	2009
Knopsvane	1	2	4	5	8	3	7	2	3	2	9	2
Grågås		6	8	6	5	1		1		6	6	4
Gravand	5	7	7							2		
Bramgås											1	
Knarand	1		1	1	1		2					3
Gråand	4	2	1		1	2	2	2	2	6	3	1
Spidsand		1	2	2	1	1		2	2		1	1
Skeand	1	1	2	2	1	2	2		1	1	1	
Ederfugl								2	4	126	78	50
Tp skallesluger	10	6	7									
Blishøne			2							2		
Strandskade	5	14	19	14	14	6	5	8	11	4	4	5
Klyde	3	5	18	15	11		7	3	10	5	2	7
Stor præstekrave	3	2	3	2	2	2	2	2	3	1	1	
Vibe	5	9	9	7	4	2	1	4	7	2	4	1
Rødben	5	4	6	4	3		3	6	4	3	8	1
Hættemåge			10	250	5	225			8	5	30	13
Stormmåge	200	80	150	125	115	10	45	60	90	50		20
Sølvmåge	2	10	30	75	60	60	30	55	60	60	120	100
Svartbag		1	1		1	1	1	1	2	6		6
Havterne		37		80	40	30	120	33	40	8		10
Dværgterne			1									
Sanglærke				4			1	5		2		
Mosehornugle											1	
Digesvale												
Engpiber		5		1	1		5			2		
Gul vipstjert			2									
Hvid vipstjert					1	1						
Stenpikker		1										
Gråkrage								1		1		
Rørspurv		1			1							

Tabel, som viser udviklingen for ynglefugle i udvalgte optællingsår i antal par.

Trækfugle

Øens betydning for trækfuglene er ikke helt belyst, engene og strandsøerne bruges til rasteplads for især ænder og gæs. Også det omgivende fladvand er vigtigt som fourageringsområde for svaner, ænder og gæs. I alt er 38 arter rapporteret fra Hjelmshoved.

Status og beskyttelse

Strandengene mod nord er en del af Sydfynske Øhav Vildtreservat og indgår som et såkaldt ø-reservat med adgangsforbud fra 1.

marts til 15. juli for at give ynglefuglene fred. Reservatbestemmelserne blev allerede indført i slutningen af 1970'erne og var blandt de første færdselsreguleringer i Det Sydfynske Øhav i erkendelse af øens store værdi for ynglende kystfugle.

Hjelmshoved er desuden som helhed sammen med havet omkring en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Udenfor yngletiden tjener fladvandet nær Hjelmshoved som rasteplads for mange vandfugle, her ses i baggrunden en række fældende knopsvaner. Foto: Mogens Lind Jørgensen.

Selv med alle disse beskyttelsesforanstaltninger, gav Miljøcenter Fyn i foråret 2009 dispensation til at udskifte hele den eksisterende bebyggelse på ejendommen Hjelmshoved 2 med nyt stuehus og integreret udhus, da der var tale om en landbrugsnoteret ejendom. En dispensation, der ikke kunne ankes og som synes helt malplaceret i et stort naturområde, hvor alle adgangsveje er beskyttet natur, og hvor alle bygnings- og nedbrydningsmaterialer skal sejles til og fra og håndteres i omgivelser af beskyttet natur. Samtidig kan imødeses et øget færdselstryk på en af de bedste fuglelokaliteter i Øhavet.

Forslag til fremtidig drift

Det er især for Hjelmshoved vigtigt, at afgrænsningen på strandene fortsat opretholdes. Ikke kun af får, som det har været tilfældet en overgang, men bestemt også af kreaturer.

...og lidt flere: Holmene.

Dette var beskrivelsen af de første 25 gode fuglelokaliteter i Svendborg Kommune.

Nu følger beskrivelser af 11 holme, alle selvfølgelig også beliggende i Svendborg Kommune.

Holmene er besøgt jævnligt med ynglefugleoptælling for øje, og de vil blive vist med tabeller for ynglefuglene. Det er i virkeligheden et godt talmateriale, der ligger til grund, og det giver mening at sammenligne gennem en længere årrække.

Mange af holmene er beskyttet mod færdsel i yngletiden (1/3 til 15/7), enten gennem vildtreservatbestemmelser, eller som såkaldt henstillingsområde med færdselsrestriktioner.

26: Iholm

Iholms karakteristiske øprofil som den ses fra Svendborgsundbroen. Til venstre rager halvøen Saksenborg ud fra kysten. Denne halvø ligner i sin oprindelse og fremtoning Iholm. Allerbagerst ses Vornæs Skov.

Beskrivelse

Iholm ligger ved den vestlige indsejling til Svendborg Sund. Holmen består af en central morænedannelse med lange rev både mod øst og især vest.

Knap 2 ha, men 1,4 km kyst, sommetider mere, sommetider mindre, afhængig af vandstanden.

Iholm er på moræneknolden i midten skovbevokset, knap ½ ha er skovklædt. Her ligger et sommerhus øverst på bakken, som når højden 5,6 m. Ganske pænt for en så lille ø. Eller holm.

Privat anløbsbro og kystsikring med skæmmende træpalisader.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Der yngler flere arter med tilknytning til skov, såsom bogfinke, solsort og gråkrage. Det er dog på de marine dannelser i begge ender af holmen, vi finder mågekolonierne, 3-4 mågearter ruger her. Langs kysten ruger strandskaden spredt.

I skoven, eller krattet om man vil, ruger forskellige skovfugle. Disse bliver dog ikke altid talt op, sådan som det fremgår af ynglefugletabellen.

Art	1976	1991	1996	2004	2009
Knopsvane	10	4		1	
Gravand	2		3		
Gråand	2	2	2	5	
Tp skallesluger	3			2	
Strandskade	5	3	6	5	3
Rødben	1		1		
Hættemåge		60			
Stormmåge	35	100	80	250	50
Sølvmåge		1	5	30	20
Svartbag			1		2
Havterne		14	7	25	
Digesvale		60	4	1-2	
Landsvale	1				
Gråkrage	1		1		
Blåmejse	1				
Solsort	1				
Havesanger	1				
Jernspurv	1				
Hvid vipstjert	1				
Stær	2				
Bogfinke	1				
Gulspurv	2				

Tabel over Iholms ynglefugle i udvalgte år, antal par.

Af tabellen fremgår, at der er robuste mågekolonier. For de fleste af øvrige arter gør det forhold sig gældende, at tidspunktet for optælling er vigtigt, grågåsen yngler tidligt på sæsonen, toppet skallesluger sent. Ikke alle optællere har været opmærksomme på småfuglene i skoven.

De seneste par år har sorthovedet måge optrådt på øen, men yngel er endnu ikke konstateret. Det er også næsten en betingelse, at hættemågen har etableret en koloni i forvejen.

Trækfugle

På revene i begge ender af holmen, raster mange fugle. Det gælder især skarver, ænder og måger, men ind imellem kommer en havørn forbi og hviler sig. På det flade vand Iholm Flak, der ved ekstremt lavvande tørlægges helt, ses udenfor yngletiden flokke af knopsvane, knortegås, gråand, ederfugl, hvinand og blishøne.

Måger er til stede altid. Der er registreret 41 fuglearter på Iholm.

Status og beskyttelse

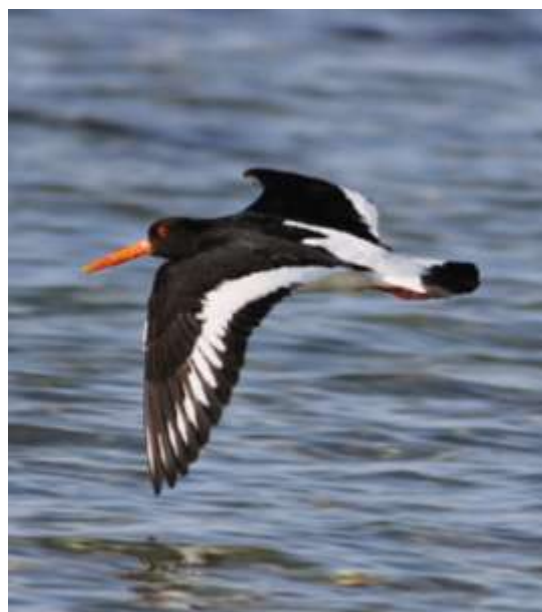
Iholm ligger på et meget befærdet strøg af Svendborg Sund. Talrige sejlere passerer forbi. Færgerne til Hjortø, Drejø og Skarø samt Ærøskøbing sejler tæt forbi i sejlrenden. Derfor vil øen være udsat for ilandgående færdsel. Alligevel ser øens fugleliv ud til at klare sig, når der bortses fra de mest færdselsfølsomme arter som fx havterne. Fra nord kommer måske en trussel i fremtiden med udbygning af Tankefuldbydelen vest for Svendborg.

Flere fantasifulde forslag langs Fynskysten lige ud for øen har været i spil. Allesammen forslag, der nærmer sig øen nordfra (men adskilt af sejlrenden) og som vil forøge trafikken til vands.

Forslag til fremtidig drift

Øen burde isoleres fra Tankefuldplanen og sikres mod overgreb af planlægningsmæssig karakter. Offentligt ejerskab anbefales så sommerhuset, anlægsbroen og den private og skæmmende kystsikring kunne fjernes, og øens natur med den karakteristiske profil komme til sin ret.

Ingen tivolisering her, tak.

Her er en strandskade på vej til Iholm. Foto: Erhardt Ecklon

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

27: Kidholm ved Thurø

Kidholm i Thurø Bund ses i baggrunden. Billedet er taget fra Troense. Stejlkliner, træbevoksning og oddedannelse anes.

Beskrivelse

Kidholm ligger som en østlig pendant til Itholm. En ret høj, delvis skovbevokset moræneknold med marine oddedannelser i nord og syd. Stranden stenet mod nord, mere sandet mod syd, her findes også de stejle kystkliner. Kidholm er 5,6 m høj og har en kystlængde på 400 m.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Den nære beliggenhed til Gambøt og det

sejlerliv, der udfolder sig betyder, at Kidholm er noget færdselsbelastet, og derfor kun i begrænset omfang har betydning som hjemsted for kolonirugende kystfugle. Desværre findes rotter på øen, hvilket kan decimere de jordrugende ynglefugles antal betragteligt.

Måske, som det er hævdet, er aggressive knopsvaner årsag til at mange fugle her alligevel finder holmen tilstrækkelig fredelig til, at det er umagen værd at slå sig ned og forsøge at yngle.

Knopsvane, stormmåge og digesvale forekommer i robuste antal. Sidstnævnte dog måske forsvundet, digesvalen er i det hele taget blevet mere fåtallig i perioden. Strandskaden ruger spredt langs kysten.

Art	1975	1986	1992	1996	2001	2006
Knopsvane	11	27	13	10	8	
Grågås					2	
Gravand	3				1	
Gråand	1	4	2	2	5	
Strandskade	3	6	3	4	5	2
Rødben				1		
Stormmåge	7	70	5	125	180	20
Sølvmåge			10		3	10
Svartbag			1			
Digesvale	10		30	150	1	
Gråkrage		1		1	1	

Tabel over ynglefugle for udvalgte arter, angivet i antal par.

Trækfugle

Havet omkring Kidholm er med den beskedne vanddybde velegnet til svømmefugle. På selve øen raster næsten hele året mange

fiskehejrer og skarver.

I træktiden slår viber sig ned på revene og raster.

Der er i alt registreret 27 fuglearter for øen.

Status og beskyttelse

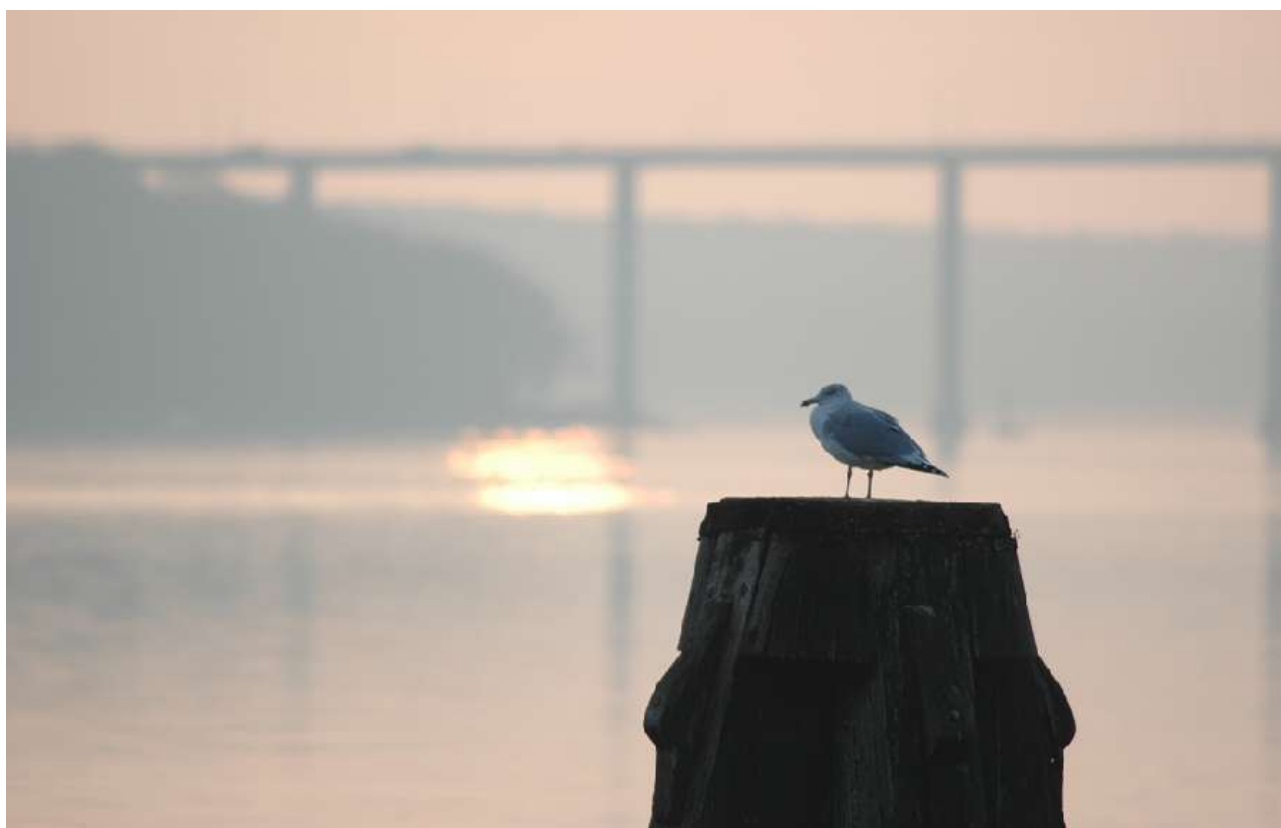
Der er ingen beskyttende foranstaltninger lagt på Kidholm.

Forslag til fremtidig drift

Allerførst må rotterne udryddes, det må kommunen sørge for hurtigst muligt. Det skal naturligvis ske om vinteren, hvor ynglefuglene ikke er på øen, hvor færdsel ikke skader og hvor resultatet er bedst og målrettet.

Det ville være ønskeligt, om der blev færdselsforbud i fuglenes yngletid, dvs. fra 1. marts til 15. juli.

I det mindste kunne holmen gøres til såkaldt henstillingsområde, hvor man på skilte beder folk om at afstå fra at gå i land.

Sølvmåge og aftenstemning ved Svendborg Sund. Foto: Erhardt Ecklon.

28: Store Rallen

Digesvalekolonien på Store Rallen er i den sydvestvendte kystklint. Antallet af par svinger, men kolonien har gennem mange år været robust, nu afløst af den nedgang, digesvalen generelt har været udsat for i de senere år. Foto: Poul Henrik Harritz.

Beskrivelse

Ved Tåsinges sydøstlige hjørne ligger to små moræneøer, Store og Lille Rallen, adskilt af blot nogle få meter.

Store Rallen er som navnet antyder storebroderen i flere henseender, størrelse 1,6 ha, kystlængde 500 m og højde 8 m.

Holmen ligger hen i naturtilstand, enkelte buske, ellers med højt græs, tidligere afgræsset af får. Der er stenet kyst, og mod sydvest rejser der sig klinter, stejle og under nedbrydning, for med rette vindforhold bliver vandstanden høj og rejser en god sø.

Bare 175 m adskiller de to Raller fra Stjoul fiskerleje på Tåsinge, herfra kan man vade over til Rallerne.

Stjoul Fiskerleje har en slags Klondykeagtig idyl. Her er jagt en del af livet.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Der yngler normalt flere anderarter, men også mindre kolonier af flere af de større måger. Digesvalekolonien er i stejlklinten mod syd og vest og kan være ganske stor.

Art	1976	1980	1986	1994	1996	2001	2004	2006	2009
Knopsvane	1		2	1	2	2	2		
Gravand	3			1	1			1	
Gråand	3				2	10	1	10	1
Ederfugl					1	5		10	30
Tp. skallesluger			5					1	1
Strandskade	2	1	2	2	2	3	1	1	2
Vibe	1	1	2						
Rødben		2	1	1					
Stormmåge	13	5	5	10	6			10	40
Sølvmåge	67	30	25	8	15	60	18	100	70
Svartbag				1	1		1		2
Havterne		1							
Digesvale	48	85	120	200	250	500		25	
Engpiber			1						
Hvid vipstjert	1			1					
Tornsanger									1
Rørspurv									1

Tabel over ynglefuglene optalt i antal par i udvalgte år.

Trækfugle

Det omgivende fladvand byder på gode forhold for vandfugle såsom svaner, ænder, blishøns og måger.

Status og beskyttelse

Store Rallen og omgivelserne er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111,

Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Forslag til fremtidig drift

På Store Rallen var det ønskeligt, at der atter blev indført græsning, helst med kreaturer, subsidiært med får. De to Raller burde omfattes af et færdsels-forbud i fuglenes yngletid, som i lighed med tilsvarende øer strækker sig fra 1. marts til 15. juli.

I de senere år har ederfuglen ynglet på Store Rallen. Foto: Erhardt Ecklon.

29: Lille Rallen

De to Raller forrest til højre. Deres indbyrdes størrelsesforhold fremgår tydeligt. Til venstre er Stjoul Fiskerleje og Tåsinge bagude. Foto: Poul Henrik Harritz.

Beskrivelse

Lille Rallen ligger bare i nogle få trædestens afstand (35 m) til sin storebror Store Rallen. I modsætning til denne er Lille Rallen lav, ganske vist også af moræneoprindelse, men uden stejle klinter, vel bare godt en meter høj. Halvt så stor: 0,6 ha og en kystlængde på 300 m. Til gengæld er vegetationen højere, bevoksningen består af græs, urter og spredte tagrør.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Tidligere var øen en perle og rummede en af Øhavets største hættemågekolonier med tilhørende splitterner. Nu synes kolonien at være flyttet over til engene indenfor diget på den nærliggende Siø.

Måske har fiskeriet fra Stjoul Fiskerleje været medvirkende til sølvmågens oplomstring.

Der har tidligere været en betydelig koloni af knopsvaner.

Desværre mangler der ynglefugleoptællinger fra de seneste år.

Art	1975	1980	1989	1996	2001	2004
Knopsvane	7	9	31	14	15	1
Grågås					1	
Gråand	1	1	1	2	10	1
Ederfugl					30	
Tp. skallesluger	3	1				
Rørhøne	1					
Strandskade	1	1		2	2	
Rødben		1				
Hættemåge	600					
Stormmåge	27	75	25	6		
Sølvmåge		7	100	150	160	35
Svartbag					1	1
Havterne			6		2	1
Digesvale	48	85	120	200		
Engpiber			1			
Rørspurv	1					

Tabel over ynglefugleantal opgjort i par fra udvalgte år.

Trækfugle

Det omgivende fladvand byder på gode forhold for vandfugle såsom: Svaner, ænder, blishøns og måger.

Status og beskyttelse

Lille Rallen og omgivelserne er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelses-

område 71.

Forslag til fremtidig drift

Også på Lille Rallen var det ønskeligt, at der atter blev indført græsning, helst med kreaturer, subsidiært med får.

De to Raller burde omfattes af et færdselsforbud i fuglenes yngletid, som i lighed med tilsvarende øer strækker sig fra 1. marts til 15. juli.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

30: Flæskholm

Flæskholms karakteristiske øprofil. Hyldebusken i midten og ellers er der frodig græs- og urtevegetation. Foto: Poul Henrik Hartz.

Beskrivelse

Flæskholm er en lille isoleret holm, beliggende mellem Skarø og Korshavn. Ligesom flere andre af holmene i Det Sydfynske Øhav, skyldes oprindelsen aktivitet af isen under istiden for mere end 15.000 år siden, kort sagt er Flæskholm en lille, flad moræneknold, der blot rager 1,5 m op over havet. Lille, ja 0,8 ha og med en kystlængde på 500 m, som overalt er stenet. Mod sydøst

revdannelse og mere sandede forhold, mod nord endende i det undersøiske Flæskholm Flak. Holmen ligger hen med natur, bevoksningen er høj, græs og urter veksler, et enkelt sted rager en hylde op, og giver øen en karakteristisk profil.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Som andre øer i området, er Flæskholm hjemsted for kolonirugende fuglearter, der her finder fred til at få yngel på vingerne.

Art	1970	1980	1988	1990	1991	1992	1993	1996	2004	2006	2009
Knopsvane	2	5	13		8	1	3	9	2	4	
Grågås		2	2		1						
Gravand	1	1									
Gråand	1	1	2	1	1			2	1	2	9
Toppet skallesluger									2	2	
Strandskade	5	3	2	2	3	2	1	2	2	3	1
Stor præstekrave	1	1									
Stormmåge	60	75	75	80	80				26	15	5
Sølvmåge	6	15	20	1	3	60	4	50	10	30	27
Svartbag		1	1	2	1	2	1	4	6	7	3
Fjordterne	1										
Havterne	7	17						3			
Dværgterne	2										
Engpiber											1
Hvid vipstjert											1

Tabel over Flæskholms ynglefugle i udvalgte år.

Trækfugle

Det omgivende fladvand giver gode forhold for rastende svaner, gæs og ænder. På revene står skarver i stort antal og lufter vinger.

Status og beskyttelse

Flæskholm og omgivelserne er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen

en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Forslag til fremtidig drift

Flæskholm bør som den ubeboede holm, den er, selvfølgelig mindst tilknyttes viften af såkaldte henstillingsområder, hvor al færdsel med skiltning frarådes af hensyn til det rige fugleliv.

Gråand med ællinger. Gråanden er hyppig ynglefugl på Flæskholm. Foto: Bent Staugaard.

31: Vibeholm

Vibeholm forrest. Bagved ses de næsten vegetationsløse oddedannelser på Hjortø Hale. Det dybe vand i Højestene Løb gør, at sejlruten går tæt på land. Adgang til Vibeholm og Halen er ikke tilladt i 4½ forårsmåned af hensyn til fuglene. Foto: Erhardt Ecklon.

Beskrivelse

Vibeholm er ganske lille, beliggende som en kystudlignende forlængelse mod Hjortø Hale. Holmen er oversået med store sten, kysten ligeledes stenet, men de centrale dele (hvis man ellers kan tale om sådanne) er bevokset med græs og urter.

0,3 ha og med en kystlængde på 450 m er holmen helt igennem skabt af havet. Som den ligger, skærmer den Pejdenoret på Hjortø mod bølgerne fra nordvest.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Oftest er holmen ikke behandlet selvstændigt, men beskrevet som en del af Halen på Hjortø. Og det er synd, for Vibeholm fører sit eget

fugleliv. Det er så til gengæld svært at finde selvstændige beskrivelser af fuglelivet, men der er kolonirugende fugle, såsom måger og i de senere år også ederfugl.

Art	1974	1976	1978	2001	2004
Knopsvane	1	1	1		
Grågås			1		
Gråand	1				
Ederfugl				4	4+
Blishøne					
Strandskade	2	2	2	5	
Stormmåge	75	110	110	5	1
Sølvmåge		1			
Svartbag		?		2	1-2
Vibe					1
Havterne	4	3	4		
Rørspurv	1				

Tablet over Vibeholms ynglefugle i antal par.

Trækfugle

Der er ikke kendt selvstændige tal for trækfugle og Vibeholm. Her giver det mening at behandle holmen sammen med Hjortø Hale og Pejdenoret.

Status og beskyttelse

Vibeholms tilknytning til Hjortø og igen beliggenheden i Det Sydfynske Øhav gør, at holmen og det omgivende hav er underkastet bestemmelserne i Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og holmen er således igen en del af

Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Mod vest er Vibeholm en del af Vildtreservat Sydfynske Øhav, som er oprettet for at sikre ynglefuglene ro i perioden 1. marts til 15. juli. Omfattet er Vibeholm, Hjortø Hale og Pejdenoret.

Forslag til fremtidig drift

Hvis der stadig er skydeskjul på den østlige del af holmen, må det omgående fjernes.

Vibeholm bagerst. Forgrunden giver indtryk af engene i Pejdenoret og Halen på Hjortø. Ofte regnes Vibeholm som en del af Pejdenoret og Halen, men holmen har sit eget fugleliv. Foto: Mogens Lind Jørgensen.

32: Græsholm ved Drejø

Græsholm ved Drejø. Det smalle rev, der i virkeligheden peger mod syd ses tydeligt. Foto: Poul Henrik Harritz.

Beskrivelse

Græsholm ligger tæt ved sejlrenden, når man kommer nordfra og skal ind på Drejø, fx med færgen Høje Stene. Det er en lav holm, bevokset med græs og urter. Strandvolde, især mod vest, omgiver engen i midten. Forstranden er stenet og smal. Holmen er på sammenlagt under 2 ha, har en kystlinje på 800 m og ender mod syd i et sand og stenrev. Overalt, også i det omgivende flade vand, ligger større sten strøet ud.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

I dag fremtræder Græsholm som ynglelokalitet

relativ robust. Tilbage i 1980'erne rugede en af Øhavets største kolonier af knopsvane (mere end 50 par) på holmen og der var mere stabile mågekolonier.

Siden da er ederfuglen indvandret, knopsvanen forsvundet og mågernes antal reduceret. Dog god bestand af svartbag
Strandskaden synes at holde stand.

Trækfugle

Det flade vand omkring Græsholm giver gode betingelser for fouragerende vandfugle, især ses skarv, grågås, knortegås, og ederfugl. Også svømmeænder, vadefugle, måger og terner ses hyppigt i pæne antal.

Art	1970	1975	1980	1990	1992	1994	1996	2001	2004	2006	2009
Knopsvane	15	18	30	5	17	7	5	8	2	3	
Grågås		4	5	1	1	1		1			
Gravand											1
Gråand			1				1		1		1
Spidsand							1				
Skeand					1						
Ederfugl					1	1	6	30	2		45
Toppet skallesluger	1	2	2		1				1		3
Blishøne				1	1						
Strandskade		2	3	3	3	2	4	2	1	3	4
Vibe			1							0	
Stor præstekrave					1						
Rødben	1		1				1				
Stormmåge	25	15	30	1			5	5	5	16	10
Sølvmåge	20	75	200	150	150	100	160	125	4	30	80
Svartbag			1		1	1	2	4	9	6	8
Havterne	35		47	40							
Dværgterne			2								
Sanglærke			1			1		1			
Engpiber		1	1	1	1		1				

Tabel over ynglefuglene på Græsholm, vist som antal par i udvalgte år.

Status og beskyttelse

Græsholm og omgivelserne er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Forslag til fremtidig drift

I lighed med andre holme i området, bør Græsholm omfattes af færdselsbegrænsninger i fuglenes yngletid, dvs. i tidsrummet fra 1/3 til 15/7. Det bør ved skiltning fremgå, at man skal undgå at gå i land, holmen bør mindst være såkaldt henstillingsområde.

Dagligliv i en stormmågekoloni. Den 3. almindeligste måge i Øhavet. Foto: Erhardt Ecklon.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

33: Grydholm

Grydholm har nærmest kun karakter af stenrev, men som det ses øverst, er holmen flittigt benyttet som rasteplass for bl.a. skarver. Nederst er vi tættere på og det kan konstateres, at Grydholm er vegetationsløs, store stenblokke ses. Fotos: Poul Henrik Harritz.

Beskrivelse

Grydholm ligger med sin beskedne størrelse 1 km nord for Drejøs Knap. Den er mest at karakterisere som sand- og stenrev, visse

steder med store stenblokke. Der er ingen vegetation på holmen, der veksler i størrelse i takt med vandstanden.

Arealet 0,8 ha og kystlængden 500 m.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Der er kun sporadisk ynglefugle på holmen, fuglenes reder bliver let taget af højvandet og egentlige bestande er der ikke tale om, blot et enkelt ynglepar i ny og næ. Her kan det dreje sig om knopsvane, strandskade, stor præstekrave, stormmåge, sølvmåge eller dværgterne. Eller rettere, det var der tale om i 1970'erne. Siden er der ikke talt op på holmen.

Trækfugle

Det omgivende vand er lavt, og sammen med sand og sten udgør området et fint rastområde for skarver, svaner, gæs, ænder, vadefugle,

måger og terner.

Status og beskyttelse

Grydholm og omgivelserne er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Naturtypen stenrev er sjældent forekommende i Det Sydfynske Øhav.

Forslag til fremtidig drift

En af de få holme, hvor det øjensynligt af hensyn til fuglene ikke er påkrævet med adgangsforbud i fuglenes yngletid.

Fuglelokaliteter i Svendborg Kommune:

34: Mejlholm

Mejlholms fine strandenge. Gæssene holder vegetationen nede. Foto: Leif Bisschop-Larsen.

Beskrivelse

Lille ubeboet holm beliggende mellem Skovballe på Tåsinge og Hjortø. Holmen er af marin oprindelse og ligger hen i naturtilstand, dvs. med græs og urtevegetation. Der er et enkelt vandhul inde på holmen. Stranden er stenet og stedvis sandet. Det samlede areal er 2,8 ha og der er 900 m rundt om holmen langs kysten.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Mejlholm er en meget fin fuglelokalitet med mange af de kolonirugende fuglearter, især måger, og her skal især den sjældne sildemåge nævnes.

Art	1970	1980	1991	1996	2009
Knopsvane	4	38	26	19	2
Grågås		11			
Gravand		1			
Gråand		1	1	2	
Spidsand		1	1		
Skeand		1			
Ederfugl			1	10	200
Tp. skallesluger		1			
Blishøne		4			
Strandskade	1	17	3	4	1
Klyde	1	1			
St. præstekrave		1			
Rødben		1			
Stormmåge	50	67		12	6
Sølvmåge	75	300	185	220	168
Sildemåge					5
Svartbag		1		1	
Fjordterne	10	13			
Havterne		23	1		
Dværgterne		2			
Sanglærke		1	1		

Tabel over ynglefuglene på Mejlholm over en næsten 40-årig periode. Der er udvalgt fem årstal og alle talangivelser er i par.

Trækfugle

I lighed med de fleste andre småøer og holme i Det Sydfynske Øhav er Mejlholm omgivet af fladvand, som næsten hele året udgør et meget vigtigt spisekammer for mange svømmefugle. Skarver, svaner, gæs, svømme- og dykænder, blishøns, måger og ternere.

Status og beskyttelse

Mejlholm er en del af Vildtreservat Syd-fynske Øhav, og er således underkastet adgangsforsbud i fuglenes yngletid fra 1/3 til 15/7 for at sikre ynglefuglene fornøden fred og ro. Mejlholm ligger i den del af Vildtreservatet, hvor jagt er forbudt i september og i øvrigt fra et ikke opankret fartøj. Brætsejls er desuden forbudt på vandet fra 1/9 til 31/5. Mejlholm og omgivelserne er en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Forslag til fremtidig drift

Øen har sammen med Odden en lang tradition for afgræsning. Måske kunne det genoptages? Der har ikke været afgræsning på holmen siden 2001.

Her i 2000'erne rapporteres stadig om ulovlig ægindsamling. Det må høre op!

Ederfuglepar. Bestanden på Mejlholm er steget meget i de senere år. Foto: Erik Thomsen.

Engang almindelig i hele Øhavet, nu sjælden. Dværgterne. Foto: Tom Willestofte.

35: Odden

Landskabet på Odden med den opgravede sø midt på holmen. Ellers er det de karakteristiske strandenge, der ses. Græsset er lavt på grund af gæssenes afgræsning. Foto: Poul Henrik Harritz.

Beskrivelse

Odden ligger på Tåsingesiden af Mejlholm. De er en slags tvillingeøer, med Odden som den største, godt 3 gange så stor. Man kan næsten sige, at de er en vestlig pendant til Store og Lille Rallen øst for Tåsinge. Odden når dog ikke Store Rallens højdeoverlegenhed, kun 2 m høj, dog alligevel skabt af moræne. Langt størstedelen af Odden er dog af marin oprindelse. Holmen ligger hen i naturtilstand med strandeng som den dominerende naturtype. Her findes også de fleste af strandsøerne, forbundet med et veludviklet losystem. Midt på øen dog også et gravet vandhul, og der findes en trefløjet stensætning, vist oprindeligt et vogterskur for

både Mejlholm og Odden som tidligere var Hjortøs to græsningsholme. Mod nord spidser Odden til i et stenrev, ligesom der er ødselt med sten på fladvandet. Dette gør sig også gældende mod sydvest, hvor et rev strækker sig over mod Mejlholm.

Samlet areal er 9 ha, og kystlængden er målt op til 1,8 km.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Odden er en ynglefugleperle med store bestande af kolonirugende kystfugle. Mange af de omkringliggende holme rummer også disse fuglearter, men af Svendborg

Kommunes ubeboede øgård, når ingen Odden i mangfoldighed.

Der har været talt ynglefugle op på Odden i mange år, faktisk er de sidste 25 år særdeles godt dækket, i skemaet nedenfor er udvalgt 11 forskellige år helt fra 1942 til 2009 for at vise alsidigheden. Alligevel divergerer tallene, måske på grund af optællingsmetodik, tidspunkt for optællingen (to optællinger

dækker langt bedre end en), optællerens rutine og, hvad der måske er det vigtigste, ynglefuglenes antal fluktuerer i antal fra år til år. Kolonier flytter rundt mellem holmene. Bestandene af de enkelte arter er ikke konstant, når sammenligningsgrundlaget er så langvarigt.

Se bare på ederfugl, som er indvandret som ynglefugl, mens fjordterne er forsvundet.

Art	1942	1970	1974	1977	1980	1983	1987	1990	1993	1996	2009
Knopsvane		4	16	10	11	11	12	2	3	4	2
Grågås			3		2		3		1	1	20
Gravand		2	2								
Knarand						1					
Gråand		1			1		2				1
Spidsand						1	1				
Skeand			1				1				
Ederfugl								1	5	16	216
Tp skallesluger			2					1			
Blishøne			1						1		1
Strandskade	2	4	6	9	12	9	5	8	6	10	5
Klyde					2	2	1	4	3	4	14
Stor præstekrave	2		2			1	2	1	2	2	2
Vibe	4	1	1	1	3	1	2		2	2	1
Rødben	2		2	1		1	1	1			1
Hættemåge	15						1	35			4
Stormmåge	100	42	25	3	3	30	30	20	23	120	6
Sølvmåge	1	171	100	150	125	225	110	175	115	120	136
Svartbag				2	2	2	7	2	9	15	25
Fjordterne		12	13								
Havterne	+		15		60	30	2	20	55	45	14
Dværgerterne			2	1							
Sanglærke	+			2	3	2	2	1	1		
Digesvale						1					
Engpiber			2		2	2	1				
Hvid vipstjert			1								
Gråkrage										1	

Tabel over Oddens ynglefugle i udvalgte år. Bemærk at referencerammen er næsten 70 år. Antallet er opgivet i par.

Trækfugle

De omgivende lavvandede områder giver fouragerende og rastende vandfugle gode forhold, men disse forhold er ikke nær så godt dækket ind.

I vinterhalvåret kommer her næsten kun jægere. Skovballe Havn er såmænd bare 1 km mod øst, men øen er adskilt fra Tåsinge af Knudedybet.

I alt er registreret 42 fuglearter fra Odden.

Status og beskyttelse

Som den fortrinlige ynglefugleø Odden er, er den en del af Sydfynske Øhav Vildtreservat med adgangsforbud i fuglenes yngletid fra 1. marts til 15. juli for at sikre ynglefuglene fred og ro. Desuden ligger Odden i den del af Vildtreservatet, hvor jagt er forbudt i september og hvor jagt er forbudt fra et ikke opankret fartøj. Brætsejlads er desuden

forbudt på vandet fra 1. september til 31. maj. Desuden er Odden som helhed, sammen med havet omkring, en del af Natura 2000 Det Sydfynske Øhav, og er således igen en del af Habitatområde 111, Ramsarområde 17 og EF-fuglebeskyttelsesområde 71.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at græsset holdes lavt for at bevare de store fuglekolonier.

Og selvfølgelig er det vigtigt, at færdsels- og jagtrestriktionerne overholdes.

Oddens karakteristiske strandenge med loer og pander. Her er en flok hejler ved at lande. Foto: Mogens Lind Jørgensen.

36: Vresen

Vresens sparsomme vegetation anses i sølvmågekolonien. I baggrunden ses Storebæltsbroen. Foto: Poul Henrik Harritz.

Beskrivelse

Beliggende afsondret ude i Store Bælt, 7 km nordvest for Langelands nordspids ligger Vresen med Langesand.

Langstrakt, med 3,3 km kystlinje og et landareal på ca. 4 ha.

Der er egentlig tale om to øer, som nu er forbundet af et 300 m langt rev.

Øen udgør sammen med Langesand mod syd og Sprogø mod nord en del af en morænebueskabt af Storebæltgletcheren.

Vresen har tidligere været bevokset med egekrat, tilbage er kun enkelte buske på den del af øen, som nu næsten er eroderet bort.

Vegetationen på øen er sparsom og består især af marehalm og græs.

Overordnet beskrivelse af fuglelivet

Ynglefuglene

Øerne i havet omkring Danmark og især mange af de ubeboede, er vigtige ynglepladser for vore ande-, måge- og vadefugle. På Vresen yngler skarven som eneste sted i Svendborg Kommune. Især må også nævnes sildemågen, som ellers er sjælden. Ederfugl og sølvmåge er til gengæld de mest almindelige. Antallet varierer, men de fleste år ruger flere hundrede par af begge arter på øen.

Art	1970	1974	1980	1995	1999	2000	2001	2003	2004	2005	2009
Knopsvane	4	2	3	9	8	2	6	5	1+		
Skarv					56	26	50	58	52	3	16
Grågås	15	+	11	2	7		3	3	4		
Gravand											
Gråand				2	4	10	6-8	5	3-4	3-4	
Ederfugl	15	30	300	261	198	191	280	215	206	16+	129+
Tp. skallesluger	10	2	2				5-6	2-4	1	1	
Strandskade	15	9	10	5	8	5	6-8	7	3-5	6	1-2
St. præstekrave	1			1	1		1	1	2	1	
Rødben		1	1								
Hættemåge	1										
Stormmåge	200	50	50		1	1-2	0-2	2		1	1
Sølvmåge	50	175	175	450	500	350	325	350	350	350	300
Sildemåge	4		10	50	30	20	45	45	+	50	45
Svartbag	1	1	4	20	15	15	13	10	+		
Splitterne	1										
Fjordterne			4								
Sanglærke						1					
Stenpikker		1									
Engpiber							1				
Hvid vipstjert		2									

Tabel over Vresens ynglefugle. Lokaliteten er vildtreservat med adgang forbudt i yngletiden, og optællingerne foretages derfor professionelt to gange i ynglesæsonen, i de seneste tre optællingsår har der dog kun været foretaget en tælling i sæsonen. Tallene er derfor mere usikre end i de foregående år.

Trækfugle

Vresen Vildtreservat er en del af et lavvandet havområde i Store Bælt mellem Fyn og Langeland. Muslingebankerne omkring Vresen er et meget vigtigt fourageringsområde for ederfugl, som er udpegningsart for EF-fuglebeskyttelsesområde 73 Vresen og havet

mellem Fyn og Langeland. Sandrevlerne er betydningsfulde som rasteplads for grågås og skarv samt som fædningsplads for toppet skallesluger.

Under ynglefugleoptællingerne i maj ses pæne flokke af stenvender og sortgrå ryle. Arter der ellers er sjældne.

Stenvender fouragerer på Vresen under forårstrækket. Lokaliteten er en af de bedste for arten. Foto: Poul Henrik Harritz.

Art	1983	1987-89	1992-93	2008*
Skarv	-	1.210	1.000	200
Ederfugl	24.000	30.940	7.000	355
Sortand	5.000	1.505	500	16
Fløjlsand	600	95	50	3

*Tabel over fire udvalgte trækkende og rastende arter, hvoraf ederfugl er udpegningsart for EF-fuglebeskyttelsesområde 73. * omfatter kun vintertælling.*

Status og beskyttelse

15. marts 1976 blev Vresen vildtreservat, et reservat, der foruden Vresen og Langesand omfatter søterritoriet i en bredde af 50 m omkring øen. Ifølge bestemmelserne er det forbudt at indsamle og ødelægge fugleæg, og færdsel og jagt er forbudt fra 1. oktober til 30.

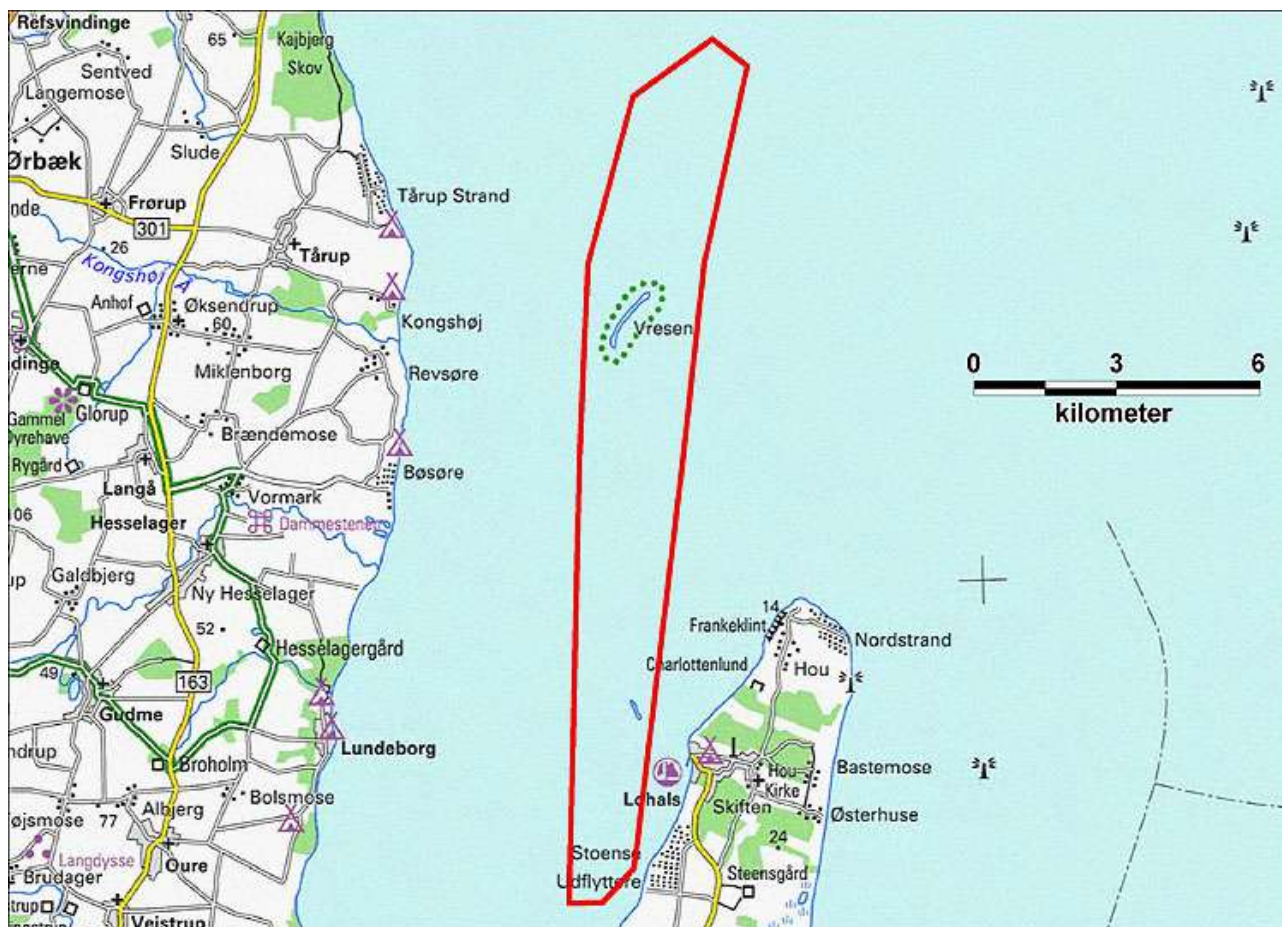
juni, jf. bekgørelse af 13. januar 2002.

Undtaget er færdsel i forbindelse med fiskeri på vandområdet.

Miljøministeren har med virkning fra 1. juli 2002 udvidet reservatet til at omfatte 300 meter af søterritoriet omkring øen (markeret med grønne prikker). Reservatet omfatter således 123 ha. Heraf er 4 ha landarealer. Vresen og omgivelserne er en del af Natura 2000, og er også en del af Habitatområde 100 og endelig EF-fuglebeskyttelsesområde 73.

Forslag til fremtidig drift

Det er vigtigt, at bestemmelserne overholdes, der foreslås jagtforbud i hele fuglebeskyttelsesområde 73, markeret med rødt på nedenstående kort.

Fuglebeskyttelsesområde 73 Vresen og farvandet mellem Fyn og Langeland.

Lokaliteterne i DOFBasen

I Dansk Ornitologisk Forenings registreringsbase, DOFBasen, er oplistet 224 fuglelokaliteter i Svendborg Kommune. Denne bog har på de foregående sider beskrevet kun 25 af dem og med holmene 36 i alt (fremhævet med fed skrift). Nedenfor er oplistet alle 224 lokaliteter. Når der efter lokalitetens navn er angivet et tal, er det en henvisning til lokalitetens nummer på de foregående sider.

Amalielyst	7-8	Drejø Tørvegr.s/for Skoven	22	Hav syd for Thurø	
Bissebjerg - Tåsinge		Dynden		Hav u.f. Nørreskoven-Vemmenæs	15
Bjernemark		Dyrehave (Hvidkilde)	8	Hav øst for Thurø	10
Bjernemark Fællesmose		Dyrehaven (Skårup)		Havn v/Vejlen	
Bjerreby		Egebjergmose		Hegnet (Vemmenæs)	
Bjørnemosegård		Egense		Hellev	
Bregninge		Egsmade		Hesselager	
Bregninge Skov		Elsehoved		Hesselagergård	
Brenderup (Østfyn)		Engene	8	Hestehave	
Brenderup Vænge		Faldeskov		(Valdemarsslot)	
Broholm		Flæskholm	30	Hestehave v/Hvidkilde	8
Brændeskov (skoven)		Flæskholm Flak	1	Hjelmshoved	25
Brændeskov by		(Omr.19)		Hjortø	24
Bugt n.f. Bregninge Skov		Fredskov (Præsteskov)		Hjortø Hale	24
Bækkehave		Fruerskov (Svbg)		Hjortø Havn	24
Bøgebjerg Skov (Svbg)		Fårehave	8	Horseskov	
Bøllemosen		Gammellung		Hundstrup	
Bøsøre		Gesinge		Hvidkilde Gods	
Caroline Amalielund		Gl. Nyby		Hvidkilde Sø	7
Christiansminde		Grasten		Hvidkilde, mose øst for godset	7
Danmark	24	Grasten Fredskov		Høje Ris (Sønderhave)	
Drejø	22	Grusgrav syd for		Højestene Løb (Omr.26)	
Drejø - Broløkke	22	Kirkeby		Iholm	26
Drejø - Færgemolen	22	Grusgrave v/Sellebjerg		Kidholm v/Thurø	27
Drejø - Høllehoved	22	Skov		Kirkeby	
Drejø - Kirkeløkke	22	Grydholm	33	Kirkeby Hede	8
Drejø - Mejlhoved	22	Græsholm v/Drejø	32	Kirkeby Vænge	8
Odde		Græsholmene Skov	8	Klingstrup Skov	
Drejø Drejet	22	Gudbjerg		Klintholm	19
Drejø Enge v/Mejlhoved	22	Gudbjerg Mark		Knarreborg Mølle	
Drejø Knappen	22	Gudbjerg Skov/Højbjerg		(Isebæk)	
Drejø Langesodde	22	Gudme		Knudedyb (Omr.27)	1
Drejø Nørresø	22	Gudme Sø		Kogtved	
Drejø Søndersø m/enge	22	Hallindskoven			

Kohave (Valdemarsslot)		Ollerup		Storebælt u.f. Purreskov-
Kristinedal Skov		Ollerup Sø		Klintholm
Lakkendrup		Ortemølle (Hvidkilde)	7	Storehave (Svbg)
Skov/Charlottenlund		Oure		Storeholm/Hvidkilde Sø
Landet		Poul Smeds Mose		Strammelse
Langelandssund u.f.		Povlinelund	8	Strandeng v/Horseskov
Elsehoved-Vængemose		Purreskov		Strandenge SV
Langelandssund u.f.		Rantzausminde		f/Skovhuse
Lundeborg-Elsehoved		Revsøre		Sudemade Skov (Thurø)
Langemose v/Vormark		Rødkilde Enge		Svendborg
Lehnskov/Fredskov	21	Rødme Svinehaver	18	Svendborg Havn
Lille Rallen	29	Sellebjerg Skov	8	Svendborgsund (Bro-
Lundby (Tåsinge)		Sibirien		Mårodd)
Lunde v/Stenstrup		Skanseodde/Vindeby	16	Svendborgsund
Lundeborg		Nor		(Lehnskov-Bro)
Lundeborg Skov		Skarø	23	Sydf. Øhav: Egholm
(Bjergeskov)		Skarø Kalveodde	23	Flak
Lundemosen	13	Skarø Rev	23	Sydf. Øhav: Rødløk
(Holmdrup Mose)		Skelmose		Sydf. Øhav: Syd for
Lunkebugten &	15	Skov ved Ny Nyby		Drejø
Nørreskov Nor		Skovballe		Syltemade Å
Lunkeris Skov		Skovdong	8	Sø syd for Huusomvej
Lystbådehavnen - Svbg.		Skovmark (Hvidkilde)	8	Sø V.f. Skinballegård,
Løgeskov		Skovsbo		Vornæs
Maegård Odde		Skrams		Søby
Magretelund	8	Vænge/Præsteskov		Søby Monnet - Tåsinge
Maries Eng v/Vornæs		Skårup		Søen, Valdemarsslot
Skov		Skårup Skovmølle		Sønder Vornæs
Mejlholm	34	Skårupøre Sund		Sørup
Monnet - Tåsinge	2	Smørmose Skov (Thurø)		Sørup Sø
Mullerup Skov		Soffielund	8	Søskov ved Klingstrup
Mullerup Slot + Sø		Sortemosen	14	Tange Å (vej 163 til
Møllehave		Stenodde Skov		udløb)
v/Langkildegård		Stenstrup		Tankefuld
Mølleskov		Stenstrup Lergrave (N.	17	Thurø Bund
v/Skjoldemose		f/vej)		Thurø By m.m.
Neergårdsmindeskoven		Stenstrup Lergrave	17	Thurø Rev
(Thurø)		(syd f/vej)		Thurø Sund/Pilekrogen
Nielstrup Sø	9	Stevningen		Tiselholt
Noret - Tåsinge	5	v/Rødskebølle		Troense
Ny Gesinge		Stjovl		Tved
Nyhavn v/Hesselager		Stokkebækken		Tvede Skov
Nørreskov	6	(Hesselager - udløb)		Tåsinge Grund (hav
Odden	35	Store Rallen	28	v/Monnet)

Ulbølle		Vindeby		Åbyskov	
Vejlen - Tåsinge	3	Vindebyøre		Åmosen	9
Vejstrup		Vormark		Øhavet: Skarø Nord	1
Vejstrup Å (vej 163	12	Vormark Sø		Øster Åby	
t/udløb)		Vornæs Skov	20	Østerskov (Thurø)	10
Vemmenæs	15	Vresen	36		
Vemmenæs Mose		Vårø			
Vester Skerninge		Vårø Skov			
Vibeholm	31				

Svendborg Sund. Der ses en strandskade midt i billedet. Ellers forskellige måger. Foto: Erhardt Ecklon.

Tak

En sådan bog som denne med så faktamættet indhold, kunne selvfølgelig ikke være blevet til uden hjælp fra andre.

Jeg takker følgende personer for hjælp i forbindelse med udarbejdelsen:

Erhardt Ecklon, Kurt Due Johansen og Eva Clemmensen for uvurderlig sparring og gennemlæsning.

Bent Staugaard, Carsten Siems, Erhardt Ecklon, Tom Willestofte, Poul Henrik

Harritz, Leif Bisschop-Larsen, Mogens Lind Jørgensen, Gunnar Knudsen og Erik Thomsen for at stille fotos til rådighed.

For oplysninger til brug ved udarbejdelsen af tekst og tabeller: Mogens Lind Jørgensen, Arne Bruun, Hans Rytter, Poul Henrik Harritz, Poul Rasmussen og Ib Krag Petersen. Desuden de talrige og utrættelige observatører i felten, der har leveret grundmaterialet til tabeller og oversigter.

*Den traditionelle sejlads for gamle træskibe bliver ved Svendborg overvåget af en hvid vipstjert.
Foto: Erhardt Ecklon.*

Kilder.

Andersen, N., Staugaard Nielsen, B. og Rasmussen, H.: Øerne omkring Fyn. Fredningsstyrelsen 1977.

Andersen, R., Eriksen, J. og Svendsen, P.: Jeg ser på fugle. Politikens Forlag 1987.

Anonym: EF-fuglebeskyttelsesområder og Ramsarområder. Miljø- og Energiministeriet. Skov- og Naturstyrelsen 1995.

Artikel i ”fugleognatur” 01/februar/09: Weidling, H: Vibens svanesang. DOF 2009.

Artikel i ”fugleognatur” 03/august/09: Hansen, K. Dårligt design i nye søer giver for få fugle. DOF 2009.

Bisschop-Larsen, R.: Kystfugle i Det Sydfynske Øhav 2009. Nationalparkundersøgelsen Det Sydfynske Øhav, 2009.

Dansk Ornitologisk Forening: Danmarks fugleliv 2005. Fra viden til handling. DOF 2005.

Dansk Ornitologisk Forening: Ægte grøn vækst. Dansk Ornitologisk Forenings bud på en vækststrategi, der fremmer natur og fugleliv i Danmark. DOF 2009.

Den danske rødliste / Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur (B-FDC). - Danmarks Miljøundersøgelser, [2004]-. Findes på: <http://redlist.dmu.dk>

Grell, Michael Borch: Fuglenes Danmark. Gad 1998.

Harritz, P.H.: Sydforfyn.dk. Naturbureauet 2004.

Heldbjerg, H. & A. Eskildsen: Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2008. Årsrapport for Punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening 2009.

<http://dof.dk>

<http://Snatur.dk>

<http://doffyn.dk>

<http://sydforfyn.dk>

Høy, Thorkild: Danmarks søer. 5. bind: Søerne i Fyns Amt. Strandbergs Forlag 2000.

Larsen, G.: Fyn og Øerne. Geologisk set. Fyns Amt, Geografforlaget. Miljøministeriet. Skov- og Naturstyrelsen 2002.

Levin, G og Normander, B.: Arealanvendelsen i Danmark siden slutningen af 1800-tallet. Faglig Rapport fra DMU nr. 682. 2008. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>

Lokalkomiteerne i Svendborg Kommune: Fremtidens natur i Svendborg Kommune. Danmarks Naturfredningsforening.

Natura 2000 basisanalyse. Samlerapport. Fyns Amt 2006.

Nielsen, M.: Fuglelokaliteterne i Fyns Amt, Bind 1 og 3. Dansk Ornitologisk Forening 1997.

Nielsen, M. og Harritz, P.H.: Holmene i Det sydfynske Øhav. Miljøministeriet Skov- og Naturstyrelsen 1996.

Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Madsen, J. & Bregnballe, T.: Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet 2003. Danmarks Miljøundersøgelser. 130 s. – Faglig rapport fra DMU, nr. 462. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>

Stoltze, M. og Pihl, S. (red.): Gulliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen 1998.

Stoltze, M. og Pihl, S., (red.): Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet. Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen 1998.

Vestergaard, P. (red.): Naturen i Danmark. DET ÅBNE LAND. Gyldendal 2007.

Fugle og natur ved Svendborg

Denne bog vil det hele, den

- beskriver i alt 36 fuglelokaliteter i det område, der i dag dækker Svendborg Kommune.
- giver mere end 100 generelle og specifikke forslag til, hvordan naturen forbedres.
- formidler den naturglæde og livskvalitet, som fugle og natur står for.
- har et let videnskabeligt tilsnit, og omsætter fugle og natur til tal.
- viser med talrige billeder fuglenes skønhed, naturens variation og årstidernes skiften.
- giver en statusbeskrivelse på naturtypernes tilstand.
- samler op på den viden, der ved indgangen til 2010 er tilgængelig om fuglenes forekomst.
- perspektiverer denne viden, så man på en kvalificeret platform kan træffe naturgavnige valg.
- gør opmærksom på, at vi har en skat, vi må træde varsomt for ikke at ødelægge.

Denne bog er skrevet ud fra en dybfølt kærlighed til fugle og natur.

